

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EV YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ BİLİM DALI

BABALARIN 3-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIYLA
GEÇİRDİKLERİ ZAMANIN NİTELİĞİNİ BELİRLEME
VE GELİŞTİRME

DOKTORA TEZİ

Tez Danışmanı
Prof.Dr. Nuray SENEMOĞLU

Hazırlayan
Perihan ÜNÜVAR

KONYA, 2008

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇİNDEKİLER	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vii
TABLolar	viii
I. BÖLÜM	
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	14
1.3. Araştırmanın Alt Problemleri	14
1.4. Sayıtlar	16
1.5. Sınırlılıklar	16
1.6. Tanımlar	16
1.7. Kısaltmalar	17
II. BÖLÜM	
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	18
III. BÖLÜM	
YÖNTEM	30
3.1. Araştırma Deseni	30
3.2. Evren ve Örneklem	31
3.2.1 Betimsel Çalışma Örneklemi	31
3.2.2. Deneysel Çalışmanın Yürütüldüğü Grup	34
3.3. Araştırmada İzlenen Basamaklar	38
3.3.1. Betimsel Boyutta İzlenen Basamaklar	38
3.3.1.1. Veri Toplama Araçları	38
3.3.1.2 Verilerin Toplanması	40
3.3.1.2. Verilerin Analizi	41
3.3.2 Denel İşlem Basamakları	42
3.3.2.1 Veri Toplama Araçları	42
3.3.2.2. Verilerin Toplanması	43
3.3.2.3. Verilerin Analizi	44
3.3.2.4. Eğitim Programının Hazırlanması ve Uygulanması	44

• İhtiyaç Belirleme	44
• Hedefleri Belirleme	45
• İçerik ve Eğitim Durumları	45
• Eğitim programının Uygulanması	46
IV.BÖLÜM	
BULGULAR	54
4.1 Nicel Bulgular	54
4.1.1. Betimsel Çalışmaya Ait Bulgular	54
4.1.2. Deneysel Çalışmaya Ait Bulgular	83
4.2 Nitel Bulgular	89
V.BÖLÜM	
TARTIŞMA VE YORUM	98
VI.BÖLÜM	
SONUÇ VE ÖNERİLER	115
6.1 Sonuçlar	115
6.1.1. Betimsel Boyuta İlişkin Sonuçlar	115
6.1.2. Deneysel Boyuta İlişkin Sonuçlar	116
6.2.Öneriler	118
6.2.1Yapılacak Uygulamalara Dönük Öneriler	118
6.2.2.Yapılacak Araştırmalara Dönük Öneriler	119
KAYNAKÇA	120
ÖZGEÇMİŞ	128
EKLER	129

ÖZET

Bu araştırmada; babaların, 3-6 yaş grubundaki çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin belirlenmesine ve geliştirilmesine çalışılmıştır.

Araştırma, betimsel ve deneysel olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır. Betimsel boyutta örneklem; Konya ilinde ulaşılabilen, gönüllü 270 baba ve 230 anneden oluşmaktadır. Araştırmanın deneysel boyutu; 16’sı deney grubunda ve 14’ü kontrol grubunda olmak üzere toplam 30 gönüllü denek baba ile yürütülmüştür. Araştırmanın betimsel boyutunda, tekil ve ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Deneysel boyutta ise denkleştirilmiş ön-test son-test kontrol gruplu model kullanılmıştır.

Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen “Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi” (ZNBA) ve Dökmen tarafından geliştirilmiş olan Empatik Beceri Ölçeği (EBÖ) ile elde edilmiştir. Araştırmanın deneysel boyutunda, araştırmacı tarafından geliştirilen “Baba Eğitimi Programı” (BEP) kullanılmıştır. Bu program hafta sonlarında ikişer saatlik oturumlar halinde 10 oturumda verilmiştir.

Araştırmanın betimsel boyutunda elde edilen verilerin frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapmaları betimlenmiştir. Anne ve babaların görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ise Bağımsız Örneklem t-Testi ile test edilmiştir. Babaların görüşleri yaş, eğitim durumu, meslek ve 3-6 yaş grubundaki çocuğun cinsiyeti değişkenlerine göre karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmalarda Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Bağımsız değişkenlere göre anketin alt boyutlarından alınan puanların karşılaştırılmasında ise çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) ve Scheffe kullanılmıştır.

Araştırmanın deneysel boyutuna ilişkin verilerin analizinde parametrik olmayan istatistikler kullanılmıştır. Deney ve kontrol grupları arasında yapılan karşılaştırmalar Mann Whitney U testi ile yapılmıştır. Deney grubunun ve kontrol grubunun ön-test son-test puan karşılaştırmalarında ise Wilcoxon Testi kullanılmıştır.

Elde edilen bulgular şöyle özetlenebilir;

Babalar, çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini iyi (iyi = 3.40-4.19) düzeyde görmektedirler. Anneler de babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini genelde iyi düzey olarak tanımlamaktadırlar. Buna rağmen, babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğine ilişkin olarak, babaların görüşleri ile annelerin görüşleri arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Babalar, çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini daha yeterli algılamaktadırlar.

Babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliği, babaların yaşlarına, eğitim düzeylerine ve çocuklarının cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. ($p<0.05$)

Elde edilen bulgulara göre; uygulanan Baba Eğitimi Programı'nın, babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini olumlu düzeyde artırdığı ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bilişsel, Sosyal ve Duygusal, Ait Olma ve Hareket Etme İhtiyacı, Baba Eğitimi, Zamanın Niteliği, 3-6 Yaş,

ABSTRACT

The purpose of this study was to determine and develop the quality of the time period that fathers spare for their children at 3-6 ages.

The study consists of two dimensions which are survey and experimental. The sample in descriptive dimension consists of 270 fathers and 230 mothers that could be reached in Konya. The experimental dimension of the study was executed with 30 volunteer fathers, 16 of which are in experiment group and 14 of which are in the control group. In the descriptive dimension of the study, independent of each variable for descriptive analysis and cross-tab analysis was used. In the experimental dimension, an equated model with pre-test post-test control group.

The data of the research were obtained by the “Time Quality Determination Survey” developed by the researcher and “Emphatic Skill Scale” developed by Dökmen. In the experimental dimension of the research, “Father Education Program”, developed by the researcher, was used. This program was applied in totally 10 sessions which were divided into 2 hour sessions in the weekends.

The frequencies, percentages, means and standard deviations of the data obtained in the descriptive dimension were determined. Independent t-Test was used in order to test if there is a statistically significant difference between the perceptions of fathers and mothers. The ideas of the fathers were compared according to age, education level, job and sex variations of the children at 3-6 age groups. One Way Analysis Of Variance was used in these comparisons. Multi Variate of Variance and Scheffe were used in the comparison of the points taken from the lower dimensions of the survey according to the independent variables.

Non parametric statistics were used in the analysis of the data according to the experimental dimension of the research. Mann Whitney U test was used to compare

experiment and control groups. Wilcoxon test was used in the pre-test post-test score comparison.

The obtained findings can be summarized as follows:

Fathers perceive the quality level of the time they spare for their children as “good” (good = 3.40-4.19). Mothers also mostly define the quality level of the time that fathers spare for their children as good. However, the difference between the ideas of the fathers and mothers about this issue was found significant. The perception of the fathers about the time they spare is more sufficient.

The quality of the time that fathers spare for their children varies significantly according to father’s age, education level and the children’s sex. ($p < 0.05$)

According to the findings, it was observed that “The Program For Fathers Education” increases the quality of the time fathers spare for their children positively.

Keywords: Cognitive, Social and Emotional, Necessity to Belong and Move, Father Education, The Quality of the Time, 3-6 years of age

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında beni yönlendiren ve motive eden, tez danışmanım değerli hocam Prof. Dr. Nuray SENEMOĞLU'na, değerli katkıları için hocam Prof. Dr. Ramazan ARI'ya ve bir dönem danışmanlığımı yürüten Doç.Dr.Ali Murat SÜNBÜL'e, önerileri ile çalışmalarına ışık tutan Doç.Dr.Ahmet SABAN'a, eğitim programının hazırlanmasında gösterdiği destek için Yrd.Doç.Dr. Aysel ÇAĞDAŞ'a, verilerin analizindeki yardımları için değerli arkadaşım Yrd. Doç. Dr. Behsat SAVAŞ'A, teşekkürlerimi sunuyorum.

Eğitim programının uygulanmasına ev sahipliği yapan Özel Minik Kalpler Kreş ve Anaokulu Kurucu ve Yöneticilerine, eğitim çalışmalarının yürütülmesini destekleyen ve her hafta bizlere anaokullarının kapısını açan Sayın M. Akif Kaya'ya, ayrıca baba eğitimi programı süresince yardımda bulunan 3. sınıf öğrencilerime, tezim süresince çalışmalarımı her bakımdan kolaylaştıran ve destekleyen eşim Vahdet'e ve onlara ayırmam gereken zamanı tezimle paylaşan sevgili oğullarım Mustafa Can ve Göktuğ'a sonsuz teşekkürler...

TABLolar

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa
Tablo 3.1	Araştırmanın Deneysel Deseni	30
Tablo 3.2	Betimsel Çalışma Örneklemindeki Babaların ve Annelerin Yaşlara Göre Dağılımı	31
Tablo 3.3	Betimsel Çalışma Örneklemindeki Babaların ve Annelerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	32
Tablo 3.4	Betimsel Çalışma Örneklemindeki Babaların ve Annelerin Mesleklerine Göre Dağılımı	33
Tablo 3.5	Betimsel Çalışma Örneklemindeki Babaların ve Annelerin 3-6 yaş grubundaki çocuğunun Cinsiyetine Göre Dağılımı	33
Tablo 3.6	Deney ve Kontrol Grubu Babaların Yaşlara Göre Dağılımı	34
Tablo 3.7	Deney ve Kontrol Grubu Babaların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	35
Tablo 3.8	Deney ve Kontrol Grubu Babaların Mesleklerine Göre Dağılımı	35
Tablo 3.9	Deney ve Kontrol Grubu Babaların 3-6 Yaş Grubundaki Çocuğunun Cinsiyetine Göre Dağılımı	36
Tablo 3.10	Deney ve Kontrol Grubu Babaların ZNBA Öntest Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	36
Tablo 3.11	Deney ve Kontrol Grubu Babaların ZNBA Öntest Puanların Mann-Whitney U Testi Sonuçları	37
Tablo 3.12	Deney ve Kontrol Grubu Babaların EBÖ Öntest Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	37
Tablo 3.13	Deney ve Kontrol Grubu Babaların EBÖ Öntest Puanların Mann-Whitney U Testi Sonuçları	38
Tablo 3.12	Araştırmanın Örneklemini, Modeli, Veri Toplama Araçları ve Kullanılan İstatistiklere İlişkin Özet Bilgiler	53
Tablo 4.1.1	Babaların Görüşlerine Göre ZNBA İstatistikleri	55
Tablo 4.1.2.	Annelerin Görüşlerine Göre ZNBA İstatistikleri	56
Tablo 4.1.3.	Babaların Çocukları ile Geçirdikleri Zamanın Niteliğine İlişkin olarak Babaların Görüşleri	58
Tablo 4.1.4.	Babaların Çocukları ile Geçirdikleri Zamanın Niteliğine İlişkin olarak Annelerin Görüşleri	59
Tablo 4.1.5.	Babalara ve Annelere Göre Babaların ZNBA Puanlarına İlişkin Bilgiler	60
Tablo 4.1.6.	Babaların ZNBA'nın Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalarına İlişkin İstatistikler	61
Tablo 4.1.7.	Babaların, Annelerin Görüşlerine Göre ZNBA'nın Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalarına İlişkin İstatistikler	62

Tablo 4.1.8.	Baba ve Anne Görüşlerine Göre Babaların ZNBA Puanlarının t Testi Sonuçları	62
Tablo 4.2.1.	Babaların Yaşlarına Göre ZNBA Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalarına İlişkin İstatistikler	63
Tablo 4.2.2.	Babaların Yaşlarına Göre ZNBA'dan Alınan Ortalama Puanlara İlişkin ANOVA Sonuçları	64
Tablo 4.2.3.	Babaların Yaşlarına Göre ZNBA'nın Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	64
Tablo 4.2.4.	Babaların Yaşlarına Göre ZNBA'nın Alt Boyutlarından Aldıkları Toplam Puanlar Arasındaki Farklara İlişkin MANOVA Testi Sonuçları	66
Tablo 4.2.5.	Babaların Yaşlarına Göre ZNBA'nın Alt Boyutlarından Aldıkları Ortalama Puanlara İlişkin ANOVA Sonuçları	66
Tablo 4.2.6.	Babaların Yaşlarına Göre ZNBA Alt Boyutları Puanlarının Scheffe Testi Sonuçları	67
Tablo 4.3.1.	Babaların Eğitim Durumlarına Göre ZNBA Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmalarına İlişkin İstatistikler	68
Tablo 4.3.2.	Babaların Eğitim Durumlarına Göre ZNBA'dan Alınan Ortalama Puanlara İlişkin ANOVA Sonuçları	69
Tablo 4.3.3.	Babaların Eğitim Durumlarına Göre ZNBA Puanlarının Scheffe Testi Sonuçları	69
Tablo 4.3.4.	Babaların Eğitim Durumlarına Göre ZNBA'nın Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	70
Tablo 4.3.5.	Babaların Eğitim Durumlarına Göre ZNBA'nın Alt Boyutlarından Aldıkları Toplam Puanlar Arasındaki Farklara İlişkin MANOVA Testi Sonuçları	72
Tablo 4.3.6.	Babaların Eğitim Durumlarına Göre ZNBA'nın Alt Boyutlarından Aldıkları Ortalama Puanlara İlişkin ANOVA Sonuçları	72
Tablo 4.3.7.	Babaların Eğitim Durumlarına Göre ZNBA Alt Boyutları Puanlarının Scheffe Testi Sonuçları	73
Tablo 4.4.1.	Babaların Mesleklerine Göre ZNBA Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmalarına İlişkin İstatistikler	75
Tablo 4.4.2.	Babaların Mesleklerine Göre ZNBA'dan Alınan Ortalama Puanlara İlişkin ANOVA Sonuçları	75
Tablo 4.4.3.	Babaların Mesleklerine Göre ZNBA'nın Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	76
Tablo 4.4.4.	Babaların Mesleklerine Göre ZNBA'nın Alt Boyutlarından Aldıkları Toplam Puanlar Arasındaki Farklara İlişkin MANOVA Testi Sonuçları	78
Tablo 4.4.5.	Babaların Mesleklerine Göre ZNBA'nın Alt Boyutlarından Aldıkları Ortalama Puanlara İlişkin ANOVA Sonuçları	78
Tablo 4.4.6.	Babaların Mesleklerine Göre ZNBA Alt Boyutları Puanlarının Scheffe Testi Sonuçları	79

Tablo 4.5.1.	Babaların 3-6 Yaş Grubundaki Çocuğunun Cinsiyetine Göre ZNBA Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalarına İlişkin İstatistikler	79
Tablo 4.5.2.	Babaların 3-6 Yaş Grubundaki Çocuğunun Cinsiyetine Göre ZNBA'dan Alınan Ortalama Puanlara İlişkin ANOVA Sonuçları	80
Tablo 4.5.3.	Babaların 3-6 Yaş Grubundaki Çocuğunun Cinsiyetine Göre ZNBA'nın Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	80
Tablo 4.5.4.	Babaların 3-6 Yaş Grubundaki Çocuğunun Cinsiyetine Göre ZNBA'nın Alt Boyutlarından Aldıkları Toplam Puanlar Arasındaki Farklara İlişkin MANOVA Testi Sonuçları	81
Tablo 4.5.5.	Babaların 3-6 Yaş Grubundaki Çocuğunun Cinsiyetine Göre ZNBA'nın Alt Boyutlarından Aldıkları Ortalama Puanlara İlişkin ANOVA Sonuçları	82
Tablo 4.6.1.	Deney Grubu Babaların ZNBA Öntest ve Sontest Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	83
Tablo 4.6.2.	Deney Grubu Babaların ZNBA Öntest ve Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	84
Tablo 4.6.3.	Deney Grubu Babaların EBÖ Öntest ve Sontest Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	84
Tablo 4.6.4.	Deney Grubu Babaların EBÖ Öntest ve Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	85
Tablo 4.6.5.	Kontrol Grubu Babaların ZNBA Öntest ve Sontest Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	85
Tablo 4.6.6.	Kontrol Grubu Babaların ZNBA Öntest ve Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	86
Tablo 4.6.7.	Kontrol Grubu Babaların EBÖ Öntest ve Sontest Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	86
Tablo 4.6.8.	Kontrol Grubu Babaların EBÖ Öntest ve Sontest Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	87
Tablo 4.6.9.	Deney ve Kontrol Grubu Babaların ZNBA Sontest Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	87
Tablo 4.6.10	Deney ve Kontrol Grubu Babaların ZNBA Sontest Puanlarının Mann Whitney U Testi Sonuçları	88
Tablo 4.6.11	Deney ve Kontrol Grubu Babaların EBÖ Sontest Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	89
Tablo 4.6.12	Deney ve Kontrol Grubu Babaların EBÖ Sontest Puanlarının Mann Whitney U Testi Sonuçları	89

I.BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde; problem durumu ile ilgili açıklamalar yapılmış, araştırmanın problemi ve alt problemleri ve denenceleri verilmiştir. Araştırmanın sayıltı ve sınırlılıklarının yanı sıra araştırmada geçen bazı kavramların tanımlamalarına ve bazı kavramlarla ilgili kısaltmalara yer verilmiştir.

1.1 Problem Durumu

Anne-babaların dünyada sahip olabileceği en değerli varlıkları çocuklarıdır. Bütün çabalarını onların en iyi şekilde yetişmesi ve hayata hazırlanması için gösterirler. Aile, çocuğun doğum öncesi dönemde başlayan ve doğumu ile birlikte devam eden gelişiminde ve özellikle de kritik dönem olan 0-6 yaş sürecinde en önemli faktörlerden biridir. Zira bu dönemde çocukların en fazla etkileşimde bulunduğu kişiler aile bireyleridir. En temel özellikleri, alışkanlık ve becerileri ya anne babalarını model alarak ya da onların rehberliğinde edinmektedirler. Doğumu takip eden günlerden başlayarak anne-babalar, bebekleri ile kurdukları duygusal ilişki ile onların hayatındaki en önemli unsur olmaya başlarlar. Sergiledikleri ana-baba davranışları ile de bebeklerini toplumsal yaşama hazırlarlar.

Anne-babalık tavır ve davranışları tamamen doğuştan getirilen bir yeti ya da yetenek değildir. Bu konuda yapılan bilimsel çalışmalar ana-babalık duygu, tavır ve davranışlarının büyük ölçüde sonradan kazanıldığını ortaya koymaktadır (Çağdaş ve Seçer 2005).

Çocuk, anne-babadan aldığı kalıtsal özelliklerle doğar. İlk etkileşimde bulunduğu kişiler yine anne ve babasıdır. Çocuğun gelişimi anne-babanın ona gösterdiği davranışlar ve sağladığı aile ortamı ile en yüksek seviyeye ulaşır (Darga 1999). Çocukların yetişkinlerden farklı olan bir zihinsel yapıları vardır. Onlar yetişkinlerin minyatürü değildirler. Onların dünyayı görme ve gerçeklere karar vermede kendilerine özgü yolları vardır (Charles 2000). Çocuklar dünyayı görme ve

gerçeklere karar verme yollarını yetişkinler rehberliğinde edinirler ve geliştirirler. Bu nedenle ilk altı yıl içinde anne babaların çocuklarına rehberlik etmeleri son derece önemlidir.

Arı (2006), çocuğun bebeklik döneminden başlayarak belli davranışları kazanabilmesi için çevrede bu davranışlarla ilgili uyarıcıların ve uygun modelin olması gerektiğini vurgulamaktadır. Çocuğun, annesinin çıkardığı sesi işitip ve daha sonra bu sesleri taklit etmeye başlayarak ve annesi tarafından verilen pekiştireçleri alarak, anadilini öğrenmeye başladığını belirtmektedir.

Çocuğun girdiği ilk toplumsal çevre aile ortamıdır. Aile yapısı ve anne babanın çocuğa karşı davranışlarının, çocuğun kişilik gelişimi üzerinde büyük önemi olduğu literatürden edinilen bilgilerle de desteklenmektedir (Darga 1999).

Senemoğlu (2004); bebeğe, yaşamın ilk yıllarında anne-babası tarafından gösterilecek sevgi ve sıcak yakınlığın onun temel güven duygusu kazanmasında önemli olduğunu ve anne-babanın gözlenen davranışların ve tutumlarının çocuğun etkinliklerini, cinsiyet rollerini, kısaca tüm kişilik gelişimini etkilediğini vurgulamaktadır .

Çağdaş (2003), Günümüzde teknoloji ve ekonomide yaşanan sürekli ve hızlı değişimlerin aileyi oluşturan bireylerin görev ve sorumluluklarında değişikliklere neden olduğunu belirtmektedir. Geleneksel olarak toplumumuzda gözlenen geniş aile yapısının yerini çekirdek ailelerin aldığını, değişen ekonomik koşullar nedeniyle kadın iş gücüne duyulan ihtiyacın, kadınların eğitim düzeyinin yükselmesi ve çalışan anne sayısının her geçen gün artmasının, babanın görev ve sorumluluklarında da değişimler yarattığını vurgulamaktadır. Babanın; ailenin gelirini sağlamanın yanı sıra, çocukların bakım ve eğitimlerinde önemli rol oynamaya başladığını da ifade etmektedir.

Anne-babaların çocuk yetiştirme tarzlarının; çocukların psiko-sosyal, zihinsel, dil, cinsel ve bedensel gelişimlerini etkilediğini belirten Senemoğlu (2004); ana-babaların çocuklarına karşı olan tutum ve davranışlarının yanı sıra, aile içinde ana-baba ve diğer bireylerin etkileşimlerinin niteliğinin de çocukları önemli ölçüde

etkilediğini vurgulamaktadır. Birbirleriyle sıcak ve sevecen, saygı temeline dayalı ilişkiler içerisinde olan bir ailede çocuğun tüm gelişimlerinin beslendiğini; huzursuz, çekişmeli, kavgalı bir ailede çocuğun gelişiminin olumsuz etkilendiğini ifade etmektedir.

Ana-babaların; çocuklarına istenilen davranış ve alışkanlıkları kazandırabilmeleri, kendi kendini denetleyen, duygu ve düşüncelerini özgürce ifade edebilen ve girişimci bir birey olmalarını sağlayabilmeleri, öncelikle onları tanımaları ve onlarla sağlıklı bir iletişim kurmalarıyla mümkündür (Yavuzer 2003).

Parke'e (1981) göre, yapılan çalışmalar; babaların annelere oranla çocuklarının daha fazla bağımsız davranmasını ve çevreyi keşfetmesini cesaretlendiren bir tutum içinde olduklarını göstermektedir. Bu da çocuğun zekasını olumlu yönde etkilemektedir (Albukrek 2002).

Ehrensaft'a (1987) göre ;babanın, çocuğun yetiştirilme sürecine aktif katılımı ve sorumlulukları paylaşması, çocuğun eşitlik ve adalet değerlerini içselleştirebileceği demokratik bir ortam yaratır. Ayrıca doğumundan itibaren farklı ana-baba tarzlarını görmesi, çocukta farklılıkların anlamını kolaylaştırır. Çocuk, farklı tipteki insanlarla daha iyi ilişki kurabilir ve yeni koşullara daha kolay uyum sağlayabilir hale gelir (Kuzucu 1999).

Babalık rolünü; sadece çocuğun ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak ve onu disipline etmek olarak algılamayan, aynı zamanda çocuğuyla yakından ilgilenmek, onun bakımına katılmak olarak algılayan baba; çocuğunun hayatına daha çok katılmaktadır. Babaların, cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutumlarını bırakıp, modern tutumlara sahip oldukça çocuklarıyla daha çok ilgilendiklerini ve onlara daha yararlı olduklarını söyleyebiliriz (Kuzucu 1999)

Anne-babaların çocuklarına sevgi ve ilgiyle yaklaşmalarının yanı sıra başkalarının duygularını anlama ve yardım etmede çocuklarına örnek olmalarının, onların empatik becerilerinin gelişiminde etkili olduğunu söyleyebiliriz. Anne-babaların, çocuklarının başkalarına zarar veren davranışları karşısında bu davranışın diğer kişi üzerindeki olumsuz etkisi hakkında bilgilendirmeye yönelik bir tutum

sergilemelerinin çocuğu daha sonraki davranışlarında empatik olmaya yönelteceği bilinmektedir. Bu nedenle erken çocukluk yıllarından itibaren sadece annelerin değil, babaların da çocuklarıyla iletişim kurabilmeleri için empatik becerilerini geliştirecek eğitime ihtiyaçlarının olduğu düşünölmektedir (Ünal 2003).

Bireylerin empatik becerilerini geliştirmenin ilk adımı duyguları tanıma ve anlamayla başlar. Kendi duygularını tanıyıp anlayabilen bireyler başkalarının duygularını da tanıyabilirler. Sünböl (2003), duyguların tüm insanları birleştiren bir potansiyele sahip olduklarını, duyguların verdiği bilginin yoklanmasıyla davranışların değiştirilebileceğini ifade etmektedir. Duygularını tanıyan, kullanan ve yöneten kişilerin kendi hayatını da kontrol edebileceğini vurgulamaktadır.

Senemoğlu (2004), okulöncesi ve ilköğretim çağında çocuğu olan ana-babaların, çocuklarına model olmaları gerektiğini ve model olarak çocuklarına pek çok istedik davranışı kazandırabileceklerini vurgulamaktadır. Ana-babaların, çocuklarının kazanmalarını istedikleri davranışları kendileri göstererek, aldıkları pekiştirmeleri de çocuklarının gözlemelerinin önemini vurgulamaktadır.

Şahin (2000); ebeveynlerin, çocukların dünyaları hakkında bilgi sahibi olmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Babaların, arabalarını temizlerken oğullarının da lastikleri temizlemesine izin vermeleri gerektiğini, böylelikle çocukların lastiklerdeki pütürleri görerek sürtünme gibi bir konuda fikir edinmelerine yardımcı olunacağını belirtmektedir. Ebeveynlerin günlük yaşam içerisinde bunun gibi pek çok fırsatı eğitsel amaçlı kullanmaları mümkündür.

Alakuş (2003), çocuklara uygun ortamlar ve materyal desteği sağlanması ve bu materyallerle etkileşen çocukların gözlenmesi konusunda anne-babaların sorumlu olduklarını belirterek, ebeveynlerin çocuk resimlerine karşı tavırlarının önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu tavrın çocuk üzerinde çok önemli ve ciddi etki yapabileceğini belirten Alakuş, anne-babaların çocuklarının resimleri hakkında söyleyecekleri sözleri çok özenle seçmeleri gerektiğine de dikkat çekmektedir. Aksi halde çocuğun sezgi ve yaratıcılık yetisinin olumsuz etkilenmesinin söz konusu olabileceğini belirtmektedir.

Çocuğun ilk beş yılı hem fiziki gelişim açısından hem de kişiliğin oluşumu, gelişimi, insan ilişkilerinin düzenlenmesi, kendini ve dünyayı tanıması açısından çok önemli bir dönemdir. Bu önemli dönemin en önemli kişileri anne ve babalardır (Aydın 2003). Genellikle çocuklarının gelişiminde bir sorun olduğunu ilk olarak fark eden, daha sonra bunu öğretmenlere ya da diğer kimselere onaylatan ve baştan beri haklı olarak görülenler de ana babalardır (Pearce 1997).

Yapılan araştırmalar, çocuklarımızı topluma yararlı iyi birer vatandaş olarak yetiştirmede, iyi bir eğitim almalarının yanı sıra duygusal, sosyal ve bedensel ihtiyaçlarının karşılanmasının da son derece önemli olduğunu göstermektedir. Çok iyi maddi koşullarda yetiştirilmiş ve iyi okullarda okutulmuş olan çocukların sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının; zamanında, gereği gibi karşılanmaması durumunda ileride telafisi çok güç durumların ortaya çıkabileceği görülmektedir.

Sünbül (2003), duygusal açıdan güvenli olan ortamların öğrenmede etkili olduğunu vurgulamaktadır. Etkili öğrenme için duygusal sağlığın yerinde olması gerektiğini ifade etmektedir. Çocukta güven, merak, öğrenme zevki ve iç motivasyon arttıkça zihinsel süreçlerin işleyişinin kolaylaştığına dikkat çekmektedir.

Anne ve babaların, çocuklarını duygusal açıdan doyuran, sağlıklı duygusal gelişime sahip çocuklar yetiştirmeleri başarılı ve sağlıklı toplumun oluşması için gereklidir. Her anne-baba, çocuğunun; kendi kendine yeten, girişken, iyi iletişim kurabilen, kendi başına kararlar alabilen ve sonucuna katlanan, sorumluluk sahibi, soru soran, araştıran, hakkını aramasını bilen, liderlik özelliklerine sahip ve kendisi ve çevresi ile barışık bir birey olarak yetişmesini ister. Ancak, çocuklarının sayılan özellikleri taşıması gerektiğini düşünen anne-babalar kendi tutum ve davranışlarının çocukları üzerinde ne denli etkili olduğunu bilmelidirler. Hiçbir anne-baba çocuğunda gördüğü ve onaylamadığı özelliklerinin kendisinden kaynaklandığını kabul etmek istemez. Anne-babalar, çocuklarında görülen istenmeyen özelliklerin kendilerinde kaynaklanıyor olabileceğini kabul etmek istemese de çocukların tutum ve davranışlarına ilişkin temellerin ailede atıldığı bilinmektedir. Çocuğun yetiştirildiği ortam, yetişme biçimi, anne-babanın çocuk ile etkileşimi ve aile içi iletişim ve

etkileşimler çocukların davranış kazanmalarında ve kazanılmış davranışlarının biçimlenmesinde önemlidir.

Ebeveynlerin çocukları ile etkileşimleri ve birlikte geçirdikleri zamanlarda yapacakları, çocukların yaratıcılıklarının gelişiminde de etkilidir. Yaratıcılık, çocukların gelişimlerinde önemli bir unsurdur.

Yaratıcılık kavramı ile bireyin var olan kalıplardan kurtulması, statükoyu sorgulaması, ana yoldan ayrılması veya farklı olmaktan korkmaması kastedilir. Çocuklarda yaratıcılığın geliştirilmesi önemlidir. Eğitimin önemli toplumsal sorumluluklarından ve işlevlerinden birisi de bireylerde ülke sorunlarını algılama, anlama, değerlendirme ve çözme potansiyellerini geliştirmektir (Saban 2000).

Yaratıcılığın zeka ile sıkı bir bağlantısı olmamasına rağmen; bazı kişilik yapılarının, verilen eğitim tarzının yaratıcılığı etkilediği ortaya konulmuştur. Araştırmacıların görüş birliğine vardığı, yaratıcı kişilerde bulunması gereken özellikler; bağımsız ve esnek düşünebilen, yeniliklere açık, hoşgörülü, çılgın fikirlere yönelik, kalıplaşmış düşüncelerden sıyrılmış, orijinal buluşları olan, şakacı ve rahat tipler olarak tanımlanmaktadır. Böyle bir kişiliği geliştirmek için de çocuklara; baskısız, serbest bir ortam içerisinde yeteneklerini açığa vurabilecekleri bir eğitim atmosferi hazırlamak, bol oyun malzemesi temin etmek, hem ailesine hem de örgün eğitim kurumlarına düşen bir görev olmalıdır (Karadağ 1993).

Aile, çocuğun tüm gelişiminde önemli bir çatı oluşturur. Çünkü aile çocuğa sağladığı çevre ile hem ahlaki ve kültürel değerlerin çocuğa verildiği, hem de çocuğun gelişen kişiliğinin dengeye oturabilmesi için gerekli olan şefkat ve güvenin sağlandığı bir sığınaktır. Aile aynı zamanda çocuğa sağladığı olanaklar, tutum ve davranışlarıyla onun bilişsel gelişimine de katkıda bulunmaktadır (Eryorulmaz 1993).

Belsky (1984), Anselmo (1987) ve Baran'a (1995) göre, aile ilişkileri ile çocuğun ruh sağlığı ve uyumu arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Sağlıklı ana-baba, çocuk ilişkileri sağlıklı kişiliklerin oluşmasında bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Ana-baba ve çocuk arasındaki ilişkiler, çocuğun mevcut davranışlarını

etkilerken, gelecekteki davranışlarının belirlenmesinde de önemli bir faktör olmaktadır. Bir gruba ait olma, sosyal güvenlik içinde olma, bağımsız olma gibi sosyal ihtiyaçların karşılanması yönünden de aile ortamının önemi büyüktür. Çocuğun kişilik gelişimindeki önemi nedeniyle ana-baba-çocuk ilişkileri çok eskiden beri araştırmacıların ilgisini çekmiş, çeşitli araştırmalara konu olmuştur (Aral 1997).

Aile bir sistem oluşturur. Ailedeki her bir kişi bu sistemin bir parçasıdır ve değişik roller üstlenerek sisteme işlerlik kazandırır. Her bir sistem ve bu sistem içinde yer alan her bir rol, kendine özgü bir kişilik ve davranış yapısı oluşturur. Bu kişilik ve davranış türlerinin bazıları bireyi uyuma, bazıları ise uyumsuzluğa götürür (Cüceloğlu 1998).

Aral'a (1997) göre aile ilişkileri ile çocuğun ruh sağlığı ve uyumu arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Sağlıklı ana-baba çocuk ilişkileri sağlıklı kişilik ve sağlıklı toplum için gereklidir. Ne var ki pek çok ailede sağlıklı bir iletişimin olduğunu söylemek mümkün olmamaktadır. Çok farklı ana-baba ve çocuk ilişkileri ortaya çıkmaktadır. Ana-babalar çocuklarına karşı farklı tutumlar sergilemektedirler.

Ana-babaların çocuklarına karşı sergiledikleri genel tavır ve davranışlardan hareketle çeşitli ana baba tutumları belirlenmiştir. Bunlar;

Baskıcı ve Otoriter Tutum: Bu tutuma sahip olan ebeveynler çocuklarının kendi düşündükleri gibi yetişmesinde ısrar ederler. Zihinlerinde var olan çocuk tipini oluşturmaya çalışırlar. Çocuğun bireysel özellikleri ve ilgileri görmezden gelirler. Bu amaçla da evde ve çocuğun yaşamının her anında kurallar ebeveyn tarafından konur. Bu tutuma sahip ailelerde çocuğun kişiliği hiçe sayılmaktadır. Çocuktan beklenen; ana-babası tarafından konmuş kurallara, sıkı sıkıya uymasındır.

Gevşek ve İlgisiz Tutum: Bu tutuma sahip ailelerde, çocuğun pek çok olumsuz davranışı aşırı hoşgörü ile karşılanır. Çocuğun olumsuz ya da olumlu davranışlarına herhangi bir müdahale olmaz. Çocukların özellikle olumsuz davranışları son derece hoşgörü ile karşılandığı için çocuk davranışları konusunda bir ölçüt geliştiremez ve sınırlarını bilemez. Bu tutuma sahip ailelerde; sorumsuz, yalnızca kendini düşünen, sosyal ilişkiler zayıf çocuklar yetişir.

Tutarsız Tutum: Bu tutuma sahip olan aileler, çocuklarına karşı zaman zaman baskıcı, otoriter bir tavır sergilerken; zaman zaman ise aşırı hoş görümlü bir tutum gösterirler. Aynı davranışın, farklı zamanlarda farklı tepkiler aldığını gören çocuk, davranışlarını biçimlendirmede bir ölçüt geliştiremez. Anne babaların çocuk yetiştirirken sergiledikleri bu kararsız ve tutarsız davranışlar çocukların sağlıklı bir kişiliğe sahip olmasına sebep olur.

Aşırı Koruyucu Tutum: Bu tutuma sahip anne ve babalar çocukları ile ilgili eylemlerde aşırı derecede koruyucu ve hassastırlar. Bu ailelerde, çocuğun öz-bakım becerilerini kazanma yaşı gelmesine rağmen, pek çok ihtiyacı anne ya da babası tarafından karşılanır (yeme, içme, giyinme gibi). Çocuk hakkında verilecek kararlarda çocuğun görüşüne başvurulmaz. Çocukla ilgili her türlü kararı anne babalar verir. Bu çocuklar, yetişkin olduklarında kendi başına karar vermede, seçim yapmada zorlanan bireyler olurlar. Kendilerine güvenemedikleri için pek çok işte kendilerinden beklenen başarıdan daha düşük bir performans göstermeleri de olasıdır.

Demokratik Tutum: Bu tutuma sahip ailelerde çocuklar ailenin bir üyesi olarak kabul edilirler. Çocukların kişilik özellikleri, ilgi, ihtiyaç ve istekleri dikkate alınır. Aile ile ilgili alınan kararlarda çocuğun görüşüne de baş vurulur. Çocuk, alınan kararlara uyar ya da uygun bulmadığı kararları eleştirebilir. Kendisi ile ilgili kararlar alır ve uygular. Bu kararları desteklenir. Bu çocuklar ailede bir birey olarak saygı, sevgi ve şefkat görerek yetişirler. Davranışlarının sınırlarını bilir ve davranışlarından kendisinin sorumlu olacağı bilinciyle yetişir. Bu şekilde yetişen çocuklar; kendine güvenen, iyi iletişim kurabilen, kendi yeteneklerinin farkında, neleri başarabileceğini bilen ve liderlik özellikleri gösteren bireyler olurlar.

Anne-babaların çocuklarına karşı sergileyecekleri tutumlar, çocuklarının ileride nasıl bir birey olacağını büyük ölçüde belirlemektedir. Bu nedenle anne ve babalara, çocuklarına karşı sergileyecekleri tutumlar ve önemi hatırlatılmalı, bu konuda eğitim verilmelidir.

Oktay (2004), annenin eğitiminin ailedeki tüm çocukların daha iyi yetişmelerine yardımcı olabileceğini, aile içi ilişkileri iyileştirme ve annenin kendine

güvenini artırma konusunda da katkı sağlayacağını belirtmekte ancak anne eğitiminin baba eğitimi ile gerçekleştiği durumlarda çok daha olumlu sonuçların alındığını ifade etmektedir.

Babaların, eğitimlere katılımlarının sağlanması sanıldığı kadar kolay olmamaktadır. Ailede ve toplumda benimsenmiş babalık rolleri ve gelenekler bu katılımı engellemektedir. Zira çocuk yetiştirilmesi ile ilgili sorumluluklar geleneksel çerçevede anneye ait görülmektedir. Ailede babalara ilişkin sorumlulukların tarihine baktığımızda da; ilkel toplumlardan günümüze değin babanın en temel sorumluluğu; ailenin barınma, beslenme ihtiyacını karşılamak, bir başka ifade ile geçimini sağlamak olduğunu görmekteyiz. Gününüz babaları bu sorumluluğun bir bölümünü eşleri ile paylaşıyor olsalar da hala babaların büyük bir bölümü tüm günlerini çalışarak ve evin geçimini sağlamak için uğraşarak geçirmektedir. Babaların evlerinde oldukları ve çocukları ile geçirdikleri zamanlar genellikle akşam saatlerine ve hafta sonlarına rastlamaktadır. Babalara verilecek eğitimlerle, bu sınırlı sürelerin bile gereği gibi kullanılması durumunda, çocukların gelişimi için son derece yararlı olacağı unutulmamalıdır. Örneğin, bir babanın çocuğu ile birlikte bir kitap seçip onu incelemeleri bile çocuk için çok önemli bir doyum sağlayabilir. Ancak bu konuda yeterli bir eğitime sahip olmayan babalar çocukları için uygun kitabı seçmede ve bu kitabı uygun olan bir teknikle çocuklarına anlatmada ya da incelemede yetersiz kalmaktadırlar.

Kitap okuma çocukların tüm gelişimsel alanlarını destekleyen ve çocukların bilgi düzeylerinin artmasına yardımcı olan bir etkinliktir. Özellikle okulöncesi dönem, çocuklara kitap okuma alışkanlığı kazandırmak için uygun ortamların sağlanması açısından önemlidir. Çocuklar genellikle kitap okumayı eğlenceli bulmaktadırlar. Kitap okumak onların hayal güçlerinin ve yeteneklerinin gelişmesi için iyi bir fırsattır. Kitaplar çocukların hayal ile gerçek arasındaki ilişkiyi anlamalarına rehberlik etmektedir. Ebeveynler için ise çocuk ile kurulan ilişkinin daha yakın ve sıcak olmasına katkı sağlar. İlgi çekici ve resimli kitapların okunması çocukların ilgisini daha çok çekmektedir. Canirezares'e (2002) göre kitapların yararları şu şekilde sıralanabilir.

- Motor gelişim açısından çocuğun kitabın sayfalarını kendinin çevirmesi ve kitaptaki çeşitli aktiviteleri canlandırması (el sallama, çırpma, yürüme, koşma, vb.) onun el ve ayak hareketlerini güçlendirir.
- Kitaptaki resimler hakkında hikayeden önce ve sonra konuşmak onun yeni fikirler edinmesine ve günlük yaşamda farklı kişilerle yaşadıklarını ifade etmesine olanak sağlar.
- Okuma tekniğinin iyi bir şekilde kullanılması çocuğun akademik başarısını artırır. İyi okuma tekniği ile okunan kitap, çocuğun gelecekte daha iyi yönde gelişmesinde ve çeşitli kelimelerin anlamlarını öğrenmesinde önemli rol oynar.

Kitapların yukarıda sayılan yararları, onların etkili olarak kullanılması halinde ortaya çıkacaktır. Bu nedenle anne ve babaların, çocukları ile seçtikleri kitaplardan daha üst düzeyde yararlanabilmeleri, yaratıcı çalışmalarla desteklemeleri halinde artacaktır.

Milloy (2003), kitap okuma çalışmalarından üst düzeyde yararlanmak isteyen bireylerin ilk olarak klasik soruları bir kenara bırakarak farklı ve yaratıcılığı geliştiren sorular sormaya başlamaları gerektiğini savunur. Örneğin; “Sizin için hikayedeki önemli kahraman kim? Hikayede şu olay sonrasında ne yaşandı? Gibi sorular kullanmak yerine, bu hikayenin içinde siz olsaydınız ne olmak isterdiniz? Yaşanan..... şeklindeki bir olayda siz ne yapardınız? Hikaye tartışılmadan önce hikayenin resmini yapmaları, hikayeyi çocukların istedikleri şekilde tamamlamaları” şeklindeki etkinliklerin yapılabileceklerden bazıları olduğunu vurgulamaktadır. Bu etkinlikleri kullanan anne- babalar çocukları ile nitelikli etkileşimler geçirmiş olmaktadır. Bu tür etkinliklerle büyütülen çocukların daha iyi etkileşimde bulunan ve daha yaratıcı bireyler olmaları mümkündür. Zira çocuklar, iletişim ve etkileşimi ailelerinden görerek öğrenmektedirler.

Bebek doğduğu andan itibaren onunla kurulacak etkili iletişim, çocuğun tüm gelişimi için oldukça önemlidir. Pope’a göre çocuğun anne ile kurduğu ilk iletişim çabaları onu taklit etme ile başlamaktadır. Erken dönemlerde taklidin bebek ve anne

arasındaki ilk iletişim çabası olabileceği varsayımı, bebek gelişimi hakkındaki düşünceleri etkileyecek ve göz ardı edilemeyecek bir olgu olarak durmaktadır (Pope, 2003).

Anne ve çocuk arasında yaşanan sevginin aşırısı ve yokluğu, tutarsız bir psikolojik yapının oluşmasında neden olabilir. Nitekim batı toplumlarında çocukken gösterilen sevgi, ilgi ve yakınlığın belli bir yaştan sonra istenilen düzeyde ve nitelikte olmaması, gencin uyuşturucu alışkanlığına, yıkıma, hırsızlığa, saldırganlığa, insanları birer araç olarak görmeye, bencilliğe, intihara, vb. iten önemli nedenlerden biri sayılabilir. Öte yandan aşırı ilgi, baskı ve denetim çocuğu pısrık, içe kapanık, korkak ve çekingen, kendine güvenmeyen, hakkını arayamayan, görüşünü savunamayan insanlar haline getirebilir (Sönmez 1997).

Anne ile çocuk arasındaki bağ ve iletişimin, çocuğun yaşamındaki öneminin yanında baba ile kuracağı bağın etkisi de oldukça yüksektir. Sönmez (1997), baba sevgisinin bir çıkara dayanabileceğini ve otoriteden kaynaklanabileceğini de vurgulamaktadır. Baba genellikle çocuğun kendi istek ve buyruklarına uymasını ister. Bunları yerine getiren çocuğu sever. Çocuğun babaya karşı olan sevgisi ise güven ve benimsenme gereksinmelerine dayandırılabilir. Babanın aşırı baskıcı, ilgisiz ve boş vermedi olması çocukta pek çok istenmedik davranışın oluşmasına neden olabilir görüşündedir.

Anne-çocuk, baba-çocuk iletişimi çocukların ileriki yaşamlarında istedik davranışlar sergilemelerinde etkili olmaktadır. Sağlıklı iletişimin temelleri ailede atılmaktadır.

Anne-baba-çocuk ilişkisi, temelde anne ve babanın tutumlarına bağlıdır. Çocuklar arasında uyum bozukluğuna neden olan bir çok vakaya, yeterli ve uygun olmayan ilk anne- baba-çocuk ilişkilerinin yol açtığı saptanmıştır (Yavuzer 2001).

Yavuzer; insanlar arası iletişimi, kişilerin birbirlerine bilinçli veya bilinçsiz olarak iletmek istedikleri duygu ve düşüncelerini aktardıkları bir süreç olarak tanımlamakta ve bu sürecin başarısının da bireyin yaşamındaki mutluluğunun temelini oluşturduğunu belirtmektedir (Yavuzer 1997).

Bir insanın ilişkilerinin niteliği, o insanın yaşamının kalitesini belirler. İlişki sorunları; gerçekte iletişim, yani düşünce alışverişi sorunlarıdır ve yaşamın değişik yönlerinde kendini gösterir (Cüceloğlu 2001).

Kargı ve Erkan (2004) tarafından 3-5 yaş grubundaki çocukların sorun davranışlarına yönelik olarak yürütülen bir araştırmada erkek çocukların somatizasyon (stresin fiziksel belirtilere dönüştürülmesi) davranışlarının kız çocuklardan yüksek olduğu, kızlarda ise içe kapanma davranışlarının daha yüksek düzeyde görüldüğü saptanmıştır.

Aile içi ilişkilerde sorun yaşayan çocuklar bu sorunlarını en temel uğraşısı ve en önemli işi olan oyunlarına yansıtmaktadırlar. Çocuğun tüm gelişimini destekleyen oyunlar, küçük çocukların etraflarını kuşatan gizemli dünyayı ve henüz tam olarak anlayamadıkları yetişkinleri tanıma ve anlama yolundaki sonsuz çabaların bir ürünüdür (Pehlivan 2005).

Ülkemizde var olan aile yapısı, sosyolojik ve kültürel değerler; ev ile ilgili işler ve çocuğun bakım ve gelişiminden öncelikle anneleri sorumlu tutmaktadır. Ancak gerek ülkemizde ve gerekse diğer ülkelerde yapılan araştırmalar göstermiştir ki çocuğun eğitimi ve gelişiminde baba da anne kadar etkili ve önemlidir. Günümüzde çalışan anne sayısının artması ve ailede işbölümünün farklılık kazanmasıyla birlikte, babaların çocukları ile geçirdikleri ya da geçirmek zorunda oldukları süreler artmıştır. Ancak babaların çocukları ile geçirdikleri sürelerin uzaması, çocukları ile nitelikli ve çocuk için doyurucu olan paylaşımlar olduğu şeklinde yorumlanmamalıdır.

Anne ve babaların; çocukları ile nitelikli etkileşimler geçirmesinin, çocuk gelişiminde ne denli önemli olduğunun bilincinde olan toplumlarda olduğu gibi ülkemizde de ebeveynlerin eğitime ilişkin programlar ve bu alandaki çalışmalar 1980'lerden beri hızlanarak devam etmektedir. Başlangıçta Ankara ve İstanbul'da akademisyenlerin başlattığı anne-baba eğitim programları da yaygınlaşarak sürdürülmektedir. Programların adı her ne kadar Anne-Baba Eğitimi, Ana-Baba Okulu, Aile Eğitim Programı olsa da, bu programların katılımcıları çoğunlukla annelerdir. Babaların bu tür programlara katılma konusunda biraz daha çekimser

oldukları bilinmektedir. Babaları; babalık yeterlikleri, çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini artırma yönünden desteklemek üzere hazırlanmış programlar yok denecek kadar azdır. Babalar, çocuklarını büyütürken pek çok sorunla karşılaştıklarını, desteğe ihtiyaç duyduklarını, kendilerini yetiştirme adına bir şeyler yapmak istediklerini de belirtmektedirler. Bu tür program ve eğitimlere katılan babaların aldıkları eğitimin; kendileri, aile yaşantıları ve çocukları üzerinde çok olumlu etkilerinin olduğu çok sınırlı da olsa uygulanan programlardan elde edilen sonuçlardandır.

Günümüzde çalışan anne sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Bu durum, çocuğun bakımı ve büyütülmesine ilişkin sorumlulukların eşler arasında paylaşılması zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir. Annelerin mesaiye ya da nöbete kalması durumunda çocuklarının bakımını çoğunlukla babalar üstlenmektedir. Öte yandan anne ve baba aynı anda işten eve dönseler bile anne çoğunlukla evi toplayıp yemek hazırlama ile uğraşırken, çocuk ile ilgilenmek babalara düşmektedir. Baba; çocuk için, anne karnında olduğu dönemden başlayarak tüm yaşamı boyunca önemini değiştirerek koruyan kişidir. Babalar, çocuğun tüm gelişiminde önemli bir unsurdur. Bu nedenle babaların çocukları ile birlikte oldukları zamanları yeterince nitelikli etkileşimlerle geçirmeleri, çocuğun gelişimi için son derece önemlidir. Unutulmamalıdır ki çocuk ile geçirilen zamanın süresi değil niteliği önemlidir. Bu nedenle tüm gün çalışarak eve geç gelen, yorgun olan babalar; çocukları ile geçirebilecekleri zamanın sınırlılığında yakınmamalıdır. Sınırlı zamanlar bile gereken nitelikte geçirilirse, çocuk bu etkileşimden istenilen düzeyde yararlanabilir. Böylelikle tüm gelişim alanları açısından kritik öneme sahip olan yaşamın ilk yıllarındaki baba-çocuk etkileşimi çocuğun ihtiyaçlarını karşılayıcı düzeyde olabilir. Okulöncesi dönemin, yaşamın ileriki yılları için temel teşkil ettiği bilinmektedir. Bu dönemde babalar ile çocuklar arasında kurulacak etkili iletişim, yaşanan nitelikli paylaşımlar daha sağlıklı bireylerin yetişmesini ve daha nitelikli toplumların oluşmasını da sağlayacaktır.

Ülkemizde babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini belirleme ve geliştirme yönündeki çalışmaların sınırlı olduğu bilinmektedir. Yukarıda sayılan gerekçelerle, babaların çocukları ile geçirdikleri zamanlarda ne tür etkinlikler

yaptıklarının bilinmesine ihtiyaç vardır. Ayrıca babaların çocukları ile daha nitelikli zaman geçirmelerini sağlayacak, babalar için hazırlanmış eğitim programlarına ihtiyaç olduğu da açıkça görülmektedir.

Bu nedenle, bu çalışmada Konya ilinde bulunan babaların, çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini artırabilecek nitelikte bir eğitim programı geliştirilmiş ve bu programın ne derecede etkili olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, öncelikle babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin belirlenmesi için betimsel çalışma yapılmış; ihtiyaç analizi doğrultusunda babaların, çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğinin geliştirilmesine dönük bir eğitim programı hazırlanıp işe koşularak etkililiği değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçların, babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğinin yükseltilmesine katkıda bulunacağı ve bu alandaki çalışmalara ışık tutacağı umulmaktadır.

1.2. Problem Cümlesi

Babaların 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği nedir ve Baba Eğitimi Programı, babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini etkilemekte midir?

1.3. Araştırmanın Alt Problemleri

1. Babaların, 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği hangi düzeydedir?

1.1. Babaların, 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği ile ilgili olarak babaların ZNBA alt boyutlarına ilişkin görüşleri nelerdir?

1.2. Babaların, 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği ile ilgili olarak annelerin ZNBA alt boyutlarına ilişkin görüşleri nelerdir?

1.3. Babaların, 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğine ilişkin olarak babaların görüşleri ile annelerin görüşleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2. Babaların yaşlarına göre, 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

3. Babaların eğitim durumlarına göre, 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

4. Babaların mesleklerine göre, 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır ?

5. Babaların 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği, çocuklarının cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

6. Geliştirilen Baba Eğitim Programı, babaların 3-6 yaş grubundaki çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini etkilemekte midir?

Bu alt probleme dayalı olarak sınanacak denenceler ;

Denence 6.1. Deney grubu babaların Zaman Niteliğini Belirleme Anketi son test puan ortalamaları, Zaman Niteliğini Belirleme Anketi ön test puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Denence 6.2. Deney grubu babaların Empatik Beceri Ölçeği son test puan ortalamaları, Empatik Beceri Ölçeği ön test puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Denence 6.3. Kontrol grubu babaların Zaman Niteliğini Belirleme Anketi ön test puan ortalamaları ile Zaman Niteliğini Belirleme Anketi son test puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark yoktur.

Denence 6.4. Kontrol grubu babaların Empatik Beceri Ölçeği ön test puan ortalamaları ile Empatik Beceri Ölçeği son test puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark yoktur.

Denence 6.5. Deney grubu babaların Zaman Niteliğini Belirleme Anketi son test puan ortalamaları, kontrol grubu babaların Zaman Niteliğini Belirleme Anketi son test puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Denence 6.6. Deney grubu babaların Empatik Beceri Ölçeği son test puan ortalamaları, kontrol grubu babaların Empatik Beceri Ölçeği son test puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

1.4. Sayıtlar

1. Anne ve babaların, ankete verdikleri cevaplar gerçek görüş ve algılarını yansıtmaktadır.

2. Anketin kapsam geçerliği konusunda kendilerine başvuru alan uzmanların görüşleri yeterlidir

3. Baba Eğitimi Programının geliştirilmesinde kendilerine başvuru alan uzmanların görüşleri yeterlidir.

1.5. Sınırlılıklar:

1. Bu araştırma Konya ilindeki 3-6 yaş grubunda çocuğu olan, ulaşılabilen, gönüllü anne ve babalarla sınırlıdır.

2. Kendilerine ulaşılabilen ve eğitime katılmaya istekli olan babalar deney grubundaki denekleri oluşturmuştur.

1.6.Tanımlar:

Çocukla Geçirilen Zaman: Babaların 3-6 yaş grubundaki, çocukları ile birlikte oldukları zaman

Çocukla Geçirilen Zamanın Niteliği: Çocukla bir arada olunan zamanlarda, çocukların; bilişsel, duygusal, sosyal ve psiko-motor ihtiyaçlarına yönelik etkinliklere yer verilme düzeyi

Babaların Çocukla Geçirdikleri Zamanın Niteliği: Babaların 3-6 yaş grubundaki çocukları ile birlikte iken gerçekleştirdikleri, çocukların ihtiyaçlarını

karşılamaya dönük eylemleri kapsayan Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi'nden aldıkları puan

Empatik Beceri: Empatik beceriyi ölçmek üzere Dökmen (1988) tarafından geliştirilmiş olan ölçekten elde edilen puan

Baba Eğitimi Programı: 3-6 yaş grubunda çocuğu olan babalar için hazırlanmış, çocukların temel gelişimsel özellikleri ve ihtiyaçlarının karşılanmasına dönük hedefleri, eğitim ve sınamaya durumlarını içeren program.

Bilişsel İhtiyaçlar Boyutu: Babaların, 3-6 yaş grubundaki çocuklarının sözel becerilerini, varlıklar ve kavramlarla ilgili bilgileri kazanmalarını sağlamaya dönük faaliyetleri

Sosyal İhtiyaçlar Boyutu: Babaların, 3-6 yaş grubundaki çocuklarının ev dışındaki etkinliklere (sinema, tiyatro, yemek, park vb) yönelik ihtiyaçlarını gidermeye dönük faaliyetleri

Duygusal ihtiyaçlar Boyutu: Babaların, 3-6 yaş grubundaki çocuklarının dokunma, sevilme, beğenilme ve takdir edilme gibi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik etkinlikleri

Aitlik İhtiyacı Boyutu: Babaların, 3-6 yaş grubundaki çocuklarına ailenin bir üyesi olduğu duygusunu yaşatmaya yönelik etkinlikleri

Psiko-Motor İhtiyaçlar Boyutu: Babaların, 3-6 yaş grubundaki çocuklarının hareket etme ihtiyacını karşılamaya yönelik etkinlikleri (çeşitli oyunlar oynama).

1.7. Kısaltmalar:

ZNBA:Çocukla Geçirilen Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi

EBÖ: Empatik Beceri Ölçeği

BEP: Baba Eğitimi Programı

II.BÖLÜM

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Ülkemizde özellikle sosyo-ekonomik düzeyin düşük olduğu bölgelerde yaşayan çok çocuklu, geleneksel aile anlayışına sahip ve olumsuz ana baba tutumlarının yoğun olarak görüldüğü ailelerde yetişen çocukların çeşitli nedenlerle kurumsal okulöncesi eğitimden yeterince yararlanamadıkları bilinmektedir (Berkman 2003). Okulöncesi eğitimde okullaşma oranının artırılması için yürütülen çalışmalar sonucunda 2007-2008 öğretim yılı istatistiklerine göre, okullaşma oranı % 25.05'e çıkarılabilmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2008).

Ülkemizde, okulöncesi eğitimden yeterince yararlanamayan çocuklara daha iyi eğitim olanakları sunulması amacıyla, dünyanın çeşitli ülkelerinde olduğu gibi anne baba eğitim programları uygulanmış ve etkililikleri test edilmiştir.

Bu bölümde anne-baba eğitimine ilişkin olarak ülkemizde ve dünyada yürütülen çalışmalar özetlenmiştir.

Ülkemizde ana-baba eğitimi ile ilgili çalışmaların çok eski bir tarihe dayanmadığını görmekteyiz. 1960'lı yıllarda Prof. Dr. İhsan Şükrü Aksel'in ana-babalara yönelik haftalık sohbet toplantıları ile ilk ana-baba okulunun temelleri oluşturulmuştur (Yavuzer 2003). Ana-baba eğitimine ilişkin uygulamaların sistemli hale gelmesine 1980'lerde başlanmıştır. Ana-baba eğitimi ile ilgili ilk çalışma ve araştırmalara çeşitli üniversitelerce başlanmış ve bu uygulamalar günümüzde devam etmektedir.

Anne-Çocuk Eğitimi Programı (AÇEP), Türkiye'de erken çocukluk eğitimi sorununa bir çözüm bulmak amacıyla geliştirilmiş, annelerin eğitici potansiyelinin geliştirilmesini amaçlayan bir programdır (Temel 2003). 1982 yılında Boğaziçi Üniversitesinden Kağıtçıbaşı, Sunar ve Berkman rehberliğinde başlatılan Erken Destek Araştırma Projesinin geliştirilmesiyle hazırlanan Anne-Çocuk Eğitimi Programı çalışmalarından çok iyi sonuçlar alınmıştır. Bu program 1993 yılından

itibaren, AÇEV'in kurulmasıyla AÇEV'e devredilmiştir. Günümüzde de yaygın olarak yürütülmektedir (Temel, 2003).

Yürütülen Erken Destek Araştırma Projesi sonuçlarına göre, eğitim verilen annelerin çocuklarının sözel ve sayısal becerilerindeki ortalama değişim puanı, programa katılmayan annelerin çocuklarından daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca programa katılan annelerin kendilerine ilişkin algılarının olumlu olduğu görülmüştür. Bu grup anneler kendilerini daha iyi anne, daha iyi eş ve birey olarak algılamışlardır (Temel, 2003).

Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi'nce 1988 yılında başlatılan Erken Çocukluk Eğitimi projesinin devamı olarak "0-4 Yaş Anne-Çocuk Eğitimi Programı" geliştirilmiştir. Uygulanan bu program; ebeveynlere, çocuğa uygun ev ortamının düzenlenmesi ve böylece gelişiminin desteklenmesi konusunda katkı sağlamıştır (Çağdaş, 2003).

Erken çocukluk gelişiminde anne eğitiminin önemi 1988 yılında Ankara'da aynı gün doğan bir grup bebekle başlayan ve devam eden uygulamalı bir araştırmanın ilk sonuçlarına dayanmaktadır. Anne eğitimi alan grubun çocuklarının gelişimi ile anne eğitimi almamış grubun çocuklarının gelişimi arasındaki fark, eğitilen annenin çocuk yetiştirmede ne denli başarılı olduğunu göstermiştir (Baykan, Ömeroğlu ve Temel, 1998).

İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümünce 1989 yılında geliştirilen ve başlangıçta İstanbul'da uygulanan Ana-Baba Okulu, günümüzde hafta sonu toplantıları şeklinde Anadolu'nun çeşitli merkezlerinde yürütülmektedir (Çağdaş 2003). Uygulanan bu programın etkililiğine ilişkin araştırma sonucunda anne-babaların çocuklarına karşı aşırı koruyuculuk ve baskıcı ve otoriter tutumlarında azalma, eşitlik ve paylaşma tutumlarında ise artma sağladığı bulgusu elde edilmiştir (Temel, 2003).

Ülkemizde yürütülen ana-baba eğitimi çalışmalarında programlar ana-baba eğitimi programları olarak adlandırılmış ve hazırlanmış ise de bu programlara katılanlar çoğunlukla anneler olduğu bilinmektedir. Nitekim Hamamcı ve Akyol

(2004) tarafından yapılan araştırmada da anne-baba eğitimine yönelik programlara katılmış olan ya da ileride düzenlenecek programlara katılmayı düşünen babaların oranı annelerin oranından düşük çıkmıştır. Ayrıca Caplin ve Houts (1987), babaların toplumsal değişimlerin getirdiği rol değişikliklerine rağmen, aile eğitimi çalışmalarına annelere göre daha az katıldıklarını belirtmektedirler. Anneler ocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili konularda babalara oranla daha yeterli olmalarına rağmen kendilerini yine de yetiştirmek istemektedirler. Bu farklılığın nedeni kız ve erkek çocukların yetiştiriliş biçiminden kaynaklanıyor olabilir (Hamamcı ve Akyol, 2004).

Evans (1997), lkemizde ocuk yetiştirme konusunda kültürel ve geleneksel bazı görüşlerin olduğunu bu görüşler sebebiyle de ocuk bakımının annenin görevi olarak görüldüğünü, babanın ise evin ekonomik gereksinimlerini karşılama sorumluluğunu üstlendiğini belirtmektedir. Myers (1996), değişen yaşam koşulları nedeniyle bir çok annenin ev dışında çalıştığını belirterek küçük çocuklara bakma sorumluluğunun ebeveynler arasında paylaşılmaya başlandığını vurgulamaktadır (Akt.zyrek ve şahin, 2005) .

Pedük (2004) tarafından yapılan araştırma sonuçları da babaların, çocuklarına karşı tutum ve davranışlarında geleneklerin etkisinde kaldıklarını göstermektedir. Bu araştırmada, babaların, çocuklarına karşı kullandıkları sevgi sözcükleri sayısının annelerinkinden az olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgu, Türk toplumunun geleneksel yapısı itibarı ile babanın evde otorite figürü olduğu göz önüne alındığında, babanın otorite kaybı yaşayacağı endişesi ile daha az sevgi sözcüğü kullandığı şeklinde yorumlanmıştır. Tekçe (2005), tarafından yapılan araştırmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Sosyo-kültürel yapı ve kadın erkek rollerinin ele alındığı bu araştırmada, anne-baba-ocuk ilişkisinde kadınlar %98 oranında sıcak ve samimi olma taraftarı iken, erkekler %40 oranında taraftar olmuşlardır.

Anne-baba eğitimlerinin çoğunlukla annelerin katılımıyla yürütüldüğü bilinmektedir. Son yıllarda hafta sonu toplantıları şeklinde yrtlen Ana Baba Okulu ve AÇEV tarafından yrtlen BADEP programına babaların katıldığı bilinmektedir. BADEP 1997 yılından beri babalara yönelik olarak uygulanan ve AÇEV tarafından yrtlen bir yetişkin eğitim programıdır. Yürütülen bu programların etkililiğine ilişkin yapılan araştırmaların sonucunda da babaların

çocukları ile geçirdikleri zamanın ve etkinliğinin arttığı bulgusu elde edilmiştir. Özellikle kitap okuma, birlikte oyun oynama, birlikte onarım işleri yapma gibi etkinliklerde artma gözlenirken sözlü ve fiziksel ceza, tehdit, çocuğu umursamama ve ihtiyaçları ile ilgilenmeme davranışlarında azalma olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca olumlu iletişim becerilerinin geliştiği bulgusu da elde edilmiştir (Kimmet, 2004).

Ülkemizde ana-baba eğitime yönelik hazırlanmış olan programların bir bölümü, gelişimsel geriliği olan çocuklara yönelik programlardır. Bu programlardan biri olan Küçük Adımlar Gelişimsel Geriliği Olan Çocuklara Yönelik Erken Özel Eğitim Programı, gelişimsel geriliği olan çocukların eğitime erken çocukluk döneminde yardımcı olmak amacıyla Avustralya'da geliştirilmiş bir programdır. 1990'lı yılların sonlarına doğru Zihinsel Engelliler Destek Derneği tarafından bu program ülkemize getirilerek Türkçe'ye uyarlanmıştır (Birkan ve Çolak, 2004).

Çekirdek aileye geçişin hızlanması ile birlikte, babanın çocuğun hayatına dahil olma oranı da artmaktadır. Zira aile büyükleri ile oturlan geniş aile tipinde, çocuklarla ilgilenme konusunda babalar, gelenekler nedeni ile çekingen olabilmektedir. Ayrıca büyük baba ve nineler, çocukların bakımını gönüllü olarak üstlendiklerinde baba, çocuğun yaşamında daha geri planda kalmaktadır. Babaların, çocukların tüm gelişim alanları için önemli bir faktör oldukları bilinmektedir. Babalar ile çocukları arasında kurulan bağlar, çocukların kişilik ve duygusal gelişimlerini etkilemektedir.

Belsky, Gilstrap ve Rovine'ye (1989) göre babanın çocukla oyun şekli, daha çok havaya atma, yuvarlama ve gıdıklama gibi daha sert ve heyecan verici fiziksel etkileşimler içerirken, annenin oyunu daha çok sözel etkileşimler içermektedir (Kuzucu, 1999).

Babalar erkek çocuklarının yaşamına daha fazla dahil olmaktadır. Babalar, erkek çocuğunun cinsiyet gelişimi için sorumluluk hissetmektedirler. Erkek çocukları ile ortak etkinlikler gerçekleştirmektedirler. Bu nedenle kızlara oranla erkek çocukları ile daha fazla beraber olmaktadır (Harris ve Morgan 1991).

Babalarla ilgili araştırmaların bir bölümünün baba-ergen ilişkisine yönelik olduğunu görmekteyiz. Kuzucu (1999) tarafından yapılan bir araştırmada; babalarıyla çatışma düzeyi yüksek olan ergenlerin, babalarıyla çatışma düzeyi düşük olan ergenlere oranla babalarının babalık rollerini algılamalarının olumsuz olduğu görülmüştür. Gençlerin babalarıyla ilişkileri, onların babalık rollerini algılamalarını etkilemektedir.

Yablonsky (1991), babalar ve oğullar arasındaki ilişkileri açıklarken, babanın da anne kadar önemli olduğundan bahsetmektedir. Babalarda, annelik içgüdüüne paralel bir babalık içgüdüünün varlığından söz etmektedir. Ayrıca oğulların, kendi çocuklarıyla nasıl ilişki kuracağını öğrenmede babalarını model aldıklarını belirtmektedir.

Çocuklar, sosyal davranışlarını büyük ölçüde anne-babalarının model alarak öğrenmektedirler. Çocuk, anne ve baba arasında yaşanan etkileşimlerin çocuğun benlik algısını etkilediği de bilinmektedir. Albukrek (2002) tarafından yapılan araştırmada; aile bireylerinin; babanın çocuğuna karşı davranışlarını algılamaları olumsuz olduğu çocuğun benlik kavramının da bundan olumsuz etkilendiği belirlenmiştir. Bunlarla ilgili olarak yürütölen ayrıntılı analizlere de özellikle çocuğun, babasının tutumunu olumsuz olarak algılaması durumunda benlik kavramının bundan doğrudan etkilendiği görülmüştür. Çocuğun babası ile ilişkilerini olumlu olarak algılaması durumunda da benlik algısının olumlu yönde geliştiği görülmüştür.

Anne-babaların çocuk yetiştirme konusunda ihtiyaçları çoktur. Pek çok kişi anne-babalığa hazırlanırken kendi çocukluk deneyimlerinden etkilenir. Doyurucu yeterli bir çocukluk geçirmiş anne-babalar aile destek hizmetlerinden uzak olsalar bile yeterli olabilmektedirler. Ancak olumsuz deneyimleri olan anne-babaların pozitif anne babalık teknikleri ile ilgili rehberliğe ve desteğe ihtiyaçları olmaktadır (<http://www.facs.gov.au>, 2007).

Yılmazçetin (2003) tarafından yapılan araştırmada, babaların çocuklarının hayatına onlarla ilgili sorumluluklar alarak dahil oldukları, babaların en az yaptıkları şeyin çocuklarıyla birebir ve doğrudan meşgul olmak olduğu görülmüştür. Babanın,

çocuklarının hayatına dahil olma oranının çocuğun cinsiyetine, babanın yaptığı işten ve maaşından memnun olup olmamaya göre bir farklılık göstermediği ancak eşlerinin çalışıp çalışmamasına göre değiştiği görülmüştür. Eşleri çalışan babaların çalışmayanlara oranla çocuklarının hayatına daha fazla dahil oldukları görülmüştür.

Şahin (1998), tarafından yapılan araştırmada destekleyici eğitim programının 5-6 yaş grubunda çocuğu olan babalar üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırmanın sonunda çocuğun ihtiyaçlarını en fazla kimin karşıladığı, çocuğa kimin kitap okuduğu, çocuğun oyuncaklarını kimin seçip aldığı vb gibi maddelerde ve baba çocuk ilişkisi ile ilgili maddelerde deney grubunun öntest-sontest sonuçları arasında ki fark son test lehine istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Aydın (2003) araştırmasında, babaların çocukların bakım sürecine aktif katılımını sağlamaya dönük eğitim programının baba çocuk iletişimini geliştirdiği yönünde sonuçlara ulaşmıştır. Aktaş (1993) babaların, annelere oranla daha fazla oyun oynama eğiliminde olduklarını belirterek bu durumun da çocukların zihinsel gelişimi için önemli bir kriter olduğunu ifade etmektedir.

Sever'in (2002) üç kuşak babalar üzerinde yaptığı ve babalık kurgu ve pratiklerindeki deneyimleri ve çocukların eğitimine yansımalarını karşılaştırmalı olarak incelediği araştırmasında, babalık kurgu ve pratiklerinin her üç kuşakta da benzer özellikler gösterebildiği gibi kuşağın kendine özgü özelliklerini de taşıdığını belirlemiştir. Ayrıca babaların kendilerini kurgulama biçimine göre çocuklarının eğitim süreçlerine katılmaları ve onların eğitimlerinden beklentilerinin de etkilendiği sonucuna da ulaşılmıştır.

Annelerle ilgili olarak yapılan araştırmalardan bazılarının bulguları ise şöyledir:

Eroğlu (1995) tarafından yapılan araştırmada; empatik eğilim düzeyleri farklı olan annelerin çocuklarının uyum ve başarı düzeyleri arasında ilişki incelenmiştir. Bu araştırmada, empatik eğilim düzeyi yüksek olan annelerin çocuklarının genel, kişisel ve sosyal uyum düzeyleri; empatik eğilim düzeyi düşük olan annelerin çocuklarından yüksek çıkmıştır (Ünal 2003).

Ünal (2003) yürüttüğü bir araştırmada okulöncesi çocuğu olan annelere yönelik olarak düzenlemiş olduğu empatik iletişim eğitimi sonrasında annelerin iletişimlerinde empatik düzeylerinin anlamlı düzeyde arttığını belirlemiştir.

Koruklu ve Aysan (2004) tarafından yapılan araştırmada, bir grup üniversite öğrencisine arabuluculuk eğitimi verilerek, bu eğitimin empatik eğilim, iletişim becerisi ve çatışma çözme becerisi üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre arabuluculuk eğitimi alan öğrencilerin, almayan öğrencilere oranla iletişim becerilerinde ve empatik eğilimlerinde anlamlı düzeyde artış, çatışma eğilimlerinde ise anlamlı düzeyde azalma olmuştur.

Berkman (1999) tarafından yapılan, anne-çocuk eğitimi programının okul başarısına etkilerini inceleyen araştırmada bu programlarda deney ve kontrol gruplarını oluşturan 217 anne-çocuk çifti incelenmiştir. Anne-çocuk eğitimi programlarına katılan ve katılmayan çocuklar arasında yapılan karşılaştırmada; programa katılan çocukların, okulöncesi sözel ve sayısal becerilerini artırma, daha iyi karne geçme notu, daha erken okuma öğrenme, daha iyi sözel ve sayısal beceriler edinme gibi davranışlar gösterdiği sonucu elde edilmiştir.

Sevinç ve Evirgen (2004) tarafından yapılan araştırmada, okul destekli anne eğitimi programının anneler üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu araştırmadan, deney grubu annelerin çocukları ile ilişkilerinde olumlu tutum geliştirdikleri, çocukları ile daha çok etkileşime girdikleri, onları dinledikleri, çocukları ile daha çok konuştukları, çocuklarına öyküler okudukları, onlarla oyunlar oynadıkları, olumlu disiplin yöntemlerini benimsedikleri ve kendilerini daha olumlu algıladıkları bulguları elde edilmiştir.

Argun (2007) tarafından yapılan araştırmada ise anne-baba ve öğretmenlerin öğrenilmiş güçlülüğü ile okulöncesi çocukların davranışsal, duygusal güçlülüğü ve kendilik algısı arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaçla okulöncesi eğitim kurumuna devam eden 301 çocuk ve onların anne-baba ve öğretmenleri incelenmiştir. Okulöncesi dönem çocuklarının öğrenilmiş güçlülüğü ve kendilik algıları ile anne-babasının öğrenilmiş güçlülüğü arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur. Okulöncesi

dönem çocuklarının öğrenilmiş güçlüğü ve kendilik algıları en fazla annelerin davranışlarından etkilenmektedir bulgusu elde edilmiştir.

Özyürek ve Şahin (2005), tarafından yapılan ebeveyn tutumlarını incelemeye yönelik bir araştırmada, doktor, avukat ve öğretmen gibi mesleklerde olan babaların tutumlarının diğer meslek gruplarına oranla daha az koruyucu ve daha az katı/sert olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu meslek grubundaki babaların eğitimlerinin yüksek olması ve çeşitli niteliklerdeki insanlarla karşılaşmaları sebebiyle tutumlarının farklı olduğu yorumu yapılmıştır. Diğer meslek gruplarındaki babaların yorucu çalışmaları sebebiyle çocukları ile daha az etkileşime geçtikleri belirtilmiştir.

Kabasakal (2005), çocuklarda görülen uyum sorunlarında aile içi iletişimin önemli olduğuna dikkat çekmektedir. Ailenin; çocuklarla ilgili sorunlarda, hem koruyucu faktör hem de risk faktörü olabildiğini belirtmekte ve aile içi etkileşimde var olan her tür şiddetin çocukların uyum düzeylerini etkilediğini belirtmektedir.

Diğer ülkelerde yürütülen ana-baba eğitimi çalışmalarının ülkemize oranla daha erken başladığı söylenebilir. Fransa'da 1929, Amerika Birleşik Devletlerinde 1880'li yıllarda başlatılan Ana Baba okulları, öğüt vermek yerine ana babaların kişisel çabalarını uyandıran, onlara rehberlik eden ve dayanışma duygusunu kazandıran birer kurum niteliğinde ortaya çıkmıştır. 1949'da yeniden örgütlenen Paris Ana-babalar Okulunda, haftanın belirli günlerinde ana-babaların görüşmeye, bilgiler istemeye gelebilecekleri bir kabul servisi oluşturulmuştur (Yavuzer 2003).

Head start programı Amerika Birleşik Devletlerinde, düşük gelir grubundaki ailelere yönelik olarak düşünülen ve bu ailelerin çocuklarına sosyal ve eğitimsel fırsatlar sağlayarak yoksulluğun etkilerini azaltmayı amaçlayan bir program olarak 1965 yılında uygulanmaya başlamıştır (Temel, 1999).

Hancock ve arkadaşları (2002) anne-babalara verilecek olan eğitimin çocuklarının iletişim becerileri ve davranışlarını yönetebilme becerileri üzerindeki etkileri incelenmişlerdir. Araştırmaya dil ve konuşma gecikmesi ve davranış problemleri olan çocuğa sahip düşük sosyo ekonomik düzeye mensup 5 anne-baba katılmıştır. Anne babalara, çocuklarının dil gelişimlerini destekleme ve davranış

problemlerini azaltmaya yönelik 30 bireysel seans eğitim verilmiştir. Anne babalardaki değişikliğin eğitim programından 6 hafta sonrada hala devam ettiği görülmüştür. Çocukların davranış problemlerinde ve iletişim becerilerinde de eğitim programı sırasında pozitif değişiklikler gözlenmiştir.

Evans (1997); babaların, babalık tutumları ile davranışlarını karşılaştırdığı araştırmada, babaların çoğunluğunun aile içindeki rollerine geleneksel yaklaştığı bulgusuna ulaşmıştır. Annenin çalışması durumunda babaların tutumlarının geleneksellikten ayrıldığı ancak bu durumun da babaların davranışlarına yansımadağı görülmüştür. (Özyürek ve Şahin 2005). McBride (1991) babalar için düzenlenmiş ebeveyn eğitim programlarının etkililiğini araştırmış ve araştırma sonucunda ebeveyn eğitimi ve destekleme programlarının babanın çocuk yetiştirmedeki payını artırmada etkili araçlar oldukları sonucunu elde etmiştir (Darga 1999).

Roberts ve arkadaşları (1999) tarafından yapılan çalışmada erken çocukluk ve bebeklik döneminde aile eğitim düzeyinin çocuğun zihinsel gelişimine etkisi incelenmiştir. Çalışmada 76 bebeğin 9 ay ve 18 aylar arasında 3 aylık aralıklarla, zihinsel becerileri incelenmiştir. Çocukların aile bilgileri de toplanmıştır. Çalışma sonunda erken dönemde zihinsel becerilerin aile ortamı ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Fox ve arkadaşları (2004) tarafından yapılan araştırmada anne babaların çocuklarını desteklemelerine yönelik eğitim programı uygulanmıştır. Bu araştırmada 28 düşük gelirli aile ile çalışmışlardır. Eğitim programına katılan anne babaların çocuklarının problemleri ile daha başarılı bir şekilde baş edebildikleri ve anne-babalık becerilerini geliştirdikleri görülmüştür.

Lombard (1982), ebeveyn eğitimi programına en az iki yıl katılan ebeveynlerle hiç katılmayan ebeveynler üzerinde yaptığı karşılaştırmalı araştırma sonucunda; ebeveyn eğitimi programına katılanların; çocuklarına karşı daha pozitif davranışlar gösterdiği, çocuğun eğitimine daha fazla ilgi ve katılım gösterdikleri ve okul aktivitelerine daha çok katıldıkları bulgularını elde etmişlerdir (Çağdaş 2003). Pherson ve Robinson (1990) tarafından yapılan bir araştırmada, ebeveyn eğitimi

kursuna katılan ebeveynlerin, kendilerine olan güvenlerinin arttığı ve kendilerini ideal ebeveyn tipine daha yakın hissettikleri bulgusu elde edilmiştir.

Heinicke ve arkadaşları (2003) tarafından yapılan çalışmada bir grup anneye hamileliklerinin altıncı ayından sonra uygulanan, iletişimi temel alan erken müdahale programının, annelerin aile fonksiyonlarına etkisi incelenmiştir. Anne-babalık görevleri açısından risk taşıyan 31 anne deney grubunu, 33 anne kontrol grubunu oluşturmuştur. Eğitim programının anne bebek arasındaki sosyal duygusal gelişim üzerinde pozitif etkiler oluşturduğu gözlenmiştir. Deney grubundaki bebekler ve anneleri arasında daha güvenli bir bağlanma ilişkisi olduğu ve bu annelerin bebeklerinin ihtiyaç ve tepkilerine karşı daha duyarlı oldukları gözlenmiştir. Ayrıca bu çocukların daha bağımsız davranışlar sergiledikleri ve anneleri tarafından da desteklendikleri bulunmuştur.

Amerika'da. Harrison (1997) tarafından, evli mahkumlarla yapılan baba eğitimi çalışmalarında 8-17 yaşları arasında çocuğu olan 30 evli mahkumla deneysel bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada program 6 hafta gibi kısa bir sürede tamamlanmasına ve babaların edindikleri kazanımları hemen hayata dökmemelerine rağmen (ailelerinden uzakta olmaları nedeniyle) programın, babalar üzerinde, ana-babalık niteliklerini artırma yönünde anlamlı bir gelişme gösterdiği görülmüştür.

Türkiye'de ve dünyada yapılan çeşitli araştırmalar göstermektedir ki babalar çocukları için son derece önemli bir konumdadır. Babalarının genel ruh hali ve aile içindeki konumu çocukları etkilemektedir. Özellikle babaların eşleri ve çocukları ile kurdukları iletişim tüm ilişkilerine temel oluşturması açısından son derece önemlidir. Ailede anne-baba ve çocuklar arasında yaşanan iletişim ve sevginin gücü çocukların sağlıklı gelişimi ve topluma kazandırılmasında etkindir. Sağlıklı ailelerin ve sağlıklı toplumların oluşmasında bu denli önemli bir faktör olan babaların, çocuk yetiştirme konusundaki bilgi ve becerilerinin ne denli yeterli olduğuna ilişkin araştırmaların sınırlı sayıda olduğu gözlenmektedir. Ayrıca babaların daha nitelikli baba olabilmesini sağlayacak ana-baba eğitimi çalışmalarına katılmada da daha çekingen davrandıkları, yalnızca babalara yönelik olan programların ise son derece sınırlı olduğu da bilinmektedir.

Ülkemizde var olan aile yapısı, sosyolojik ve kültürel değerler; ev ile ilgili işler ve çocuğun bakım ve gelişiminden öncelikle anneleri sorumlu tutmaktadır. Ancak gerek ülkemizde ve gerekse diğer ülkelerde yapılan araştırmalar göstermiştir ki çocuğun eğitimi ve gelişiminde baba da anne kadar etkili ve önemlidir. Günümüzde çalışan anne sayısının artması ve ailede işbölümünün farklılık kazanmasıyla birlikte, babaların çocukları ile geçirdikleri ya da geçirmek zorunda oldukları süreler artmıştır. Ancak babaların çocukları ile geçirdikleri sürelerin uzaması, çocukları ile nitelikli ve çocuk için doyurucu olan paylaşımlar olduğu şeklinde yorumlanmamalıdır.

Anne ve babaların; çocukları ile nitelikli etkileşimler geçirmesinin, çocuk gelişiminde ne denli önemli olduğunun bilincinde olan toplumlarda olduğu gibi ülkemizde de ebeveynlerin eğitime ilişkin programlar ve bu alandaki çalışmalar 1980'lerden beri hızlanarak devam etmektedir. Başlangıçta Ankara ve İstanbul'da akademisyenlerin başlattığı anne-baba eğitim programları da yaygınlaşarak sürdürülmektedir. Programların adı her ne kadar Anne-Baba Eğitimi, Ana-Baba Okulu, Aile Eğitim Programı olsa da, bu programların katılımcıları çoğunlukla annelerdir. Babaların bu tür programlara katılma konusunda biraz daha çekimser oldukları bilinmektedir. Babaları; babalık yeterlikleri, çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini artırma yönünden desteklemek üzere hazırlanmış programlar yok denecek kadar azdır. Babalar, çocuklarını büyütürken pek çok sorunla karşılaştıklarını, desteğe ihtiyaç duyduklarını, kendilerini yetiştirme adına bir şeyler yapmak istediklerini de belirtmektedirler. Bu tür program ve eğitimlere katılan babaların aldıkları eğitimin; kendileri, aile yaşantıları ve çocukları üzerinde çok olumlu etkilerinin olduğu çok sınırlı da olsa uygulanan programlardan elde edilen sonuçlardandır.

Günümüzde çalışan anne sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Bu durum, çocuğun bakımı ve büyütülmesine ilişkin sorumlulukların eşler arasında paylaşılması zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir. Babalar, çocuğun tüm gelişiminde önemli bir unsurdur. Bu dönemde babalar ile çocuklar arasında kurulacak etkili iletişim, yaşanan nitelikli paylaşımlar daha sağlıklı bireylerin yetişmesini ve daha nitelikli toplumların oluşmasını da sağlayacaktır.

Ülkemizde babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini belirleme ve geliştirme yönündeki çalışmaların sınırlı olduğu bilinmektedir. Yukarıda sayılan gerekçelerle, babaların çocukları ile geçirdikleri zamanlarda ne tür etkinlikler yaptıklarının bilinmesine ihtiyaç vardır. Ayrıca babaların çocukları ile daha nitelikli zaman geçirmelerini sağlayacak, babalar için hazırlanmış eğitim programlarına ihtiyaç olduğu da açıkça görülmektedir.

Bu nedenle, bu çalışmada Konya ilinde bulunan babaların, çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini artırabilecek nitelikte bir eğitim programı geliştirilmiş ve bu programın ne derecede etkili olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, öncelikle babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin belirlenmesi için betimsel çalışma yapılmış; ihtiyaç analizi doğrultusunda babaların, çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğinin geliştirilmesine dönük bir eğitim programı hazırlanıp işe koşularak etkililiği değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçların, babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğinin yükseltilmesine katkıda bulunacağı ve bu alandaki çalışmalara ışık tutacağı umulmaktadır.

Bu araştırmanın betimsel boyutunun, babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin belirlenmesine, babaların çocuklarının ihtiyaçlarının farkına varmasına ve bu ihtiyaçlarını daha etkin bir şekilde karşılamaları noktasında farklı bakış açıları geliştirmelerine katkı sağlayacağı umulmaktadır. Ayrıca bu çalışmada yürütülecek deneysel çalışmanın da babaların çocukları ile daha nitelikli zaman geçirmelerine, daha iyi baba ve daha iyi eş olmalarına, çocukları için uygun ortam düzenlemelerine, etkili iletişim kurma ve empati becerisi geliştirmelerine katkı sağlayacağı beklenmektedir. Bu çalışmanın ayrıca baba eğitiminin öneminin algılanmasına, babalara yönelik olan bu çalışmaların zenginleşmesiyle, babaların bu tür programlara katılma konusundaki çekingenliklerinin kırılmasına da katkı sağlayacağı umulmaktadır.

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın deseni, denekleri, ölçme araçları, ölçme araçlarının puanlanması, verilerin toplanması, eğitim programı ve uygulanması ile verilerin analizinde kullanılan istatistiksel tekniklere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Deseni

Bu araştırmada betimsel ve deneysel olmak üzere iki tür yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın betimsel boyutunda, babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini belirlemek için anket ve ölçeklerle babalar ve annelerden görüş alınarak tekil ve ilişkisel tarama modelleri kullanılmıştır.

Araştırmanın deneysel boyutunda ise öntest- sontest kontrol gruplu model kullanılmıştır. Kullanılan deneysel desen Tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3.1
Araştırmanın Deneysel Deseni

	İlk Ölçüm	Uygulama	Son Ölçüm	
Gruplar			Nicel Veri Toplama	Nitel Veri Toplama
DENEY	ZNBA EBÖ	BEP	ZNBA EBÖ	Babalarla Görüşme Annelerle Görüşme Değerlendirme Formu (Baba İçin) Değerlendirme Formu (Anne İçin)
KONTROL	ZNBA EBÖ	-----	ZNBA EBÖ	-----

3.2. Evren ve Örneklem

Evren:

Araştırmanın evrenini Konya İli Merkezinde bulunan ve 3-6 yaş grubunda çocuğu olan babalar ve anneler oluşturmaktadır.

Örneklem:

Araştırmanın betimsel boyutunda örnelemi; ulaşılabilen, gönüllü 270 baba ve 230 anne oluşturmaktadır.

Araştırmanın deneysel boyutunda çalışma grubu, 16'sı deney grubu ve 14'ü de kontrol grubu olmak üzere toplam 30 gönüllü babadan oluşmaktadır.

Betimsel çalışma örnelemi ve deneklere (deneysel çalışma grubu) ilişkin özellikler, frekans ve yüzdeler halinde aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

3.2.1. Betimsel Çalışma Örnelemi

Aşağıda, betimsel çalışma örneleminde yer alan babalar ve annelerin; yaşlarına, eğitim durumlarına, mesleklerine ve 3-6 yaş grubundaki çocuklarının cinsiyetlerine göre dağılımları tablolar halinde verilmiştir.

Babaların ve annelerin yaş gruplarına göre dağılımları Tablo 3.2'de verilmiştir.

Tablo 3.2
Betimsel Çalışma Örnelemindeki Babaların ve Annelerin
Yaşlara Göre Dağılımı

Yaş Grupları	Baba		Anne	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
26-30	47	17,4	79	34,3
31-35	76	28,1	83	36,1
36-40	70	25,9	68	29,6
41 +	77	28,5	0	0
Toplam	270	100,0	230	100,0

Tablo 3.2'de, babaların % 28,5'inin 41 yaş ve üzeri yaşta olduğu görülmektedir. %28'inin 31-35 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Babaların %17'sinin ise 26-30 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Annelerin, üçte birden fazlasının (%36,1) 31-35 yaş aralığında, diğer üçte birinin (%34,3) 26-30 yaş arasında, diğer üçte birine yakınının da (%29,6) 36-40 yaş arasında olduğu

anlaşılmaktadır. Örnekleme temsil edilen babaların, annelere göre daha yaşlı olduğu görülmektedir. Bu durum, toplumda annelerin babalara oranla daha genç çocuk sahibi olduğunu da yansıtmaktadır.

Betimsel çalışma örnekleminde yer alan babaların ve annelerin eğitim durumlarına göre dağılımları Tablo 3.3'te verilmiştir.

Tablo 3.3
Betimsel Çalışma Örneklemindeki Babaların ve Annelerin
Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	Baba		Anne	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
İlköğretim	46	17,0	72	31,3
Ortaöğretim	59	21,9	50	21,7
Yüksek öğretim	142	52,6	74	32,2
Lisans Üstü	23	8,5	34	14,8
Toplam	270	100,0	230	100

Tablo 3.3'te, babaların ve annelerin eğitim durumlarına ilişkin oranlarına yer verilmektedir. Babaların yaklaşık yarısının üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Bu oranı, % 21,9 ile lise mezunu babalar takip etmektedir. İlköğretim mezunu babaların oranı % 17 ile üçüncü sırada yer almaktadır. En düşük oranın ise % 8,5 ile lisans üstü düzeyde eğitim almış babalar olduğu görülmektedir.

Annelerin %32'si üniversite mezunudur. Annelerin % 31'inin ise ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Lisans üstü eğitim almış olan annelerin oranının ise yaklaşık % 15'dir.

Betimsel çalışma örnekleminde yer alan babaların ve annelerin mesleklerine göre dağılımları Tablo 3.4'te verilmiştir.

Tablo 3.4
Betimsel Çalışma Örneklemindeki Babaların ve Annelerin Mesleklerine Göre Dağılımı

Meslek	Baba		Anne	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Eğitimci	56	20,7	45	19,6
Sağlık Çalışanı	40	14,8	35	15,2
Ev Hanımı	0	0	113	49,1
Serbest	81	30,0	37	16,1
Güvenlik/Emniyet	36	13,3	0	0
Memur	57	21,1	0	0
Toplam	270	100,0	230	100,0

Tablo 3.4'te babaların mesleklerine göre dağılımına yer verilmiştir. Tabloda, babaların % 30'unun serbest meslek sahibi olduğu görülmektedir. Babaların % 21'i ise memurdur. Öğretmen ya da öğretim elemanı olan eğitimci babaların oranı ise % 20,7'dir. Bu oranı % 14,8 ile sağlık çalışanı olan babaların takip ettiği görülmektedir. Emniyet ya da güvenlik grubunda yer alan asker ve polis babaların oranının ise % 13,3 ile en düşük oran olduğu görülmektedir.

Annelerin yaklaşık yarısı ev hanımıdır. Çalışan annelerin ise % 20'sinin öğretmen ya da öğretim elemanı olduğu tablodan anlaşılmaktadır. Annelerin % 15'i ise sağlık çalışanıdır. Annelerin % 16'sı ise diğer mesleklerde çalışmaktadır.

Betimsel çalışma örnekleminde yer alan babaların ve annelerin 3-6 yaş grubundaki çocuklarının cinsiyetine göre dağılımları Tablo 3.5'te verilmiştir.

Tablo 3.5
Betimsel Çalışma Örneklemindeki Babaların ve Annelerin 3-6 Yaş Grubundaki Çocuklarının Cinsiyetine Göre Dağılımı

3-6 Yaş Çocuğun Cinsiyeti	Baba		Anne	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Kız	134	49,6	129	56,1
Erkek	136	50,4	101	43,9
Toplam	270	100,0	230	100,0

Tablo 3.5’te babaların ve annelerin 3-6 yaş grubundaki çocuklarının cinsiyetlerine göre dağılımlarına yer verilmiştir. Babaların yaklaşık yarısının 3-6 yaş grubundaki çocuğu kız iken yarısının da 3-6 yaş grubundaki çocuğunun cinsiyetinin erkek olduğu görölmektedir. Örnekleme yer alan annelerden, % 56 sının 3-6 yaş grubundaki çocuğu kız iken % 44 ünün ise erkek olduğu Tablo 3.4’ten anlaşılmaktadır.

3.2.2. Deneysel Çalışmanın Yürütüldüğü Grup

Bu araştırmanın deneysel boyutu, 16’sı deney ve 14’ü kontrol grubu olmak üzere toplam 30 denek ile yürütülmüştür. Ayrıca “Baba Eğitim Programı”na katılan babaların eşleri ile de görüşme yapılmıştır. Deneysel çalışma içinde yer alan babaların; yaşlarına, eğitim durumlarına, mesleklerine ve 3-6 yaş grubundaki çocuklarının cinsiyetlerine göre dağılımları aşağıda verilmiştir.

Deneysel çalışma örnekleminde yer alan deney ve kontrol grubu babaların yaşlara göre dağılımları Tablo 3.6’da verilmiştir.

Tablo 3.6
Deney ve Kontrol Grubu Babaların Yaşları

Yaş Grupları	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
26-30	1	6	0	0
31-35	6	38	7	50
36-40	4	25	3	21
41-45	4	25	3	21
46+	1	6	1	7
Toplam	16	100	14	100

Tablo 3.6’da deney ve kontrol grubu babalarının yaş aralıkları bakımından denklik gösterdiği görölmektedir. Her iki grupta da çoğunluğun 31-35 yaş grubu aralığında olduğu, 30 yaş altı ve 46 yaş üstü babaların deney ve kontrol gruplarında en düşük oranlara sahip olduğu görölmektedir.

Deneysel çalışma grubunda yer alan deney ve kontrol grubu babaların eğitim durumlarına göre dağılımları Tablo 3.7’de verilmiştir.

Tablo 3.7
Deney ve Kontrol Grubu Babaların Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Deney		Kontrol	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Orta öğretim(lise)	2	12,5	0	0
Üniversite	12	75	12	86
Lisans Üstü	2	12,5	2	14
Toplam	16	100	14	100

Tablo 3.6 incelendiğinde babaların eğitim durumlarına göre dağılımlarında da deney ve kontrol grubu arasında denklik olduğu görülmektedir. Her iki gruptaki babaların büyük çoğunluğunu üniversite mezunu babalar oluşturmaktadır. Deney ve kontrol gruplarında ilkökul mezunu babaya rastlanmazken, deney grubu babaların yaklaşık %12'sinin lise mezunu olduğu görülmektedir.

Deneyisel çalışma grubunda yer alan deney ve kontrol grubu babaların mesleklerine göre dağılımları Tablo 3.8'de verilmiştir.

Tablo 3.8
Deney ve Kontrol Grubu Babaların Meslekleri

Meslekler	Deney		Kontrol	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Öğretmen/ Öğretim Elemanı	7	44	6	43
Doktor/ Diş Hekimi/Eczacı	3	19	3	22
Subay/Astsubay	3	19	2	14
Maliye-Muhasebe	1	6	0	0
Mühendis	1	6	2	14
Serbest	1	6	1	7
Toplam	16	100	14	100

Tablo 3.8'de, deney ve kontrol grubu babaların %40'ından fazlasının öğretmen ya da öğretim elemanı olduğu görülmektedir. Eğitimi babaların oranını sağlık görevlisi olan babalar ve asker olan babaların oranı takip etmektedir. Bu mesleklerin de deney ve kontrol gruplarında dağılımının dengeli olduğu görülmektedir.

Deneyisel çalışma grubunda yer alan deney ve kontrol grubu babaların 3-6 yaş grubundaki çocuklarının cinsiyetine göre dağılımları Tablo 3.9'da verilmiştir.

Tablo 3.9
Deney ve Kontrol Grubu Babaların
3-6 Yaş Grubundaki Çocuklarının Cinsiyeti

Çocuğun Cinsiyeti	Deney		Kontrol	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Kız	6	37,5	7	50
Erkek	10	62,5	7	50
Toplam	16	100	14	100

Tablo 3.9 incelendiğinde, deney grubu babaların %62 sinin 3-6 yaş grubundaki çocuğu erkek iken %38'i kız çocuk sahibidir. Kontrol grubundaki babaların ise 3-6 yaş grubundaki çocuklarının yarısını kız yarısının erkek olduğu görülmektedir.

Deney ve kontrol grubu babalar arasında, ZNBA öntest puanları bakımından başlangıçta fark olup olmadığını test etmek üzere Mann-Whitney U analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 3.10 ve 3.11'de görülmektedir.

Deney ve Kontrol grubu babaların ZNBA öntest puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 3.10'da verilmiştir.

Tablo 3.10.
Deney Grubu ve Kontrol Grubu Babaların ZNBA Öntest
Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Testler	n	\bar{X}	ss
Deney	16	3,89	.236
Kontrol	14	4.00	.282

Tablo 3.10'da kontrol grubu babaların öntest puanlarının, deney grubu babaların öntest puanlarından yüksek olduğu görülmektedir.

Bu farkın istatistiksel olarak önemli olup olmadığını belirlemek için ilişkisiz örneklemelerden elde edilen iki puan arasındaki farkın test edilmesinde kullanılan Mann Whitney U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 3.11'de verilmiştir.

Tablo 3.11
Deney ve Kontrol Grubu Babaların ZNBA Öntest Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	n	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Deney	16	13,91	222,5	86,50	>.05
Kontrol	14	17,32	242,5		

Tablo 3.11’de deney ve kontrol grubu babaların ZNBA öntest sonuçları bakımından birbirlerinden anlamlı derecede farklılaşmadıkları ve birbirine denk kabul edilebileceği anlaşılmaktadır.

Deney ve kontrol grubu babalar arasında, EBÖ öntest puanları bakımından başlangıçta fark olup olmadığını test etmek üzere Mann-Whitney U analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 3.12 ve 3.13’te görülmektedir.

Deney ve Kontrol grubu babaların EBÖ öntest puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 3.12’de verilmiştir.

Tablo 3.12
Deney Grubu ve Kontrol Grubu Babaların EBÖ Öntest Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Testler	n	\bar{X}	ss
Deney	16	5,02	.810
Kontrol	14	5,23	.729

Tablo 3.12’de kontrol grubu babaların öntest puanlarının, deney grubu babaların öntest puanlarından yüksek olduğu görülmektedir.

Bu farkın istatistiksel olarak önemli olup olmadığını belirlemek için ilişkisiz örneklemelerden elde edilen iki puan arasındaki farkın test edilmesinde kullanılan Mann Whitney U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 3.13’te verilmiştir

Tablo 3.13
Deney ve Kontrol Grubu Babaların EBÖ Öntest
Puanların Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	n	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Deney	16	14,13	226	90,00	>.05
Kontrol	14	17,07	239		

Tablo3.13'te deney ve kontrol gruplarının EBÖ öntest sonuçları bakımından birbirlerinden anlamlı derecede farklılaşmadıkları ve birbirine denk kabul edilebileceği anlaşılmaktadır

3.3.Araştırmada İzlenen Basamaklar

Bu araştırma, betimsel ve deneysel olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır. Bu nedenle her bir boyutta yapılan çalışmalar ayrı ayrı açıklanmıştır.

3.3.1. Betimsel Boyutta İzlenen Basamaklar

Bu bölümde izlenen basamaklar, araştırmanın betimsel boyutunda veri toplamak için kullanılan veri toplama araçlarının geliştirilmesi, verilerin toplanması ve verilerin analizi başlıklarında açıklanmıştır.

3.3.1.1 Veri Toplama Araçları

Babaların 3-6 yaş grubundaki çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini belirleyebilmek amacıyla ilk olarak açık uçlu sorulardan oluşan bir form hazırlanarak anneler, babalar ve farklı alanlardan eğitimci ve akademisyenlerden görüş alınmıştır. Açık uçlu sorulardan oluşan formda, “sizce babaların çocukları ile geçirdikleri zamanlarda çocukların sosyal, duygusal, zihinsel, güven ve merakını giderme gibi ihtiyaçlarına dönük olarak ne tür eylem ve etkinliklerde bulunmaları gerekir” şeklinde sorulara yer verilmiştir. Formda ayrıca babaların çocukları ile daha nitelikli zaman geçirdiklerinin göstergesi olan eylemlerin neler olabileceği sorulmuştur. Katılımcıların soruyu daha ayrıntılı cevaplayabilmesi için de, çocukların sosyal, duygusal, zihinsel, dilsel, güven ve merak ihtiyaçlarını gidermeye dönük olarak

babaların neler yapabileceklerini yazmaları istenmiştir. İlgili form Ek:1' de verilmiştir.

Ayrıca anketin geliştirilmesinde kullanılmak üzere babalarla odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Babalarla yüz yüze yapılan görüşmelerde ses kayıt cihazları kullanılarak yapılan görüşmeler kaydedilmiş, kayıtların çözümlenmesi sağlanmıştır. Açık uçlu sorulara verilen ve görüşmelerden elde edilen cevaplar çeteleme yoluyla frekans tablolarına dönüştürülmüş ve literatürden de yararlanılarak anketin maddeleri hazırlanmıştır. Geliştirilen ankette kişisel bilgilerin yer aldığı bölüm ve babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini belirleme bölümü olmak üzere iki bölüm bulunmaktadır.

Anketin birinci bölümünde babalarla ilgili çeşitli bilgilerin yer aldığı kişisel bilgi formu ve devamında da çocukların ihtiyacını gidermeye dönük maddelerden oluşan 50 maddelik bir madde havuzu hazırlanmıştır. Bu havuzdaki maddelerin arasına, anketin tamamıyla olumlu algılanmasını önlemek ve okunmadan puanlanmış anketleri fark edebilmek amacıyla tersine puanlanabilen olumsuz maddeler yerleştirilmiştir (Örn, Çocuğumla oyun oynamak beni sıkır).

Hazırlanan 50 maddelik anketin deneme formunu, Hacettepe, Gazi, Süleyman Demirel, Ankara ve Selçuk Üniversitelerinde bulunan akademisyenlerin incelemeleri sağlanmıştır. Akademisyenler, maddeler hakkındaki görüşlerini, maddelerin yanında açılmış olan uygundur, karasızım, değildir, kutucuklarına işaret koyarak yapmışlardır. Bu değerlendirmede özellikle o maddenin, babaların 3-6 yaş grubundaki çocuğuyla geçirdiği zamanın niteliğini belirlemeye dönük olup olmadığına ilişkin görüşlerini yansıtmaları istenmiştir. Değerlendirme amacıyla hazırlanan form Ek:2'de verilmiştir. Ayrıca anketteki maddeler üzerinde de uygun gördükleri değişiklikleri yapmaları istenmiştir. Anne, baba ve uzman görüşleriyle oluşturulan 47 maddelik anket 130 ana-babaya uygulanmıştır. Elde edilen veriler faktör analizi ile test edilmiştir. Anketin maddelerinin, özdeğerleri 2'den büyük beş faktör etrafında toplandığı görülmüştür. Bu beş faktörün ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans %66'dır. Maddelerle ilgili olarak tanımlanan beş faktörün ortak

varyanslarının ise 0.397 ile 0.817 arasında değiştiği gözlenmektedir. Analizde tanımlanan önemli faktör sayısının 5 oluşu çizilen grafikte de görülmektedir. (Ek: 3) Grafikte birinci faktörden sonra yüksek ivmeli bir düşüş olduğu gözlenmektedir. Bu durum ölçeğin genel bir faktöre sahip olabileceğini göstermektedir. Öte yandan 2. 3. 4. ve 5. faktörlerden sonra da gittikçe azalmakla birlikte ivmeli bir düşüş söz konusudur. 6. faktörden sonra grafiğin genel gidişi yatay olup önemli bir düşüş eğilimi gözlenmemektedir. Yani 6. faktör ve sonrakilerin varyansa olan katkıları birbirine yakındır.

Yapılan faktör analizi sonrasında faktör yük değerleri 0.40 ve yukarı olan maddelerin nihai forma alınması sağlanmış, faktör yük değerleri daha düşük olan ya da birden çok boyutta yüksek değer veren maddeler anketten çıkartılmıştır. Böylece anketin beş boyut ve 36 maddeden oluşan nihai formu elde edilmiştir.

ZNBA maddelerinin varimax döndürülmüş faktör yükleri, ortak varyanslar, aritmetik ortalamaları, standart sapmaları, madde ölçek korelasyonları, özdeğer, değişkenlik yüzdeleri, kmo değerleri ile ilgili tablo Ek: 4'te verilmiştir.

Ek:4'te verilen tabloda beş faktöre ilişkin 36 maddenin yer aldığı görülmektedir. Maddelerin faktör yüklerinin.41 ile .84 arasında değiştiği gözlenmektedir. Madde ölçek korelasyonlarının ise .35 ile .71 arasında değiştiği görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre özdeğer sayısı beş olarak belirlenmiştir. Beş faktör toplam varyansın yaklaşık %66'sını açıklamaktadır. Ayrıca faktör analizine göre anketin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0.74 olarak bulunmuştur.

3.3.1.2 Verilerin Toplanması

Araştırmanın betimsel bölümüne veri toplamak için araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan ZNBA kullanılmıştır (Ek:5). Bu amaçla farklı yaş, eğitim düzeyi ve meslek grubundan 270 baba ve 230 anne ile görüşülerek anketleri doldurmaları istenmiştir. Anketler, okulların kutlama günleri, muhtarlıklarda seçmen listelerinin kontrolü, parklar ve alışveriş merkezleri gibi anne-babaların yoğun oldukları yerlerde bizzat araştırmacı tarafından ve yüz yüze görüşülerek doldurulması sağlanmıştır.

Araştırmanın betimsel bölümünde ve deneysel bölümde kullanılan Çocukla Geçirilen Zamanın Niteliğini Belirleme Anketinin Baba ve Anne formlarında anketteki maddelere verilen cevaplar “tamamen aykırı” 1 puan, “oldukça aykırı” 2 puan, “kararsızım” 3 puan, “oldukça uygun” 4 puan ve “tamamen uygun” 5 puan şeklinde puanlanmıştır. Anketten alınabilecek en yüksek toplam puan 180, en düşük toplam puan ise 36 dır. Anketten alınabilecek ortalama puanlarda ise en yüksek ortalama puan 5, en düşük ortalama puan ise 1’dir. Ortalama puanların hesaplanmasında ise aşağıda verilen aralıklar kullanılmıştır.

Ortalama Değer İçin Aralık Hesaplama

Aralık belirlemek için $5 - 1 / 5$ formülü kullanılmış ve .80 değeri bulunmuştur. Buna göre araştırmanın alt problemleri doğrultusunda elde edilen bulgular, babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği anketinden aldıkları puanların hesaplanan ortalama değeri;

1.00 – 1.79 arasında ise; çocukla geçirdikleri zamanın niteliği çok zayıf,

1.80 – 2.59 arasında ise; çocukla geçirdikleri zamanın niteliği zayıf,

2,60 – 3,39 arasında ise; çocukla geçirdikleri zamanın niteliği orta,

3,40 – 4,19 arasında ise; çocukla geçirdikleri zamanın niteliği iyi

4,20– 5.00 arasında ise; çocukla geçirdikleri zamanın niteliği çok iyi şeklinde ifade edilmiştir.

3.3.1.2. Verilerin Analizi

Araştırmanın betimsel boyutunda 270 baba ve 230 anneden elde edilen verilerin, öncelikle betimleyici istatistikleri yapılmış ve elde edilen sonuçlar tablolara dönüştürülmüştür. Annelerden ve babalardan elde edilen verilerin güvenilirliklerine Cronbach Alpha ile bakılmıştır. Annelerden elde edilen verilerin güvenilirliği 0.83, babalardan elde edilen verilerin güvenilirliği ise 0.79 olarak bulunmuştur. Güvenirlik analizine ilişkin tablolar Ek:6’da verilmiştir. Babalardan elde edilen veriler ile annelerden elde edilen veriler arasında anlamlı düzeyde bir farklılaşma olup olmadığına bakmak için Bağımsız Örneklem t-Testi yapılmıştır. Bağımsız değişkenlere göre anketten alınan toplam puanların karşılaştırılmasında Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Bağımsız değişkenlerle anketin

alt boyutlarından alınan puanların karşılaştırılmasında ise Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) kullanılmıştır.

3.3.2 Denel İşlem Basamakları

Bu bölümde, araştırmanın deneysel boyutunda veri toplamak için kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanma biçimi ve bu verile uygulanan istatistiksel analizler başlıklar halinde açıklanmıştır.

3.3.2.1 Veri Toplama Araçları

Deneysel boyutta veri toplama araçları ve yolları çeşitlilik gösterdiğinden aşağıda maddeler halinde açıklanmıştır.

Zamanın niteliğini belirleme anketi

Araştırmanın betimsel boyutu için geliştirilmiş olan ZNBA deneysel bölümde de öntest ve sontest olarak kullanılmıştır. Bu anketin geliştirilmesi ile ilgili aşamalar betimsel boyutta açıklandığı için burada ayrıca açıklanmamıştır.

Empatik beceri ölçeği

Araştırmada, babaların empatik iletişim düzeylerinin belirlenmesi ve uygulanacak olan programın, empatik iletişim becerileri üzerinde etkili olup olmadığına bakmak için Dökmen tarafından geliştirilmiş geçerlik, güvenilirlik çalışması yapılmış ve pek çok araştırmada da kullanılmış olan “Empatik Beceri Ölçeği”nin kullanılması uygun görülmüştür. Bu amaçla ölçeği geliştiren bilim insanı (Prof.Dr. Üstün DÖKMEN) ile iletişime geçilerek söz konusu ölçek ve puanlama anahtarı temin edilmiş ve araştırmada kullanılması için izin alınmıştır. Ölçek ve puanlama anahtarı Ek:7’de verilmiştir. Ölçeğin kullanılabilmesi için gereken izne ilişkin elektronik posta Ek:8’de verilmiştir.

“Empatik Beceri Ölçeği” 50 babaya 4 hafta ara ile iki kez uygulanmış ve test tekrar test güvenilirliğine Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile bakılmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği 0.89 olarak bulunmuştur (Ek:9).

Araştırmada kullanılan “Empatik Beceri Ölçeği”nin puanlanmasında ise Prof. Dr. Üstün Dökmen tarafından geliştirilen puanlama sistemi kullanılmıştır. Buna göre deneklere birbirinden farklı 6 problem durum sunulmuştur. Denekler bu altı sorundan her birisini okuduktan sonra, bu sorunun altındaki on iki tepkiyi teker teker okumuş ve bu on iki tepkiden “sorun sahibine söylemeyi tercih edebileceği” dört tepkiyi seçip yanlarına işaret koymuşlardır. Seçtiği dört tepkiyi önem sırasına koyması gerekmemiştir. Her bir denek $6 \times 4 = 24$ tepki seçmiştir. Her deneğin seçtiği tepkiye ilişkin olarak EK:7’de verilen anahtara göre puanlama yapılmıştır. Deneklerin ölçeğin tamamından aldıkları puanlar toplanarak onların empatik beceri puanı olarak belirlenmiştir. Bu puanların yüksek olması empatik becerilerinin yüksek olduğunu, düşük olması da empatik becerilerinin düşük olduğunu göstermektedir.

Baba eğitim programı değerlendirme formu (Anne, Baba)

Uygulanan baba eğitim programının etkililiğine bakmak için babalar ve annelerden nitel veri elde etmek amacıyla bir değerlendirme formu hazırlanmıştır. Hazırlanan formlar Ek.10 ve Ek:11’de verilmiştir. Hazırlanan bu formlarda açık uçlu sorulara yer verilmiş ve yarı yapılandırılmış görüşmelerle nitel veriler elde edilmiştir.

Babalar ve annelerle görüşmeler

Babaların, çocukları ile geçirdikleri zamanlarda neler yaptıkları konusunda babalar ve annelerle görüşme yapılmıştır. Bu görüşmelerde de yarı yapılandırılmış görüşme türü kullanılmıştır. Bu görüşmelerden elde edilen kayıtlar çözümlenerek bu araştırmada nitel veri olarak kullanılmıştır. Bu verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmış, elde edilen veriler belirlenmiş olan temalara göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır.

3.3.2.2. Verilerin Toplanması

Araştırmanın deneysel boyutunda öntest olarak kullanıla ZNBA ve EBÖ deney grubunda bulunan 16 baba ile kontrol grubunda bulunan 14 babaya eğitim programı başlamadan uygulanmıştır. Aynı araçlar, eğitim programının tamamlanmasından sonra da sontest olarak uygulanmıştır.

Bu boyutta nitel veriler de toplanmıştır. Deneme uygulamasına başlamadan önce araştırmacı tarafından babalarla görüşmeler gerçekleştirilmiş ve çocukları ile geçirdikleri zamanlarda neler yaptıklarına ilişkin görüşleri ses kayıt cihazlarına kaydedilmiştir. Eğitim programının değerlendirilmesi aşamasında da nitel veriler toplanmıştır. Bu amaçla araştırmacı tarafından hazırlanan değerlendirme formları kullanılmış, babalar ve annelerle program hakkında görüşmeler yapılmıştır. Babalar ve annelerin, programı daha rahat değerlendirebilmeleri için bu formların uygulanmasında ve görüşmelerle sözlü verilerin elde edilmesinde, araştırmacı tarafından yetiştirilmiş görüşmeciler kullanılmıştır.

3.3.2.3.Verilerin Analizi

Araştırmanın deneysel bölümünde, parametrik olmayan istatistikler kullanılmıştır. Deney ve kontrol grupları arasında yapılan karşılaştırmalar için iki ilişkisiz örneklemeden elde edilen puanların anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini test eden Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Deney grubunun ve kontrol grubunun öntest-sontest puan karşılaştırmalarında ise ilişkili iki ölçüm setine ait puanlar arasındaki farkın önemliliğini test eden Wilcoxon Eşleştirilmiş Çiftler Testi kullanılmıştır.

Araştırmada elde edilen nitel veriler ise çözümlenerek temalar belirlenmiş, araştırmanın denence ve alt problemlerine göre analiz edilerek sunulmuştur.

3.3.2.4.Eğitim Programının Hazırlanması ve Uygulanması

Eğitim programının hazırlanması çalışmaları yaklaşık 14 ay sürmüştür. Programın hazırlanması aşamalarında yapılan çalışmalar aşağıda başlıklar halinde verilmiştir.

İhtiyaç Belirleme

Babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini geliştirmeye yönelik olarak hazırlanması düşünülen eğitim programına ihtiyaçların belirlenmesiyle başlanmıştır. Günümüzde annelerin iş hayatında giderek daha aktif yer alıyor

olmaları; babaların, çocuklarıyla daha fazla zaman geçirmelerini zorunlu hale getirmektedir. Bu nedenle İhtiyaçların belirlenmesinde öncelikle analitik yaklaşım kullanılmış, yakın gelecekte babaların çocukları ile geçirmeleri gereken zamanlarda neler yapmaya ihtiyaç duyacaklarına ilişkin tahminlerde bulunulmuştur. Ayrıca demokratik yaklaşım kullanılarak hazırlanan anketler ve yapılan yüz yüze görüşmelerle çok sayıda anne, babadan görüş alınmıştır. Bu aşamada; alanında uzman, ana-baba eğitimi programlarında eğitici ve program geliştirmeci olarak görev almış olan akademisyenlerden de görüşler alınarak babaların eğitim ihtiyaçları belirlenmiştir. Babaların eğitim ihtiyaçlarının temelde çocuklarının çeşitli ihtiyaçlarını etkili bir biçimde gidermeye dönük olduğu belirlenmiştir. Programın; babaların, çocuklarının çeşitli ihtiyaçlarını giderme noktasında daha donanık hale gelmelerini sağlayıcı bir özellikte olması gerektiği ortaya konmuştur. Çocukların ihtiyaçlarının ise, sosyalleşme, zihinsel ve dil açısından gelişimlerine yardım etme, etkili iletişim ve doğru anlaşılma, sevilme, kabul görme, beğenilme, ait olma ve merakını giderme gibi alanlarda çeşitlendiği belirlenmiştir.

Hedefleri Belirleme

Eğitim programını hazırlamak üzere, babaların eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesinden sonra bu ihtiyaçları gidermeye dönük olacak programın aday hedefleri belirlenmiştir. Aday hedefler; program geliştirme, okulöncesi eğitim ve anne-baba eğitimi alanlarında uzmanlaşmış akademisyenler tarafından incelenerek elenmiş ve düzeltilmiş ve eğitim programının hedefleri belirlenmiştir.

İçerik ve Eğitim Durumları

Hedeflerin belirlenmesinin ardından bu hedefleri gerçekleştirmek üzere kullanılacak olan içeriğin belirlenmesi çalışmalarına başlanmıştır. İçeriğin düzenlenmesinde, babaların farklı alanlardaki ihtiyaçları ve hedeflerin çeşitliliği de dikkate alınarak modüler düzenleme yaklaşımı kullanılmıştır. Hedefler dikkate alındığında; kullanılacak olan içeriğin duyguları tanıma ve kontrol etme, iletişim, empati, ana-baba tutumları, ve çocukların; bilişsel, sosyal, duygusal, aitlik, merakını giderme gibi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olması gerektiği belirlenmiştir. Bu

içeriğın birbirinden bağımsız olarak ele alınabileceği, aşamalılık gerektirmediği dikkate alınarak modüler düzenleme yaklaşımı kullanılmıştır.

Hedeflerin ve içeriğın belirlenmesinden sonra eğitim durumlarının düzenlenmesine geçilmiştir. İlk olarak eğitim programı boyunca ne tür araç-gereç ve materyale ihtiyaç duyulabileceği ve hangi strateji, yöntem ve tekniklerin uygulanacağı belirlenmiş ve gerekli araç gereçler temin edilmiştir. Bu amaçla okulöncesi öğretmenliği öğrencilerinden de yardım alınmış, eğitim durumlarında kullanılacak çeşitli doğaçlamalara ilişkin hazırlıklar yapılmıştır.

Eğitim programı süresince oturumlarda kullanılacak bilgisayar sunuları hazırlanmış, haftanın konusuna uygun düşecek öykü, metin ve fotoğraflar belirlenmiş ve eğitim planları içerisine serpiştirilmiştir.

Oturumlara ilişkin planlar önceden hazırlanmış ancak eğitim süreci içerisinde ortaya çıkan ihtiyaca uygun olarak oturum planlarında bir takım değişiklikler yapılmıştır. Hazırlanan ve uygulanan eğitim programı Ek:12’de verilmiştir.

Eğitim Programının uygulanması

Eğitim programının uygulanması için iki anaokulunun yöneticileri ile görüşmeler yapılmış ve bu okullardan ulaşımı ve fiziki koşulları ve okul yöneticilerinin programa ilişkin pozitif görüşleri sonucunda programın Özel Minik Kalpler Kreş ve Anaokulunda uygulanmasına karar verilmiştir. Eğitim programının ve çeşitli ölçeklerin uygulanması için İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden gerekli izinler alınmış ve programın onaylanması sağlanmıştır. Alınan izinlere ilişkin belgeler EK:13’te sunulmuştur.

Eğitimin verileceği kurum olan Özel Minik Kalpler Kreş ve Anaokuluna ait oyun salonu, drama ve doğaçlamalarda görev alacak öğrencilerle birlikte gezilerek bu alanda yapılabilecek düzenlemeler belirlenmiştir. Eğitim alanına iki adet yazı tahtası ve tahta kalemleri, babaların oturabilmesi için sandalye, zaman zaman yazılı uygulamalara katılabilmeleri için altlık, sunumlar için seyyar projeksiyon, bilgisayar, projeksiyonlu bilgisayar sunumları ve filmlerden kesilmiş

bölümlerin gösterimi için perde, eğitimlerin kaydedilmesi için ayaklı kamera, ve fotoğraf makinesi, doğaçlamalar sonrasında öğrencilerin eğitim alanında görünmemeleri için portatif paravana ihtiyaç olduğu belirlenmiş bu ihtiyaçlar temin edilerek mekan, eğitimlere hazır hale getirilmiştir.

Baba Eğitimi Programı haftalık ikişer saatlik oturumlar şeklinde 10 hafta sürmüştür. Eğitimlere 2007 yılı Mart ayının son hafta sonu başlanmış ve Haziran ayının ilk hafta sonuna kadar eğitimler sürmüştür (31 Mart 2007-2 Haziran 2007). Babaların, oturumlara katılımlarının takip edilebilmesi amacıyla hazırlanmış olan yoklama listesini programa katılan babaların her oturumda imzalamaları sağlanmıştır. Kullanılan yoklama formu Ek: 14'te verilmiştir. Programa bir hafta devamsızlık yapan babalara takip eden haftada zaman ayrılarak, katılmadıkları oturumda yapılanlar ve ele alınan konular hakkında bilgi verilmiştir.

Her oturumun başında ısınma ve kaynaşma çalışmalarına yer verilmiş, babaların eğitimden sıkılmamaları ve programın tamamına katılmaya dönük motivasyonlarını tetikte tutabilmek için program içerisine babaların aktif olabilecekleri etkinlikler yerleştirilmiştir.

Programın ilk oturumunda tanışma ve kaynaşma çalışmalarına yoğun olarak yer verilmiştir. Babaların, oturumlarda deneyimlerini rahatça paylaşabilmeleri için grubu tanınması ve güven duyması önemlidir. Bu nedenle ilk oturumda programın tanıtımı, ne tür bir çalışma yürütüleceği, tanışma ve ısınma çalışmalarına yer verilmiştir.

Programın ikinci oturumunda yine ısınma çalışmaları yapılmıştır. Ardından duyguları tanıma ve kontrol etme konusunda deneyim ve bilgi paylaşımına geçilmiştir. Çeşitli duyguların özellikleri ele alınmış, duyguları tanıma konusunda çok sayıda fotoğraf gösterilerek duyguları tanıma, anlama çalışması yapılmıştır. Duyguları kontrol etmenin önemi tartışılmış ve duyguların nedenleri konusunda çeşitli uygulamalar yapılmıştır. Bu aşamada bir filmde (Hayat Güzeldir) kesilmiş ve oturumun konusuna uygun düşen bölümler izlettirilerek, tartışılmıştır.

Programın üçüncü oturumunda çocukla iletişim ve empati ele alınmıştır. İletişim için uygun ortam yaratmanın önemi üzerinde durulmuş, iletişimde göz kontağının önemi ile ilgili uygulamalar yapılmıştır. Ayrıca çocukla iletişimde yetişkinlerin yapmaları gerekenler, çeşitli fotoğraflarla desteklenerek ele alınmıştır. Bu oturumda ayrıca çocukla iletişimi ve empatiyi örneklendirmesi açısından iki filmde (Babam ve Oğlum, Omuz Omuz) kesilmiş olan bölümler izlettirilerek tartışılmıştır. Bu oturumda ayrıca dinleme konusu ele alınmış ve etkin, edilgin dinleme doğaçlamalarına yer verilmiştir.

Programın dördüncü oturumunda iletişim konusuna devam edilmiş ayrıca ana-baba tutumları ele alınmıştır. İletişim konusunda özellikle sen dili ve ben dili mesajları ele alınmıştır. Bu iletişim dillerinin çocuklarda hangi duyguları yaratacağı konusunda tartışılmış ve çeşitli sunular izlenmiştir. Ayrıca babaların verilen sen dili mesajlarını, ben dili mesajlarına çevirmesi uygulamaları yapılmıştır.

Beşinci oturumda ise çocuğun sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının neler olduğu ele alınmıştır. Bu ihtiyaçların babalar tarafından nasıl giderilebileceği tartışılmıştır. Dokunma ve sevgiyi ifade etmenin önemi üzerinde durulmuş ve çeşitli örnek metinler okunmuştur.

Programın altıncı oturumunda çocukların bilişsel ve dil gelişimlerinin desteklenmesinin önemi üzerinde durulmuştur. Babaların, çocuklarının bilişsel ve dil gelişimlerini desteklemek için neler yapabileceklerine ilişkin örnekler verilmiş ve bu örneklerle ilgili uygulamalar yapılmıştır. Babaların deneyimlerini birbirleri ile paylaşmaları sağlanmış ve bir sonraki oturuma kadar çocukları ile gerçekleştirebilecekleri çalışmalar verilmiştir.

Yedinci oturumda çocuğun öz bakım becerilerini kazanma ihtiyacı ele alınmıştır. Bu amaçla model olma ve evi çocuk için uygun duruma getirme üzerinde durulmuştur. Çocukların, babalarını nasıl model aldıklarına ilişkin filmler izlettirilmiş ayrıca babaların yaşantılarını grupta paylaşımları sağlanmıştır. Yapılmış olan özel çekimlerle çocuk için uygun olmayan ev ortamı ve uygun olan ev ortamları gösterilerek tartışılmış, babaların kendi evlerinde yapabilecekleri değişiklikleri belirlemeleri istenmiştir. Babalarla çeşitli uygulamalar yapılarak, evlerindeki eşya ve gereçlerin kullanımının çocuklar için ne denli zor olduğunu anlamalarına çalışılmıştır.

Programın sekizinci oturumunda, çocukta aitlik duygusu ve merakını giderme ihtiyacı ele alınmıştır. Babaların, yaşantılarını grupla paylaşmaları sağlanmış ve büyük-küçük grup tartışmaları yapılarak ait olmanın önemi üzerinde durulmuştur. Çocuğun, aitlik duygusunu hissetmesi için neler yapılabileceği konusunda beyin fırtınası yapılmış ve ortaya çıkan görüşler değerlendirilmiştir.

Programın dokuzuncu oturumunda çocuklarda görülen istenmeyen davranışlar ve önlenmesi üzerinde durulmuştur. Çocuklarda görülen istenmeyen davranışların neler olduğuna ilişkin büyük grup tartışması yapılmış, bunların önlenmesi için neler yapıldığına ilişkin deneyimler paylaşılmıştır. İstenmeyen davranışların özellikleri hakkında bilgi paylaşımına gidilmiş ve izlenebilecek stratejiler konusunda sunum yapılmıştır.

Programın son oturumunda ise özet ve değerlendirmeye yer verilmiştir. Eğitim programı süresince ele alınmış olan konuların hatırlanması sağlanmıştır. Bu konularda, babaların geçen süre içerisinde neler yaptıklarına ilişkin deneyimlerini grupla paylaşmaları sağlanmıştır. Programın çeşitli tartışmalarla değerlendirmesi yapılmıştır.

Yapılan araştırmanın örnekleme, modeli, veri toplama araçları ve kullanılan istatistiklere ilişkin özet bilgiler Tablo 3.12’ de verilmiştir

Tablo 3. 12
Araştırmanın Örnekleme, Modeli, Veri Toplama Araçları
ve Kullanılan İstatistiklere İlişkin Özet Bilgiler

	Betimsel Boyut	Deneysel Boyut
Örneklem/Denekler	270 Baba 230 Anne	16 Baba Deney Grubu 14 Baba Kontrol Grubu
Kullanılan Model	Tekil Tarama Modeli İlişkisel Tarama Modeli	Öntest-Sontest Kontrol Gruplu Model
Veri Toplama Araçları	ZNBA Ses Kayıt Cihazı (Görüşme)	ZNBA (öntest , sontest) EBÖ (öntest, sontest) Program Değerlendirme Formu Ses Kayıt Cihazı (Görüşme)
Verilerin Analizi	Bağımsız Örneklem T Testi Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA)	Mann Whitney U Wilcoxon Eşleştirilmiş Çiftler Testi

IV.BÖLÜM

BULGULAR

Bu araştırmada nicel ve nitel veriler analiz edilerek bulgular elde edilmiş ve aşağıda gruplanarak açıklanmıştır.

4.1. Nicel Bulgular

Bu araştırmada, babaların 3-6 yaş grubu çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin belirlenmesine ve geliştirilmesine çalışılmıştır. Araştırma, babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin belirlenmeye çalışıldığı betimsel bölüm ve bu niteliğin geliştirilmeye çalışıldığı deneysel bölüm olmak üzere iki bölümde oluşmaktadır. İlk olarak babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini belirlemek amacıyla babalar ve annelerden elde edilen görüşlere ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Araştırmanın bağımsız değişkenlerine göre ölçeğin alt boyutlarından elde edilen puanlar arasındaki farklara çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) ile bakılmış, MANOVA' da farklar anlamlı çıktığı durumlarda farkların kaynağı ANOVA ve Scheffe Testi ile test edilmiştir. Anne ve babaların toplam puanları arasındaki karşılaştırmalar için de Bağımsız örneklerde t -Testi kullanılmıştır.

Araştırmanın deneysel boyutunda ise, deney grubunun ntest-sontest karşılaştırmalarında ve kontrol grubunun ntest-sontest karşılaştırmalarında Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Kullanılmıştır. Deney grubunun sontest puanları ile kontrol grubunun sontest puanlarının karşılaştırılmasında ise Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Bu araştırmadan elde edilen bulgular, çalışmanın boyutlarına (betimsel ve deneysel) göre gruplanarak aşağıda sunulmuştur.

1.Betimsel alışmaya Ait Bulgular

Aşağıda bu araştırmanın betimsel boyutuna ilişkin bulgular alt problemlere göre düzenlenerek verilmiştir.

Alt Problem 1. Babaların, 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği hangi düzeydedir?

Bu alt problemle ilgili olarak 270 baba ve 230 anneye, ZNBA uygulanmış ve anne ve babalarda elde edilen veriler aşağıda Tablo 4.1.1, Tablo 4.1.2 , Tablo 4.1.3 ve Tablo 4.1.4’te verilmiştir.

Tablo 4.1. 1.
Babaların Görüşlerine Göre ZNBA İstatistikleri

		Hiç		Nadiren		Arasıra		Genellikle		Sık sık	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	Çocuğuma günlük konuşma ve görgü kuralları ile ilgili açıklamalar yaparım	6	2,2	0	0	16	5,9	163	60,4	85	31,5
2	Başarabileceği işler verip başarıyı tatmasını sağlarım	7	2,6	1	0,4	54	20	138	51,1	70	25,9
3	Birlikte bir kitap seçip ve onu kucağıma alarak kitabı okur, ya da anlatırım	32	11,9	23	8,5	65	24,1	112	41,5	38	14,1
4	Konuşmalarında beni model alacağını bilir ve sözlerime dikkat ederek konuşurum.	6	2,2	6	2,2	28	10,4	142	52,6	88	32,6
5	Nezaket ve görgü kurallarını kendim uygulayarak model olmaya çalışırım.	0	0	0	0	33	12,2	169	62,6	68	25,2
6	“Günaydın, özür dilerim, eline sağlık, teşekkür ederim vs. gibi ifadeleri çocuğumun bulunduğu ortamlarda yeri geldikçe kullanarak ona model olurum	5	1,9	0	0	24	8,9	136	50,4	105	38,9
7	Elimi yıkarken ya da dişlerimi fırçalarken beni izlemesini sağlarım.	14	5,2	25	9,3	41	15,2	101	37,4	89	33
8	Kelime dağarcığımı zenginleştirici ve konuşmasını destekleyici etkinlikler yapar, oyunlar oynarız	10	3,7	30	11,1	54	20	108	40	68	25,2
9	Çocuğuma nesnelere, canlılara ait özellikleri öğretirim (renk,miktar, boyut, durum)	16	5,9	22	8,1	36	13,3	105	38,9	91	33,7
10	Çocuğuma yeni bir oyun, şarkı, bilmece ya da tekerleme öğretirim	17	6,3	46	17	54	20	93	34,4	60	22,2
11	Ailemizin bir üyesi olduğunu oğluma/kızıma anlatırım	14	5,2	5	1,9	28	10,4	143	53	80	29,6
12	Çocuğuma karşı nazik ve yumuşak davranırım	0	0	4	1,5	52	19,3	129	47,8	85	31,5
13	Onu içimden severim, şımarmasını diye açıkça söylemem	13	4,8	16	5,9	27	10,0	95	35,2	119	44,1
14	Ev kazalarına karşı gerekli önlemleri alırım	5	1,9	9	3,3	34	12,6	107	39,6	115	42,6
15	Evimizin güvenli bir yer olduğunu çocuğuma anlatırım	0	0	6	2,2	34	12,6	101	37,4	129	47,8
16	Odasında ve evin diğer bölümlerinde oğlumun/kızımın güvenle dolaşip oynayabileceği değişiklikler yaparım	7	2,6	8	3	27	10	140	51,9	88	32,6
17	Onun anlayabileceği açıklamalar yaparak sorularını cevaplarım	0	0	2	0,7	24	8,9	143	53	101	37,4
18	İşlevini merak ettiği ev eşyalarının çalışmasını ve bizim için önemini ona anlatırım	6	2,2	5	1,9	39	14,4	144	53,3	76	28,1
19	Çocuğumla birlikte sevdiği yerlerde sevdiği bir şeyler yemeğe gideriz	4	1,5	29	10,7	28	10,4	118	43,7	91	33,7
20	Birlikte sinemaya, tiyatroya, çocuk eğlencelerine gideriz	13	4,8	48	17,8	13	22,2	93	34,4	56	20,7
21	Çocuğumu parka götürürüm	10	3,7	11	4,1	22	8,1	101	37,4	126	46,7
22	Çocuğumla markete, bakkala, manava,pazara alışverişe giderim	0	0	0	0	27	10	123	45,6	120	44,4
23	Birlikte hava almak, etrafı seyretmek için yürüyüşe çıkarız	18	6,7	12	4,4	37	13,7	117	43,3	86	31,9
24	Evimizde çocuğuma oynaması ya da uyuması için bir oda ayrılır	0	0	21	7,8	32	11,9	98	36,3	119	44,1
25	Aile ile ilgili kararlar alırken onun da görüşünü alırım	20	7,4	25	9,3	76	28,1	105	38,9	44	16,3

		Hiç		Nadiren		Arasına		Genellikle		Sık sık	
		f	%	f	%	f	f	%	f	%	f
26	Yaratıcı çalışmalar yaparak merak duygusunu canlı tutmaya çalışırım .	37	13,7	21	7,8	51	18,9	110	40,7	51	18,9
27	Ona sık sık sarılır ve onu öperim	0	0	10	3,7	34	12,6	75	27,8	151	55,9
28	Çocuğumun saçını okşar ve yanına yatarak onu uyuturum	4	1,5	19	7,0	57	21,1	97	35,9	93	34,4
29	Onu çok sevdiğimi kendisine söylerim	0	0	9	3,3	6	2,2	107	39,6	148	54,8
30	Başarılarını takdir eder, beğenimi ona sarılarak ya da onu öperek belirtirim	0	0	4	1,5	22	8,1	96	35,6	148	54,8
31	Ev işlerinden bazılarını birlikte yaparız (yemek yapma, masa hazırlama, tamir gibi)	19	7,0	22	8,1	66	24,4	101	37,4	62	23
32	Arkadaşlarıyla oynaması için arkadaşlarına bırakırım	9	3,3	9	3,3	49	18,1	142	52,6	61	22,6
33	Çocuğumu arkadaşlarını eve davet etmesi için cesaretlendiririm	5	1,9	6	2,2	48	17,8	133	49,3	78	28,9
34	Arkadaşları eve geldiğinde ev çok dağıldığı için rahatsız olurum	7	2,6	8	3,0	31	11,5	110	40,7	114	42,2
35	Çocuğumla bir çocuk oyunu oynamak beni sıkır	9	3,3	25	9,3	54	20	101	37,4	81	30
36	Bitmek bilmeyen sorularına karşı sabırlı davranırım	0	0	16	5,9	34	12,6	144	53,3	76	28,1

Tablo 4.1.1’de babaların, çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğine ilişkin görüşlerinin dağılımına yer verilmiştir. Tablo’ya göre babaların çocuklarına günlük konuşma ve görgü kuralları ile ilgili açıklamaları, konuşmalarında model alınacağını bildiği için dikkatli olma davranışlarını genellikle veya sık sık yaptıkları görülmektedir. Ayrıca çocuğa karşı nazik ve yumuşak davranma, ailenin bir üyesi olduğunu söyleme ve ev kazalarına karşı gereken önlemleri alma davranışlarını da genellikle veya sık sık yerine getirdikleri 4.1.1’den anlaşılmaktadır. Babaların, çocukları ile birlikte oldukları zamanlarda en az gerçekleştirdikleri etkinliklerin ise “birlikte bir kitap seçme ve okuma”, “çocuğa yeni bir oyun şarkı ya da bilmece öğretme” ve “aile ile ilgili kararlar alırken onun da görüşünü alma” olduğu da tablodan anlaşılmaktadır.

Tablo 4.1. 2.

Annelerin Görüşlerine Göre ZNBA İstatistikleri

		Hiç		Nadiren		Arasına		Genellikle		Sık sık	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	Çocuğuma günlük konuşma ve görgü kuralları ile ilgili açıklamalar yapar	8	3,5	6	2,6	37	16,1	111	48,3	68	29,6
2	Başarabileceği işler verip başarıyı tatmasını sağlar	7	3,0	25	10,9	24	10,4	86	37,4	88	38,3
3	Birlikte bir kitap seçip ve onu kucağıma alarak kitabı okur, ya da anlatır	40	17,4	46	20	71	30,9	50	21,7	23	10
4	Konuşmalarında kendisini model alacağını bilir ve sözlerine dikkat ederek konuşur.	7	3,0	12	5,2	11	4,8	94	40,9	106	46,1
5	Nezakete ve görgü kurallarını kendisi uygulayarak model olmaya çalışır	7	3,0	13	5,7	32	13,9	114	49,6	64	27,8
6	“Günaydın, özür dilerim, eline sağlık, teşekkür ederim vs. gibi ifadeleri çocuğumun bulunduğu ortamlarda yeri geldikçe kullanarak ona model olur.	8	3,5	6	2,6	28	12,2	88	38,3	100	43,5

		Hiç		Nadiren		Arasına		Genellikle		Sık sık	
		f	%	f	%	f	f	%	f	%	f
7	Elimi yıkarken ya da dişlerimi fırçalarken kendisini izlemesini sağlar	11	4,8	30	13	27	11,7	94	40,9	68	29,6
8	Kelime dağarcığımla zenginleştirici ve konuşmasını destekleyici etkinlikler yapar, oyunlar oynar.	18	7,8	24	10,4	53	23	98	42,6	37	16,1
9	Çocuğumuza nesnelere, canlılara ait özellikleri öğretir (renk,miktar, boyut, durum)	1	0,4	43	18,7	31	13,5	110	47,8	45	19,6
10	Çocuğumuza yeni bir oyun, şarkı, bilmece ya da tekerleme öğretir	36	15,7	40	17,4	61	26,5	67	29,1	26	11,3
11	Ailemizin bir üyesi olduğunu oğluma/kızıma anlatır	5	2,2	5	2,2	14	6,1	125	54,3	81	35,2
12	Çocuğumuza karşı nazik ve yumuşak davranır.	5	2,2	6	2,6	32	13,9	105	45,7	82	35,7
13	Onu içinden sever, şımarmasını diye açıkça söylemez.	0	0	31	13,5	41	17,8	73	31,7	85	37
14	Ev kazalarına karşı gerekli önlemleri alır.	6	2,6	11	4,8	43	18,7	67	29,1	103	44,8
15	Evimizin güvenli bir yer olduğunu çocuğumuza anlatır.	7	3	1	0,4	41	17,8	90	39,1	91	39,6
16	Odasında ve evin diğer bölümlerinde kızımın /oğlumun güvenle dolaşıp oynayabileceği değişiklikler yapar.	16	7,0	26	11,3	34	14,8	86	37,4	68	29,6
17	Onun anlayabileceği açıklamalar yaparak sorularını cevaplar.	5	2,2	6	2,6	24	10,4	117	50,9	78	33,9
18	İşlevini merak ettiği ev eşyalarının çalışmasını ve bizim için önemini ona anlatır.	11	4,8	7	3,0	38	16,5	117	50,9	57	24,8
19	Çocuğumuzla birlikte sevdiği yerlerde sevdiği bir şeyler yemeğe giderler.	10	4,3	17	7,4	36	15,7	91	39,6	76	33
20	Birlikte sinemaya ,tiyatroya, çocuk eğlencelerine giderler.	28	12,2	35	15,2	30	13	75	32,6	62	27
21	Çocuğumuzu parka götürür.	11	4,8	11	4,8	28	12,2	90	39,1	90	39,1
22	Çocuğumuzla markete,bakkala, manava,pazara alışverişe gider.	5	2,2	1	0,4	29	12,6	84	36,5	111	48,3
23	Birlikte hava almak, etrafı seyretmek için yürüyüşe çıkarlar.	20	8,7	18	7,8	30	13	80	34,8	82	35,7
24	Evimizde çocuğumuza oynaması ya da uyuması için bir oda ayrılır	11	4,8	11	4,8	2	0,9	64	27,8	142	61,7
25	Aile ile ilgili kararlar alınırken onun da görüşünü alır.	21	9,1	35	15,2	35	15,2	83	36,1	56	24,3
26	Yaratıcı çalışmalar yaparak merak duygusunu canlı tutmaya çalışır.	28	12,2	39	17,0	55	23,9	57	24,8	51	22,2
27	Ona sık sık sarılır ve onu öper	6	2,6	5	2,2	23	10,0	88	38,3	108	47
28	Saçını okşar ve yanına yatarak onu uyutur	6	2,6	17	7,4	13	5,7	93	40,4	101	43,9
29	Onu çok sevdiğini kendisine söyler.	11	4,8	2	0,9	30	13,0	89	38,7	98	42,6
30	Başarılarını takdir eder, beğenisini ona sarılarak ya da onu öperek belirtir.	0	0	7	3	26	11,3	100	43,5	97	42,2
31	Ev işlerinden bazılarını birlikte yaparlar. (yemek yapma, masa hazırlama, tamir gibi)	42	18,3	27	11,7	49	21,3	69	30	43	18,7
32	Arkadaşlarıyla oynaması için arkadaşlarına bırakır.	18	7,8	19	8,3	41	17,8	108	47	44	19,1
33	Çocuğumuzu arkadaşlarını eve davet etmesi için cesaretlendirir.	13	5,7	17	7,4	31	13,5	109	47,4	60	26,1
34	Arkadaşları eve geldiğinde ev çok dağıldığı için rahatsız olur.	7	3	16	7	39	17	92	40	76	33
35	Çocuğumla bir çocuk oyunu oynamak eşimi sıkır	6	2,6	22	9,6	49	21,3	84	36,5	69	30
36	Çocuğumuzun bitmek bilmeyen sorularına karşı sabırlı davranır.	7	3,0	11	4,8	29	12,6	120	52,2	63	27,4

Tablo 4.1.2’de annelerin görüşlerine ilişkin istatistikler yer almaktadır. Annelere göre; babalar, çocuklarına günlük konuşma ve görgü kuralları ile ilgi açıklamalar yapma, model alınacağını bilerek davranma, çocuğa karşı nazik ve yumuşak olma, ev kazalarına karşı gereken önlemleri alma, ailenin bir üyesi olduğunu çocuğa hatırlatma gibi davranışları genellikle veya sık sık göstermektedirler. Babaların, çocukları ile birlikte oldukları zamanlarda en az gerçekleştirdikleri etkinliklerin ise; “çocuğa yeni bir oyun ya da şarkı öğretme”, “çocukla birlikte sinemaya ya da tiyatroya gitme”, “yaratıcı çalışmalar yaparak çocukların merakını uyanık tutma”, “ev işlerinden bazılarını birlikte yapma” gibi davranışlar olduğu da tablo 4.1.2’de görülmektedir.

Babaların ve annelerin görüşlerine göre babaların çocukları ile birlikte oldukları zamanlarda genellikle veya sık sık sergiledikleri davranışlar benzerlik göstermektedir. Yine babaların çocukları ile birlikteyken en az yer verdikleri etkinlik ve davranışlarında büyük ölçüde aynı olduğu Tablo 4.1.1 ve Tablo 4.1.2’den anlaşılmaktadır.

Tablo 4.1.3
Babaların Çocukları İle Geçirdikleri Zamanın Niteliğine
İlişkin olarak Babaların Görüşleri

M. no	Madde	Ar.Ort
29	Onu çok sevdiğimi kendisine söylerim	4,46
30	Başarılarını takdir eder, beğenimi ona sarılarak ya da onu öperek belirtirim	4,44
27	Ona sık sık sarılır ve onu sarılır ve onu öperim	4,36
22	Çocuğumla markete,bakkala, manava,pazara alışverişe giderim	4,34
15	Evimizin güvenli bir yer olduğunu çocuğuma anlatırım	4,31
17	Onun anlayabileceği açıklamalar yaparak sorularını cevaplarım	4,27
6	“Günaydın, özür dilerim, eline sağlık, teşekkür ederim vs. gibi ifadeleri çocuğumun bulunduğu ortamlarda yeri geldikçe kullanarak ona model olurum	4,24
1	Çocuğuma günlük konuşma ve görgü kuralları ile ilgili açıklamalar yaparım	4,19
21	Çocuğumu parka götürürüm	4,19
14	Ev kazalarına karşı gerekli önlemleri alırım	4,18
24	Evimizde çocuğuma oynaması ya da uyuması için bir oda ayrılır	4,17
34	Arkadaşları eve geldiğinde ev çok dağıldığı için rahatsız olurum	4,17
5	Nezaket ve görgü kurallarını kendim uygulayarak model olmaya çalışırım	4,13
4	Konuşmalarında beni model alacağını bilir ve sözlerime dikkat ederek konuşurum. (Argo, kaba ya da küfürlü ifadelerden kaçınırım)	4,11
12	Çocuğuma karşı nazik ve yumuşak davranırım	4,09
16	Odasında ve evin diğer bölümlerinde kızımın/oğlumun güvenle dolaşıp oynayabileceği değişiklikler yaparım	4,09
13	Onu içimden severim, şımarmasın diye açıkça söylemem	4,08
36	Bitmek bilmeyen sorularına karşı sabırlı davranırım	4,04
18	İşlevini merak ettiği ev eşyalarının çalışmasını ve bizim için önemini ona anlatırım	4,03
33	Çocuğumu arkadaşlarını eve davet etmesi için cesaretlendiririm	4,01
11	Ailemizin bir üyesi olduğunu oğluma/kızıma anlatırım	4,00
2	Başarabileceği işler verip başarıyı tatmasını sağlarım	3,97
19	Çocuğumla birlikte sevdiği yerlerde sevdiği bir şeyler yemeğe gideriz	3,97
28	Çocuğumun saçını okşar ve yanına yatarak onu uyuturum	3,95
23	Birlikte hava almak, etrafı seyretmek için yürüyüşe çıkarız	3,89

32	Arkadaşlarıyla oynaması için arkadaşlarına bırakırım	3,88
9	Çocuğuma nesnelere, canlılara ait özellikleri öğretirim (renk,miktar, boyut, durum)	3,86
7	Elimi yıkarken ya da dişlerimi fırçalarken beni izlemesini sağlarım	3,84
35	Çocuğumla bir çocuk oyunu oynamak beni sıkır	3,81
8	Kelime dağarcığını zenginleştirici ve konuşmasını destekleyici etkinlikler yapar, oyunlar oynarız	3,72
31	Ev işlerinden bazılarını birlikte yaparız (yemek yapma, masa hazırlama, tamir gibi)	3,61
10	Çocuğuma yeni bir oyun, şarkı, bilmece ya da tekerleme öğretirim	3,49
20	Birlikte sinemaya ,tiyatroya, çocuk eğlencelerine gideriz	3,49
25	Aile ile ilgili kararlar alınırken onun da görüşünü alırım	3,47
26	Yaratıcı çalışmalar yaparak merak duygusunu canlı tutmaya çalışırım (Ev eşyalarını ve artık malzemeleri farklı amaçlarla kullanmak gibi)	3,43
3	Birlikte bir kitap seçip ve onu kucağıma alarak kitabı okur, ya da anlatırım	3,11

Babaların, çocukları ile birlikte oldukları zamanlarda onlara sevgilerini ifade etmede ve sözel etkileşimlerde bulunmada, birlikte alışverişe gitmede kendilerini çok iyi düzeyde algıladıkları Tablo 4.1.3'ten anlaşılmaktadır. Çocukları ile birlikte iş yapma, yaratıcı etkinlikler düzenleme, birlikte kitap seçip okuma gibi etkinliklerde ise kendilerini daha az yeterli algıladıkları görülmektedir. Babaların, yalnızca birlikte kitap seçip okuma maddesinden orta (Orta=2.60-3.39) düzeyde puan aldıkları diğer tüm maddelerde ortalama puanın iyi (İyi=3.40-4.19) ve çok iyi (Çok İyi=4.20-5.00) düzeyde olduğu görülmektedir. Babalar çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliği bakımından kendilerini 7 maddede çok iyi düzey olarak tanımlamış, bir madde orta düzey ve kalan 26 madde de ise iyi düzey olarak algılamışlardır.

Tablo 4.1.4
Babaların Çocukları İle Geçirdikleri Zamanın Niteliğine
İlişkin olarak Annelerin Görüşleri

M. no	Madde	Ar.Ort
24	Evimizde çocuğuma oynaması ya da uyuması için bir oda ayrılır	4,37
22	Çocuğumuzla markete,bakkala, manava,pazara alışverişe gider	4,28
27	Ona sık sık sarılır ve onu öper	4,25
30	Başarılarını takdir eder, beğenisini ona sarılarak ya da onu öperek belirtir	4,25
4	Konuşmalarında kendisini model alacağını bilir ve sözlerine dikkat ederek konuşur. (Argo, kaba ya da küfürlü ifadelerden kaçınır)	4,22
11	Ailemizin bir üyesi olduğunu oğluma/kızıma anlatır	4,18
6	"Günaydın, özür dilerim, eline sağlık, teşekkür ederim vs. gibi ifadeleri çocuğumun bulunduğu ortamlarda yeri geldikçe kullanarak ona model olur	4,16
28	Çocuğumuzun saçını okşar ve yanına yatarak onu uyutur	4,16
29	Onu çok sevdiğini kendisine söyler	4,13
15	Evimizin güvenli bir yer olduğunu çocuğumuza anlatır	4,12
17	Onun anlayabileceği açıklamalar yaparak sorularını cevaplar	4,12
12	Çocuğumuza karşı nazik ve yumuşak davranır	4,10
14	Ev kazalarına karşı gerekli önlemleri alır	4,09
21	Çocuğumuzu parka götürür	4,03
1	Çocuğumuza günlük konuşma ve görgü kuralları ile ilgili açıklamalar yapar	3,98
2	Başarabileceği işler verip başarıyı tatmasını sağlar	3,97
36	Bitmek bilmeyen sorularına karşı sabırlı davranır	3,96
5	Nezaket ve görgü kurallarını kendisi uygulayarak model olmaya çalışır	3,93
34	Arkadaşları eve geldiğinde ev çok dağıldığı için rahatsız olur	3,93
13	Onu içinden sever, şımarmasını diye açıkça söylemez	3,92
19	Çocuğumuzla birlikte sevdiği yerlerde sevdiği bir şeyler yemeğe gider	3,90
18	İşlevini merak ettiği ev eşyaların çalışmasını ve bizim için önemini ona anlatır	3,88
35	Çocuğumuzla bir çocuk oyunu oynamak onu sıkır	3,82
23	Birlikte hava almak, etrafı seyretmek için yürüyüşe çıkarlar	3,81
33	Çocuğumuzu, arkadaşlarını eve davet etmesi için cesaretlendirir	3,81

7	Elini yıkarken ya da dişlerini fırçalarken kendisini izlemesini sağlar	3,77
16	Odasında ve evin diğer bölümlerinde kızımın/oğlumun güvenle dolaşıp oynayabileceği değişiklikler yapar	3,71
9	Çocuğumuza nesnelere, canlılara ait özellikleri öğretir(renk,miktar, boyut, durum)	3,67
32	Arkadaşlarıyla oynaması için arkadaşlarına bırakır	3,61
25	Aile ile ilgili kararlar alırken onun da görüşünü alır	3,51
8	Kelime dağarcığını zenginleştirici ve konuşmasını destekleyici etkinlikler yapar, oyunlar oynar	3,49
20	Birlikte sinemaya ,tiyatroya, çocuk eğlencelerine giderler	3,47
26	Yaratıcı çalışmalar yaparak merak duygusunu canlı tutmaya çalışır(Ev eşyalarını ve artık malzemeleri farklı amaçlarla kullanmak gibi)	3,28
31	Ev işlerinden bazılarını birlikte yaparlar (yemek yapma, masa hazırlama, tamir gibi)	3,19
10	Çocuğumuza yeni bir oyun, şarkı, bilmece ya da tekerleme öğretir	3,03
3	Birlikte bir kitap seçip ve onu kucacağına alarak kitabı okur, ya da anlatır	2,87

Annelerin, babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini 5 maddede çok iyi (Çok İyi=4.20-5.00) düzeyde gördüğü tablodan anlaşılmaktadır. Anneler 4 maddede babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin orta (Orta=2.60-3.39) düzeyde ve kalan 27 maddede ise iyi (İyi=3.40-4.19) düzeyde görmüştür. Annelerin, babaları çok iyi düzeyde gördüğü maddeler ile babaların kendilerini çok iyi düzeyde gördüğü maddeler genellikle ortaktır. Özellikle: “Çocukla birlikte bakkala, manava, markete gitme”, “Çocuğa sarılma ve onu öpme”, “Çocuğun başarılarını takdir etme ve beğeniyi sarılıp onu öperek gösterme” maddelerinde en yüksek ortak puanların alındığı görülmektedir.

Düşük puan verilen maddelerde de ortaklık olduğu tablolardan anlaşılmaktadır. Bu maddelerden bazıları; “Birlikte bir kitap seçerek okuma, anlatma”, “yaratıcı çalışmalar yaparak merak duygusunu canlı tutmaya çalışma”, “birlikte sinema, tiyatro ve çocuk eğlencelerine gitme” şeklindedir. Maddelerin puan sıralaması baba ve anne görüşlerine göre benzerlik göstermekle beraber, babaların kendilerine daha yüksek puan verdikleri tablolardan anlaşılmaktadır.

Babaların, 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini belirleme anketinden babaların ve annelerin görüşlerine göre aldıkları puanlara ilişkin istatistikler Tablo 4.1.5’te verilmiştir.

Tablo 4.1.5
Babalara ve Annelere Göre Babaların ZNBA
Puanlarına İlişkin Bilgiler

	n	Min.	Maks.	Toplam Puan Ortalaması	ss
Baba	270	2,94	4,97	4.00	.43
Anne	230	2,03	4.83	3,80	.52

Tablo 4.1.5’te babaların ZNBA’dan aldıkları toplam puanların ortalamasının 4.00 olduğu görülmektedir. Annelerin ise aynı anketten babalara verdikleri toplam puanların ortalamasının 3.80 olduğu görülmektedir.

Alt Problem 1.1. Babaların, 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği ile ilgili olarak ZNBA alt boyutlarına ilişkin görüşleri nelerdir?

Babaların; 3-6 yaş grubundaki çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğine ilişkin olarak, anketin alt boyutlarından aldıkları puanların aritmetik ortalama ve standart sapmalarına ilişkin istatistikler Tablo 4.1.6’da verilmiştir.

Tablo 4.1.6
Babaların ZNBA Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların
Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalarına İlişkin İstatistikler

	n	\bar{X}	ss
Bilişsel İhtiyaçlar	270	3,90	.55
Ait olma İhtiyacı	270	4,14	.43
Sosyal İhtiyaçlar	270	3,87	.63
Duygusal ihtiyaçlar	270	4,16	.53
Hareket Etme İhtiyacı	270	3,98	.60

Tablo 4.1.4’ te, babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğine ilişkin görüşlerinde, anketin alt boyutlarına göre farklılıklar olduğu görülmektedir. Babalar en yüksek ortalamayı çocuklarının duygusal ihtiyaçlarını giderme boyutunda almıştır. En düşük ortalamanın ise çocukların sosyal ihtiyaçlarının giderilmesi boyutunda olduğu görülmektedir. Anketin tüm alt boyutlarında babaların, çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini iyi (İyi=3.40-4.19) olarak tanımladıkları gözlenmektedir.

Alt Problem 1.2. Babaların, 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği ile ilgili olarak annelerin ZNBA alt boyutlarına ilişkin görüşleri nelerdir?

Babaların; 3-6 yaş grubundaki çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğine ilişkin olarak, annelerin görüşlerine göre anketin alt boyutlarından aldıkları puanlara ilişkin istatistikler Tablo 4.1.7’de verilmiştir.

Tablo 4.1.7
Babaların, Annelerin Görüşlerine Göre ZNBA
Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Aritmetik Ortalama
ve Standart Sapmalarına İlişkin İstatistikler

	n	\bar{X}	ss
Bilişsel İhtiyaçlar	230	3,75	.67
Ait olma İhtiyacı	230	3,99	.61
Sosyal İhtiyaçlar	230	3,83	.60
Duygusal ihtiyaçlar	230	3,99	.68
Hareket Etme İhtiyacı	230	3,82	.60

Tablo 4.1.7’de; babaların, annelerin görüşlerine göre anketin alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Anneler, babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini, tüm boyutlarda ortalama olarak iyi düzeyde görmektedirler.

Alt Problem 1.3. Babaların, 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğine ilişkin olarak babaların görüşleri ile annelerin görüşleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Babaların, çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğine ilişkin olarak babaların ve annelerin görüşleri arasındaki farklara bakılmıştır. Bu amaçla her iki grubun ankette babalar için verdikleri puanların ortalamaları karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmada Bağımsız Örneklemelerde t Testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.1.8’de verilmiştir.

Tablo 4.1.8
Baba ve Anne Görüşlerine Göre, Babaların ZNBA
Puanlarının t Testi Sonuçları

	n	Ortalama	ss	sd	t	p
Baba	270	4.00	.46	498	3,30	<.001
Anne	230	3.80	.42			

Babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği, babaların ve annelerin görüşlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğine ilişkin olarak babaların görüşleri annelere göre daha olumludur. Annelerin görüşlerinin ortalamasının ($\bar{X}=3,80$), babaların görüşlerinin ortalamasından ($\bar{X}=4.00$) daha düşük olduğu ve iki grubun (baba- anne) verdikleri puanların ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olduğu ($p<.01$) görülmektedir.

Alt Problem 2. Babaların yaşlarına göre, 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Bu alt problemi cevaplamak üzere elde edilen veriler) Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA), farkların anlamlı çıkması durumunda ANOVA ve Scheffe ile test edilmiş, analiz sonuçları aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

Babaların 3-6 yaş grubundaki çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini belirlemeye yönelik olarak uygulanan ZNBA'dan aldıkları ortalama puanların yaşlara göre dağılımı tablo 4.2.1'de verilmiştir.

Tablo 4.2.1
Babaların Yaşlarına Göre ZNBA Puanlarının
Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalarına İlişkin İstatistikler

Yaşlar	N	\bar{X}	s
26-30	47	3,97	.05
31-35	76	4,03	.05
36-40	70	4,02	.05
41- +	77	3,92	.05
TOPLAM	270	3,99	.02

Tablo 4.2.1'de; anketten alınan toplam puanlarda, 31-35 yaş grubu babaların $\bar{X} = 4,03$ ortalama ile ilk sırada yer aldığı, en düşük ortalamayı ise ($\bar{X} = 3,92$) 41 yaş ve üzeri yaşta olan babaların aldığı görülmektedir.

Babaların yaş gruplarına göre ortalamaları arasında fark olup olmadığı ANOVA ile test edilmiş, sonuçları tablo 4.2.2'de verilmiştir.

CTablo 4.2.2’de, babaların 3-6 yaş grubundaki çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliği bakımından babaların yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

ZNBA beş alt boyuttan oluştuğu için babaların yaşlarına göre anketin alt boyutlarından alınan puanlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığı MANOVA ile analiz edilmiştir. Babaların yaşlarına göre ZNBA alt boyutlarından aldıkları puanlara ait istatistikler Tablo 4.2.3’te verilmiştir.

Tablo 4.2.3.
Babaların Yaşlarına Göre ZNBA’nın Alt Boyutlarından Aldıkları Puanların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Boyut	Yaş	n	\bar{X}	ss
1.Bilişsel ihtiyaçlar	26-30	47	3,76	.42
	31-35	76	3,95	.56
	36-40	70	3,97	.48
	41- +	77	3,87	.66
	Toplam	270	3,90	.55
2. Ait olma ihtiyacı	26-30	47	4,12	.48
	31-35	76	4,23	.37
	36-40	70	4,26	.41
	41- +	77	3,97	.43
	Toplam	270	4,14	.43
3.Sosyal ihtiyaçlar	26-30	47	3,93	.51
	31-35	76	3,84	.78
	36-40	70	3,88	.53
	41- +	77	3,84	.61
	Toplam	270	3,87	.63
4.Duygusal ihtiyaçlar	26-30	47	4,08	.49
	31-35	76	4,21	.61
	36-40	70	4,14	.45
	41- +	77	4,17	.54
	Toplam	270	4,16	.53
5.Hareket Etme ihtiyacı	26-30	47	4,23	.45
	31-35	76	4,04	.62
	36-40	70	3,90	.57
	41- +	77	3,83	.64
	Toplam	270	3,98	.60

Tablo 4.2.3’te çocukların bilişsel ihtiyaçlarını giderme boyutunda yaşlara göre dağılımına bakıldığında, en yüksek ortalamanın ($\bar{X}=3.97$) 36-40 yaş aralığında olduğu, en düşük ortalamanın ise ($\bar{X}=3.87$) 26-30 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Tüm yaş gruplarındaki babaların bu boyutta çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin iyi düzeyde olduğu görülmektedir ($\bar{Y}=3.40 - 4.19$).

Ait olma ihtiyacı boyutunda yaşlara göre dağılımına bakıldığında, en yüksek ortalamanın ($\bar{X}=4.26$) 36-40 yaş grubunda olduğu, bu boyutta en düşük ortalamanın ise ($\bar{X}=3.97$) 41 yaş üstü babalarda olduğu görülmektedir. Bu boyutta, 36-40 yaş grubu babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin çok iyi (Çok İyi = 4.20-5.00) düzeyde olduğu görülmektedir. Diğer yaş gruplarındaki babaların ise çocuklarının ait olma ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak geçirdikleri zamanın niteliğinin iyi düzeyde (İyi=3.40 - 4.19) olduğu görülmektedir.

Sosyal ihtiyaçların giderilmesi boyutunda yaş gruplarına göre ortalamalara bakıldığında, farklılaşmanın az olduğu görülmektedir. Bu boyutta, tüm yaş gruplarındaki babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin iyi düzeyde olduğu görülmektedir.

Duygusal ihtiyaçların giderilmesi boyutunda en yüksek ortalamanın ($\bar{X}=4.21$) 31-35 yaş aralığında olduğu, en düşük ortalamanın ise ($\bar{X}=4.08$) 26-30 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Bu boyutta 31-35 yaş grubu babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin çok iyi olduğu (Çok İyi = 4.20-5.00), diğer yaş gruplarındaki babaların ise çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin iyi düzeyde (İyi = 3.40-4.19) olduğu anlaşılmaktadır.

Hareket etme ihtiyacı boyutuna bakıldığında ise, en yüksek ortalama puanı ($\bar{X}=34.23$) 26-30 yaş grubu babaların aldığı görülmektedir. Bu yaş grubu babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin çok iyi düzeyde olduğu (Çok İyi = 4.20-5.00), diğer yaş gruplarındaki babaların ise bu boyutta çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin iyi düzeyde olduğu (İyi = 3.40-4.19) tablodan anlaşılmaktadır.

Babaların yaşlarına göre anketin alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki farklılara MANOVA sonuçları Tablo 4.2.4'te verilmiştir.

Tablo 4.2.4
Babaların Yaşlarına Göre ZNBA Alt Boyutlarından Aldıkları
Toplam Puanlar Arasındaki Farklara İlişkin MANOVA Testi Sonuçları

	Değer	F	sd	P
Wilk's Lambda	,732	5,77	15,000	<.01

Tablo 4.2.4’te, babaların yaşlarına göre ZNBA alt boyutlarından aldıkları toplam puanlar arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir.

Babaların yaş gruplarına göre, ortalamaları arasındaki farkın hangi alt gruplar arasında anlamlı olup olmadığı ANOVA ile test edilmiş, sonuçları tablo 4.2.5’te verilmiştir

Tablo 4.2.5
Babaların Yaşlarına Göre ZNBA Alt Boyutlarından Alınan Ortalama Puanlara İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Bilişsel ihtiyaçlar	1,340	3	,447	1,435	>.05
Ait olma ihtiyacı	3,844	3	1,281	7,155	< .01
Sosyal ihtiyaçlar	,489	3	,163	,405	>.05
Duygusal ihtiyaçlar	,349	3	,116	,399	>.05
Hareket ihtiyacı	5,619	3	1,873	5,416	< .01

Tablo 4.2.5.’te, ZNBA alt boyutları olan ait olma ihtiyacı ve hareket etme ihtiyacı boyutlarında, babaların yaş gruplarına göre aldıkları ortalama puanlar arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir ($p<0.01$). Anketin diğer alt boyutlarından alınan puanların, babaların yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği de tabloda görülmektedir ($p<0.05$). Bir başka ifade ile, babaların çocukları ile geçirdikleri zamanlarda onların yalnızca ait olma, ve oyun ihtiyaçlarını giderme düzeyleri yaşlarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Bilişsel, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını giderme düzeyleri ise yaşlarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

Ait olma ve hareket etme ihtiyacı boyutlarında belirlenen ortalamalar arasındaki farklılığın hangi yaş grupları arasında anlamlı olduğuna bakmak için Scheffe testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.2.6’da gösterilmiştir.

Tablo 4.2.6
Babaların Yaşlarına Göre ZNBA Alt Boyutları
Puanlarının Scheffe Testi Sonuçları

Ait Olma İhtiyacı				
Yaş Grupları	26-30	31-35	36-40	41- +
26-30		-,1190	-,1463	,1413
31-35	,1190		-,0272	,2604**
36-40	,1463	,0272		,2876**
41-+	-,1413	-,2604**	-,2876**	
Hareket Etme İhtiyacı				
	26-30	31-35	36-40	41- +
26-30		,2112	,3373**	,4121**
31-35	-,2112		,1261	,2009
36-40	-,3373*	-,1261		,0748
41-+	-,4121**	-,2009	-,0748	

*<.05

**<.01

Tablo 4.2.6 incelendiğinde, ait olma ihtiyacı boyutunda;31-35 yaş grubu babalar ile 41 yaş ve üzeri babalar arasında, (31-35) yaş grubu lehine .01 düzeyinde anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Yine aynı boyutta (36-40) yaş grubu babalar ile 41 yaş ve üzeri babalar arasında da (36-40) yaş grubu babalar lehine .01 düzeyinde anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir.

Hareket etme ihtiyacı boyutunda ise 26-30 yaş grubu babalar ile (36-40) ve 41 yaş üzeri babalar arasında (26-30) yaş grubu babalar lehine .01 düzeyinde anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir.

Alt Problem 3: Babaların eğitim durumlarına göre 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Bu alt problemi cevaplamak üzere elde edilen veriler Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA), fark çıktığı durumlarda farkın kaynağı için ANOVA ve Scheffe kullanılmıştır, analiz sonuçları aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

Babaların 3-6 yaş grubundaki çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini belirlemeye yönelik olarak uygulanan ZNBA'dan aldıkları ortalama puanların eğitim durumuna göre dağılımı tablo 4.3.1'de verilmiştir.

Tablo 4.3.1
Babaların Eğitim Durumlarına Göre ZNBA Aldıkları
Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmalarına İlişkin İstatistikler

Eğitim Durumu	N	\bar{X}	ss
İlkokul/İlköğretim	46	3,91	.44
Orta Öğretim (Lise)	59	3,72	.49
Yüksek Öğretim (Lisans)	142	4,08	.36
Lisans Üstü	23	4,24	.32
TOPLAM	270	3,99	.43

Tablo 4.3.1'de anketten alınan puanların ortalamasında, lisans üstü eğitim almış olan babaların en yüksek ortalama ile ($\bar{X} = 4,24$) ilk sırada yer aldığı görülmektedir. En düşük ortalama puanı ise ($\bar{X} = 3,72$) lise mezunu babaların aldığı görülmektedir. Bir başka ifade ile Lisans üstü eğitim almış olan babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliği, ortalama olarak çok iyi düzeyde görülmektedir (Çok iyi = 4.20-5.00). Eğitim durumu; ilköğretim, ortaöğretim ve lisans düzeyinde olan babaların ise çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliği ortalama olarak iyi düzeyde görülmektedir (İyi =3.40-4.19).

Babaların eğitim durumlarına göre ZNBA ortalamaları arasında fark olup olmadığı ANOVA ile test edilmiş, sonuçları tablo 4.3.2'de verilmiştir.

Tablo 4.3.2
Babaların Eğitim Durumlarına Göre ZNBA'dan Alınan Ortalama Puanlara İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	7,310	3	2,437	14,90	p<.05
Gruplar içi	43,492	266	,164		
Toplam	50,802	269			

Tablo 4.3.2'de, babaların eğitim durumlarına göre ZNBA'dan aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılığın olduğu anlaşılmaktadır. Farkın kaynağı için yapılan Scheffe testi sonuçları Tablo 4.3.3'te verilmiştir.

Tablo 4.3.3
Babaların Eğitim Durumlarına Göre ZNBA Puanlarının Scheffe Testi Sonuçları

Eğitim Durumu	İlköğretim	Lise	Üniversite
İlköğretim		,1904	-,1730
Lise	-,1904		-,3634*
Üniversite	,1730	,1730*	
Lisan üstü	,3333*	,5237*	,1603

*<.05

**<.01

Babaların ZNBA'dan aldıkları ortalama puanların yaşlarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı tablodan anlaşılmaktadır. ZNBA ortalama puanları bakımından üniversite mezunu babalar ile lise mezunu babalar arasında lise mezunu babalar lehine anlamlı bir farklılık görülmektedir. Lisans üstü eğitim almış olan babalar ile ilköğretim ve lise mezunu babalar arasında da lisans üstü eğitim almış olan babalar lehine anlamlı bir farklılık görülmektedir.

ZNBA beş alt boyuttan oluştuğu için babaların eğitim durumlarına göre anketin alt boyutlarından alınan ortalama puanlar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı MANOVA ile test edilmiştir. Babaların eğitim durumlarına göre ZNBA alt boyutlarından aldıkları puanların ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.3.4'te verilmiştir.

Tablo 4.3.4
Babaların Eğitim Durumlarına Göre ZNBA Alt Boyutlarından
Aldıkları Puanların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Boyut	Eğitim durumu	n	\bar{X}	ss
1.Bilişsel ihtiyaçlar	İlkokul/İlköğretim	46	3,83	.47
	Lise	59	3,54	.60
	Üniversite	142	4,03	.51
	Lisans Üstü	23	4,17	.40
	Toplam	270	3,90	.55
2. Ait olma ihtiyacı	İlkokul/İlköğretim	46	4,18	.43
	Lise	59	3,94	.49
	Üniversite	142	4,23	.39
	Lisans Üstü	23	4,08	.38
	Toplam	270	4,14	.43
3.Sosyal ihtiyaçlar	İlkokul/İlköğretim	46	3,68	.73
	Lise	59	3,71	.57
	Üniversite	142	3,92	.60
	Lisans Üstü	23	4,32	.49
	Toplam	270	3,87	.63
4.Duygusal ihtiyaçlar	İlkokul/İlköğretim	46	4,00	.61
	Lise	59	3,92	.51
	Üniversite	142	4,24	.48
	Lisans Üstü	23	4,60	.34
	Toplam	270	4,16	.53
5.Hareket Etme ihtiyacı	İlkokul/İlköğretim	46	3,97	.64
	Lise	59	3,60	.71
	Üniversite	142	4,11	.48
	Lisans Üstü	23	4,16	.50
	Toplam	270	3,98	.60

Tablo 4.3.4'te, çocukların bilişsel ihtiyaçlarını giderme boyutunda babaların eğitim durumuna göre dağılıma bakıldığında en yüksek ortalama puanı lisans üstü eğitim almış olan babaların aldığı görülmektedir ($\bar{X}=4.17$). En düşük ortalama puanı ise lise mezunu babaların aldığı görülmektedir ($\bar{X}=3.54$). Bu boyutta tüm babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin iyi düzeyde olduğu da tablodan anlaşılmaktadır (İyi = 3.40-4.19).

Ait olma ihtiyacı boyutunda ise en yüksek ortalamayı ($\bar{X}=4.23$), üniversite eğitimi almış, lisans mezunu babaların aldığı görülmektedir. Bu boyutta en düşük ortalamayı ($\bar{X}=3.94$) ise lise mezunu babaların aldığı tablodan anlaşılmaktadır. Bu boyutta üniversite mezunun babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliği çok iyi düzeyde görülürken; ilköğretim, orta öğretim ve lisans üstü eğitim mezunu

babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin iyi düzeyde olduğu da tablodan anlaşılmaktadır.

Sosyal ihtiyaçları giderme boyutunda en yüksek ortalama puanı ($\bar{X}=4.32$) lisans üstü eğitim almış olan babalar, en düşük ortalama puanı ($\bar{X}=3.68$) ise ilköğretim mezunu babaların aldığı görülmektedir. Sosyal ihtiyaçların giderilmesi boyutunda lisans üstü eğitim almış olan babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin çok iyi, ilköğretim, ortaöğretim ve lisans mezunu babaların ise çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin iyi olduğu da tablodan anlaşılmaktadır.

Duygusal ihtiyaçlar boyutunda en yüksek ortalamanın ($\bar{X}=4.60$), lisans üstü eğitim almış olan babalarda olduğu, en düşük ortalamanın ($\bar{X}=3.92$) ise lise mezunu babalarda olduğu görülmektedir. Lisans ve lisans üstü eğitim almış olan babaların duygusal ihtiyaçların giderilmesi boyutunda çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin çok iyi olduğu tablodan anlaşılmaktadır. İlköğretim ve ortaöğretim mezunu babaların ise duygusal ihtiyaçların giderilmesine yönelik olarak çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliği iyi düzeyde görülmüştür.

Hareket etme ihtiyacı boyutuna bakıldığında ise en yüksek ortalama ($\bar{X}=4.16$) puanı yine lisans üstü eğitim almış olan babaların aldığı görülmektedir. En düşük ortalama ($\bar{X}=3.60$) puanı ise lise mezunu babaların aldığı anlaşılmaktadır. Tüm babaların, çocuklarının hareket etme ihtiyacına yönelik olarak çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin iyi düzeyde olduğu da tablodan anlaşılmaktadır.

Babaların eğitim durumlarına göre anketin alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki farklara ilişkin MANOVA sonuçları Tablo 4.3.5'te verilmiştir.

Tablo 4.3.5
Babaların Eğitim Durumlarına Göre ZNBA Alt Boyutlarından Aldıkları Toplam Puanlar Arasındaki Farklara İlişkin MANOVA Testi Sonuçları

	Değer	F	sd	P
Wilk's Lambda	,689	6,979	15,00	<.001

Tablo 4.3.5'te, babaların eğitim durumlarına göre ZNBA alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir.

Babaların eğitim durumlarına göre, ortalamalar arası farkın hangi alt gruplardan kaynaklandığı ANOVA ile test edilmiş, sonuçları tablo 4.3.6'da verilmiştir

Tablo 4.3.6
Babaların Eğitim Durumlarına Göre ZNBA Alt Boyutlarından Alınan Ortalama Puanlara İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Bilişsel ihtiyaçlar	11,859	3	3,953	14,54	<.01
Ait olma ihtiyacı	3,503	3	1,168	6,47	<.01
Sosyal ihtiyaçlar	8,134	3	2,711	7,25	<.01
Duygusal ihtiyaçlar	9,772	3	3,257	5,37	<.01
Oyun ihtiyacı	11,455	3	3,818	11,79	<.01

Tablo 4.3.6'da, babaların eğitim durumlarına göre ZNBA alt boyutlarının tümünden aldıkları ortalama puanlar arasındaki farkların anlamlı olduğu görülmektedir. Bir başka ifade ile babaların çocuklarının çeşitli ihtiyaçlarını gidermeleri eğitim durumlarına göre farklılaşmaktadır.

Bu anlamlı farklılığın hangi eğitim durumundaki babalar arasında olduğuna bakmak için yapılan Scheffe testi sonuçları Tablo 4.3.7’de verilmiştir.

Tablo 4.3.7
Babaların Eğitim Durumlarına Göre ZNBA
Alt Boyutları Puanlarının Scheffe Testi Sonuçları

Bilişsel İhtiyaçlar			
Eğitim Durumu	İlköğretim	Lise	Üniversite
İlköğretim		,2936*	-,1954
Lise	-,2936*		-,4890**
Üniversite	,1954	,4890**	
L.Üstü	,3340	,6276**	,1386
Ait Olma İhtiyacı			
Eğitim Durumu	İlköğretim	Lise	Üniversite
İlköğretim		,2403*	-,0419
Lise	-,2403*		-,2822**
Üniversite	,0419	,2822**	
L.Üstü	-,1087	,1316	-,1506
Sosyal İhtiyaçlar			
Eğitim Durumu	İlköğretim	Lise	Üniversite
İlköğretim		-,0362	-,2387
Lise	,0362		-,2026
Üniversite	,2387	,2026	
L.Üstü	,6440**	,6079**	,4053*
Duygusal İhtiyaçlar			
Eğitim Durumu	İlköğretim	Lise	Üniversite
İlköğretim		,0789	-,2379
Lise	-,0789		-,3168**
Üniversite	,2379	,3168**	
L.Üstü	,5957**	,6746**	,3577*
Hareket Etme İhtiyacı			
Eğitim Durumu	İlköğretim	Lise	Üniversite
İlköğretim		,3671*	-,1374
Lise	-,3671		-,5045**
Üniversite	,1374	,5045**	
L.Üstü	,1913	,5584**	,0539

*<.05

**<.01

Tablo 4.3.7'ye göre, çocukların bilişsel ihtiyaçlarını giderme boyutunda; ilkokul/ilköğretim mezunu babalar ile lise mezunu babaların puanları arasında ilkokul mezunu babalar lehine .05 düzeyinde anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Üniversite mezunu babalar ile lise mezunu babaların, çocukların bilişsel ihtiyaçlarını giderme düzeyleri arasında da; üniversite mezunu babalar lehine .01 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Yine aynı boyutta lisans üstü eğitim almış olan babalar ile lise mezunu babalar arasında, lisans üstü eğitim almış olan babalar lehine .01 düzeyinde anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir

Ait olma ihtiyacını giderme boyutunda, ilkokul mezunu babalar ile lise mezunu babalar arasında, ilkokul mezunu babalar lehine .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık görülmektedir. Üniversite mezunu babalar ile lise mezunu babalar arasında, üniversite mezunu babalar lehine .01 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Sosyal ihtiyaçların giderilmesi boyutunda; lisans üstü eğitim almış olan babalar ile İlkokul/ilköğretim ve lise mezunu babalar arasında lisans üstü eğitim almış olan babalar lehine .01 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Lisans üstü eğitim almış olan babalar ile lisans eğitimi almış olan babalar arasında, lisans üstü eğitim alan babalar lehine .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık görülmektedir.

Duygusal ihtiyaçların giderilmesi boyutunda, lisans üstü eğitim almış olan babalar ile diğer babalar arasında (ilköğretim, lise veya üniversite mezunu) lisans üstü eğitim almış olan babalar lehine .01 düzeyinde anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Duygusal ihtiyaçların giderilmesi boyutunda üniversite mezunu babalar ile lise mezunu babalar arasında, üniversite mezunu babalar lehine .01 düzeyinde anlamlı bir farklılığın olduğu da tablodan anlaşılmaktadır.

Hareket etme ihtiyacının giderme boyutunda ise lisans üstü eğitim almış olan babalar ile lise mezunu babalar arasında lisans üstü eğitim almış olanlar lehine .01 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Üniversite mezunu babalar ile lise mezunu babalar arasında da üniversite mezunu babalar lehine .01 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. İlköğretim mezunu babalar ile lise mezunu babalara arasında, ilköğretim mezunu babalar lehine .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık görülmektedir.

Alt Problem 4: Babaların mesleklerine göre, 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır ?

Bu alt problemi cevaplamak üzere elde edilen veriler Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) ve farkların bulunduğu durumda farkların kaynağı ise ANOVA ve Scheffe ile test edilmiş, analiz sonuçları aşağıda tablolar halinde sunulmuştur. Babaların meslekleri ile ZNBA'dan aldıkları puanların aritmetik ortalamaları Tablo 4.4.1'de verilmiştir.

Tablo 4.4.1
Babaların Mesleklerine Göre ZNBA Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmalarına İlişkin İstatistikler

Babanın Mesleği	n	\bar{X}	ss
Eğitimci	56	3,96	,34
Sağlık Görevlisi	40	4,12	,38
Güvenlik/emniyet	36	4,01	,39
Serbest	81	3,97	,43
Memur	57	3,93	,54

Tablo 4.4.1'de anketten alınan toplam puan ortalamalarında sağlık görevlisi olan babaların en yüksek ortalamaya ($\bar{X} = 4,12$), memur olan babaların ise en düşük ortalamaya ($\bar{X} = 3,93$) sahip oldukları görülmektedir. Babaların, mesleklerine göre çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin iyi düzeyde olduğu da tablodan anlaşılmaktadır. (İyi=3,40-4,19)

Babaların mesleklerine göre anketten aldıkları ortalama puanlar arasında fark olup olmadığı ANOVA ile test edilmiş ve sonuçları tablo 4.4.2'de verilmiştir.

Tablo 4.4.2
Babaların Mesleklerine Göre ZNBA'dan Alınan Ortalama Puanlara İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Gruplar arası	,907	4	,227	1,205	P>.05
Gruplar içi	49,895	265	,188		
Toplam	50,802	269			

Tablo 4.4.2'de görüldüğü gibi baların, mesleklerine göre ZNBA'dan aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

ZNBA beş alt boyuttan oluştuğu için, babaların mesleklerine göre alt boyutlardan aldıkları ortalama puanlar arasındaki farklara bakılmıştır. Babaların mesleklerine göre ZNBA'dan aldıkları ortalama puanlara ait betimsel istatistikler Tablo:4.4.3'te verilmiştir.

Tablo 4.4.3
Babaların Mesleklerine Göre ZNBA Alt Boyutlarından
Aldıkları Puanların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Boyut	Meslek	n	\bar{X}	ss
1.Bilişsel ihtiyaçlar	Eğitimci	56	3,83	.58
	Sağlık Görevlisi	40	4,07	.42
	Güvenlik/Emniyet	36	4,01	.41
	Serbest	81	3,85	.49
	Memur	57	3,84	.73
	Toplam	270	3,90	.55
2. Ait olma ihtiyacı	Eğitimci	56	4,26	.40
	Sağlık Görevlisi	40	4,05	.48
	Güvenlik/Emniyet	36	4,11	.28
	Serbest	81	4,13	.43
	Memur	57	4,13	.49
	Toplam	270	4,14	.43
3.Sosyal ihtiyaçlar	Eğitimci	56	3,80	.67
	Sağlık Görevlisi	40	4,00	.69
	Güvenlik/Emniyet	36	3,84	.63
	Serbest	81	3,85	.51
	Memur	57	3,87	.69
	Toplam	270	3,87	.63
4.Duygusal ihtiyaçlar	Eğitimci	56	4,10	.52
	Sağlık Görevlisi	40	4,46	.33
	Güvenlik/Emniyet	36	4,20	.63
	Serbest	81	4,06	.58
	Memur	57	4,12	.45
	Toplam	270	4,16	.53
5.Hareket Etme İhtiyacı	Eğitimci	56	3,96	.63
	Sağlık Görevlisi	40	4,15	.35
	Güvenlik/Emniyet	36	3,94	.45
	Serbest	81	4,06	.58
	Memur	57	3,78	.75
	Toplam	270	3,98	.60

Tablo 4.4.3'te, babaların mesleklerine göre anketin alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamalarının genellikle birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Çocukların bilişsel ihtiyaçlarını giderme boyutunda babaların mesleklerin göre dağılıma bakıldığında en yüksek ortalamanın sağlık görevlisi olan babalarda olduğu ($\bar{X}=4,07$), en düşük ortalamanın ise eğitimci babalara ait olduğu

görülmektedir ($\bar{X}=3,03$). Bu boyutta, tüm babaların mesleklerine göre çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin iyi düzeyde olduğu (İyi =3,40-4,19) görülmektedir.

Ait olma ihtiyacı boyutunda ise en yüksek ortalamanın eğitimci olan babalarda olduğu ($\bar{X}=4,26$), bu boyutta en düşük ortalamanın ise sağlık görevlisi babalara ait olduğu görülmektedir($\bar{X}=4,05$).Eğitimci babaların bu boyutta çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin çok iyi düzeyde olduğu (Çok iyi= 4,20-5,00), diğer meslek gruplarındaki babaların ise ait olma ihtiyacına dönük olarak çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin iyi düzeyde olduğu tablodan anlaşılmaktadır. (İyi =3,40-4,19)

Babaların mesleklerine göre ölçeğin sosyal ihtiyaçları giderme boyutundan aldıkları puanların ortalamalarına ilişkin dağılım incelendiğinde en yüksek ortalamanın sağlık görevlisi babalarda olduğu ($\bar{X}=4,00$), en düşük ortalamanın ise eğitimci babalarda olduğu ($\bar{X}=3,80$) görülmektedir.Çocukların sosyal ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik olarak tüm meslek gruplarındaki babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin iyi düzeyde olduğu Tablo 4.4.3'te görülmektedir.

Duygusal ihtiyaçlar boyutunda sağlık görevlisi babaların en yüksek ortalamayı aldığı ($\bar{X}=4,46$), en düşük ortalamanın ise serbest meslek sahibi babalarda olduğu ($\bar{X}=4,06$) görülmektedir. Sağlık görevlisi babaların; çocukların duygusal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak, çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin çok iyi düzeyde olduğu (Çok iyi = 4,20-5,00)görülmektedir. Diğer meslek gruplarındaki babaların ise bu boyutta çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin iyi düzeyde olduğu gözlenmektedir. (İyi= 3,40-4,19)

Hareket etme ihtiyacı boyutuna bakıldığında ise en yüksek ortalamanın sağlık görevlisi babalarda olduğu ($\bar{X}=4,15$), en düşük ortalamanın ise memur babalarda olduğu ($\bar{X}=3,78$) görülmektedir. Çocukların hareket ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak tüm babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin iyi düzeyde olduğu da tablo 4.4.3'ten anlaşılmaktadır.

Babaların mesleklerine göre anketin alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki farklar MANOVA ile test edilmiştir. Bu analize ilişkin sonuçlar Tablo 4.4.4'te verilmiştir.

Tablo 4.4.4
Babaların Mesleklerine Göre , ZNBA Alt Boyutlarından Aldıkları Toplam Puanlar Arasındaki Farklara İlişkin MANOVA Testi Sonuçları

	Değer	F	sd	p
Wilk's Lambda	,766	3,630	20,00	<.001

Babaların mesleklerine göre ZNBA'nın alt boyutlarından aldıkları toplam puanlar arasında farkın anlamlı olduğu görülmektedir. ($p < .01$)

Babaların mesleklerine göre, ortalamaları arasındaki farkın hangi alt gruplardan kaynaklandığı ANOVA ile test edilmiş, sonuçlar Tablo 4.4.5'te verilmiştir.

Tablo 4.4.5
Babaların Mesleklerine Göre ZNBA'nın Alt Boyutlarında Aldıkları Ortalama Puanlara İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Bilişsel ihtiyaçlar	2,322	4	,580	1,880	>.05
Ait olma ihtiyacı	1,169	4	,292	1,539	>.05
Sosyal ihtiyaçlar	,952	4	,238	,592	>.05
Duygusal ihtiyaçlar	4,669	4	1,167	4,231	<.01
Hareket Etme İhtiyacı	4,116	4	1,029	2,317	>.05

Tablo 4.4.5. incelendiğinde, ZNBA alt boyutlarından olan duygusal ihtiyaçları giderme boyutunda babaların mesleklerine göre aldıkları ortalama puanların anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($P < 0.01$)

Bu anlamlı farklılığın hangi meslek grupları arasında olduğuna bakmak için yapılan Scheffe testi sonuçları Tablo 4.4.6'da verilmiştir.

Tablo 4.4.6.
Babaların Mesleklerine Göre ZNBA Alt Boyutları
Puanlarının Scheffe Testi Sonuçları

Duygusal ihtiyaçlar					
Meslek	Eğitimci	Sağlık	Güvenlik Emn.	serbest	Memur
Eğitimci		-,3600*	-,1056	,0358	-,0298
Sağlık	,3600*		,2544	,3958**	,3302
Güven/Emn.	,1056	-,2544		,1414	,0757
Serbest	-,0358	-,3958**	-,1414		-,0656
Memur	,0298	-,3302	-,0757	,0656	

*<.05

**<.01

Tablo 4.4.6’da duygusal ihtiyaçların karşılanması boyutunda Scheffe testi sonucuna göre sağlık görevlisi olan babalar ile eğitimci olan babalar arasında, sağlık görevlisi babalar lehine .05 düzeyinde anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir., Sağlık görevlisi babalar ile serbest meslek sahibi babalar arasında, sağlık görevlisi olan babalar lehine .01 düzeyinde anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir.

Alt Problem 5: Babaların, 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği, çocuğun cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Bu alt problemi cevaplamak üzere elde edilen veriler Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) ve Scheffe ile test edilmiş, analiz sonuçları aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

Babaların 3-6 yaş grubundaki çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini belirlemeye yönelik olarak uygulanan ZNBA’ dan alınan toplam puanların çocukların cinsiyet durumlarına göre dağılımı tablo 4.5.1’de verilmiştir.

Tablo 4.5.1
Babaların 3-6 Yaş Grubundaki
Çocuğunun Cinsiyetine Göre ZNBA Aritmetik Ortalama
ve Standart Sapmalara İlişkin İstatistikler

Çocuğun Cinsiyeti	n	\bar{X}	ss
Kız	134	4,07	4,07
Erkek	136	3,90	3,90
Toplam	270	3,99	3,99

Tablo 4.5.1’ de 3-6 yaş grubundaki çocuğu kız olan babaların, 3-6 yaş grubundaki çocuğu erkek olan babalara oranla daha yüksek ortalamalarının olduğu görülmektedir. Kız veya erkek çocuk sahibi olan babaların anketten aldıkları ortalamalara bakıldığında, her iki grup babanın da çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin iyi düzeyde olduğu görülmektedir ($\bar{Y}_i = 3,40-4,19$).

Çocuklarının cinsiyetlerine göre babaların anketten aldıkları ortalama puanlar arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığına bakmak için ANOVA yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.5.2’de verilmiştir.

Tablo 4.5.2
Babaların, 3-6 Yaş Grubundaki Çocuğunun Cinsiyetine Göre ZNBA Ortalamalarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Gruplar arası	1,812	1	1,812	9,915	<.001
Gruplar içi	48,990	268	,183		
Toplam	50,802	269			

Tablo 4.5.2’de babaların, 3-6 yaş grubundaki çocuğun cinsiyetine göre anketten aldıkları puanların ortalamaları anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. ZNBA beş alt boyuttan oluştuğu için, babaların, 3-6 yaş grubundaki çocuğunun cinsiyetine göre alt boyutlardan aldıkları ortalama puanlar arasındaki farklara bakılmıştır. Çocuğun cinsiyetine göre babaların ZNBA’den aldıkları ortalama puanlara ait betimsel istatistikler Tablo:4.5.3’te verilmiştir.

Tablo 4.5.3
Babaların 3-6 Yaş Grubundaki Çocuğunun Cinsiyetine Göre ZNBA’nın Alt Boyutlarından Aldıkları Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Boyut	Çocuğun Cinsiyeti	n	\bar{X}	ss
1.Bilişsel ihtiyaçlar	Kız	134	4,03	.53
	Erkek	136	3,77	.55
	Toplam	270	3,90	.55
2. Ait olma ihtiyacı	Kız	134	4,18	.41
	Erkek	136	4,11	.46
	Toplam	270	4,14	.43
3.Sosyal ihtiyaçlar	Kız	134	4,04	.61
	Erkek	136	3,70	.60
	Toplam	270	3,87	.63

4.Duygusal ihtiyaçlar	Kız	134	4,24	.51
	Erkek	136	4,08	.54
	Toplam	270	4,16	.53
5.Hareket Etme ihtiyacı	Kız	134	3,88	.63
	Erkek	136	4,07	.55
	Toplam	270	3,98	.60

Tablo 4.5.3'te bilişsel, ait olma ve sosyal ihtiyaçlar boyutlarında her iki gruptaki babaların da çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin iyi düzeyde olduğu görülmektedir (İyi =3,40-4,19). Ancak kız çocuk sahibi babaların, erkek çocuk sahibi babalara oranla bu boyutlarda daha yüksek bir ortalama puan aldıkları da tablodan anlaşılmaktadır.

Duygusal ihtiyaçların karşılanması boyutunda kız çocuk sahibi babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin çok iyi düzeyde olduğu (\bar{X} =4,24, Çok İyi=4,20-5,00) görülmektedir. Erkek çocuk sahibi babaların ise bu boyutta çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin iyi düzeyde olduğu görülmektedir(\bar{X} =4,08, iyi=3,40-4,19).

Hareket ihtiyacını giderme boyutunda ise erkek çocuk sahibi babaların daha yüksek bir ortalamaya sahip oldukları görülmektedir (\bar{X} =4,07). Erkek çocuk sahibi babaların ortalamaları daha yüksek olmakla birlikte bu boyutta her iki grup babanın da çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin iyi düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

3-6 yaş grubundaki çocuğun cinsiyetine göre babaların anketin alt boyutlarından aldıkları ortalama puanlar arasındaki farklar MANOVA ile test edilmiştir. Bu analize ilişkin sonuçlar Tablo 4.5.4'te verilmiştir.

Tablo 4.5.4
Babaların, 3-6 Yaş Grubundaki Çocuğunun Cinsiyetine Göre ZNBA'nın Alt Boyutlarından Aldıkları Ortalama Puanlar Arasındaki Farklara İlişkin MANOVA Testi Sonuçları

	Değer	F	sd	P
Wilk's Lambda	,776	15,215	5	<.01

Tablo 4.5.4'te çocuğun cinsiyetine göre, babaların ZNBA'nın alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır ($p < .01$).

Bu farklılığın hangi alt boyutlarda ve hangi cinsiyet lehine olduğuna bakmak için ANOVA yapılmış ve sonuçlar Tablo:4.5.5'te verilmiştir.

Tablo 4.5.5
Babaların , 3-6 Yaş Grubundaki Çocuğunun Cinsiyetine Göre
ZNBA'nın Alt Boyutlarından Aldıkları Ortalama Puanlara
İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Bilişsel ihtiyaçlar	4,558	1	4,558	15,349	<.01
Ait olma ihtiyacı	,361	1	,361	1,892	>.05
Sosyal ihtiyaçlar	7,920	1	7,920	21,316	<.01
Duygusal ihtiyaçlar	1,591	1	1,591	5,596	<.05
Oyun ihtiyacı	2,588	1	2,588	7,302	<.01

Tablo 4.5.5'te babaların bilişsel, sosyal ve oyun ihtiyacı boyutlarında aldıkları ortalama puanların çocuklarının cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılığın hangi cinsiyetteki çocuk lehine anlamlı olduğuna bakmak için Tablo 4.5.3'e bakılmıştır. Bu Tablodaki ortalamalar dikkate alınarak; bilişsel, sosyal ve duygusal ihtiyaçların giderilmesi boyutlarında anlamlı farklılığın kız çocuk sahibi babalar lehine olduğu anlaşılmaktadır. Hareket etme ihtiyacı boyutunda ise anlamlı farklılığın erkek çocuk sahibi babalar lehine olduğu görülmektedir.

2. Deneysel Çalışmaya İlişkin Bulgular

Alt Problem 6. Düzenlenen Baba Eğitimi Programı Babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini etkilemekte midir?

Bu alt probleme cevap bulmak amacıyla denenceler geliştirilmiş ve geliştirilen denencelerin test edilmesinde Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ve Mann Whitney U testleri kullanılmıştır.

Denence 6.1. Deney grubu babaların ZNBA sontest puan ortalamaları, ZNBA öntest puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Denence 6.1'i test etmek için deney grubu babaların ZNBA öntest ve sontest puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri belirlenmiş ve ardından da Wilcoxon işaretli sıralar testi uygulanarak ilişkili örneklemden alınan iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı test edilmiştir

Deney grubu babaların ZNBA öntest ve ZNBA sontest puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.6.1'de verilmiştir.

Tablo 4.6.1
Deney Grubu Babaların ZNBA Öntest ve Sontest
Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Testler	n	\bar{X}	ss
Öntest	16	3,89	.236
Sontest	16	4,38	.262

Tablo 6.1'de deney grubu babaların sontest puanlarının öntest puanlarından yüksek olduğu görülmektedir.

Bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için ilişkili örneklemlerden elde edilen iki puan arasındaki farkın test edilmesinde kullanılan Wilcoxon işaretli sıralar testi uygulanmış ve elde edilen sonuçları tablo 4.6.2'de verilmiştir.

Tablo 4.6.2
Deney Grubu Babaların ZNBA Ön-Test ve Son-Test Puanlarının
Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Sontest-Öntest	n	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	1	1,00	1,00	3,355	<.05
Pozitif Sıra	14	8,50	119,00		
Eşit	1	-	-		

Tablo 4.6.2’de, Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları, babaların ZNBA’den aldıkları deney öncesi ve deney sonrası puanlar arasında, deney sonrası (sontest) lehine anlamlı bir farkın olduğunu göstermektedir. ($z = 3,355$, $p < .05$) Bu sonuçlara göre düzenlenen Baba Eğitimi Programının, babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini geliştirmede etkisi olduğu söylenebilir.

Denence 6.2. Deney grubu babaların EBÖ sontest puan ortalamaları, EBÖ öntest puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Denence 6.2’yi test etmek için deney grubu babaların EBÖ öntest ve sontest puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri belirlenmiş ve ardından da Wilcoxon işaretli sıralar testi uygulanarak ilişkili örneklemden alınan iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı test edilmiştir

Deney grubu babaların EBÖ öntest ve EBÖ sontest puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.6.3’te verilmiştir.

Tablo 4.6.3
Deney Grubu Babaların EBÖ Öntest ve Sontest
Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Testler	n	\bar{X}	ss
Öntest	16	5,02	.810
Sontest	16	6,60	.833

Tablo 4.6.3.’te deney grubu babaların sontest puanlarının öntest puanlarından yüksek olduğu görülmektedir.

Bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için ilişkili örneklemlerden elde edilen iki puan arasındaki farkın test edilmesinde kullanılan

Wilcoxon işaretli sıralar testi uygulanmış ve elde edilen sonuçları tablo 4.6.4'te verilmiştir.

Tablo 4.6.4
Deney Grubu Babaların EBÖ Ön-Test ve Son-Test Puanlarının
Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Sontest-Öntest	n	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	1	8,00	8,00	3,104	<.05
Pozitif Sıra	15	8,53	128,00		
Eşit	0				

Tablo 4.6.4, deney grubundaki babaların , deney öncesi ve sonrasında empatik beceri düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları, babaların EBÖ puanlarının sontest lehine anlamlı düzeyde farklı olduğunu göstermektedir ($z = 3,104$, $p < .05$). Fark puanlarının sıra ortalaması ve toplamları dikkate alındığında gözlenen bu farkın pozitif sıralar yani sontest puanı lehine olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre düzenlenen BEP'in, babaların empatik becerilerini geliştirmede etkili olduğu söylenebilir.

Denence 6.3. Kontrol grubu babaların ZNBA öntest puan ortalamaları ile ZNBA son-test puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark yoktur.

Denence 6.3'ü test etmek için kontrol grubu babaların ZNBA öntest ve sontest puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri belirlenmiş ve ardından da Wilcoxon işaretli sıralar testi uygulanarak ilişkili örneklemden alınan iki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı test edilmiştir

Kontrol grubu babaların ZNBA öntest ve ZNBA sontest puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.6.5'te verilmiştir.

Tablo 4.6.5
Kontrol Grubu Babaların ZNBA Öntest ve Sontest
Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Testler	n	\bar{X}	ss
Öntest	14	4.00	.282
Sontest	14	4,01	.227

Tablo 4.6.5’te kontrol grubu babaların sontest puanlarının öntest puanlarına neredeyse eşit olduğu görülmektedir. Yine de sontest puan ortalamalarında görülen .01 düzeyindeki artışın anlamlı olup olmadığı araştırılmıştır.

Bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için ilişkili örneklemelerden elde edilen iki puan arasındaki farkın test edilmesinde kullanılan Wilcoxon işaretli sıralar testi uygulanmış ve elde edilen sonuçları tablo 4.6.6’da verilmiştir.

Tablo 4.6.6
Kontrol Grubu Babaların ZNBA Ön-Test ve Son-Test
Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Sontest-Öntest	n	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	8	6,75	54,00	0,094	>.05
Pozitif Sıra	6	8,50	51,00		
Eşit	0				

Tablo 4.6.6 incelendiğinde, Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları, kontrol grubu babaların ZNBA’dan aldıkları öntest ve sontest puanları arasında, anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir ($z = 0,094$, $p > .05$).

Denence 6.4. Kontrol grubu babaların EBÖ Öntest puan ortalamaları ile EBÖ sontest puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark yoktur.

Denence 6.4’ü test etmek için kontrol grubu babaların EBÖ öntest ve sontest puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri belirlenmiş ve ardından da Wilcoxon işaretli sıralar testi uygulanarak ilişkili örneklemden alınan iki ortalama arasındaki farkın önemliliği test edilmiştir

Kontrol grubu babaların EBÖ öntest ve EBÖ sontest puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.6.7’de verilmiştir.

Tablo 4.6.7
Kontrol Grubu Babaların EBÖ Öntest ve Sontest
Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Testler	n	\bar{X}	ss
Öntest	14	5,23	.729
Sontest	14	5,25	.711

Tablo 4.6.7’de kontrol grubu babaların EBÖ sontest puanlarının, EBÖ öntest puanlarından yüksek olduğu görülmektedir.

Bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için ilişkili örneklemelerden elde edilen iki puan arasındaki farkın test edilmesinde kullanılan Wilcoxon işaretli sıralar testi uygulanmış ve elde edilen sonuçları tablo 4.6.8’de verilmiştir.

Tablo 4.6.8.
Kontrol Grubu Babaların EBÖ Öntest ve Sontest
Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Sontest-Öntest	n	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	6	5,58	33,50	0,044	.965
Pozitif Sıra	5	6,50	32,50		
Eşit	3				

Tablo 4.6.8 incelendiğinde, Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları, kontrol grubu babaların EBÖ’den aldıkları deney öncesi ve deney sonrası puanlar arasında, anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir ($z = 0,044$, $p > .05$).

Denence 6.5. Deney grubu babaların ZNBA sontest puan ortalamaları, kontrol grubu babaların ZNBA sontest puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Denence 6.5’i test etmek için deney ve kontrol grubu babaların ZNBA sontest puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri belirlenmiş ve Mann Whitney U Testi uygulanarak iki ilişkisiz örneklemde elde edilen puanlar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı test edilmiştir.

Deney ve Kontrol grubu babaların ZNBA sontest puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.6.9’da verilmiştir.

Tablo 4.6.9
Deney ve Kontrol Grubu Babaların ZNBA Sontest
Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Gruplar	n	\bar{X}	ss
Deney	16	4,38	.262
Kontrol	14	4,01	.227

Tablo 4.6.9’da deney grubu babaların ZNBA sontest puanlarının, kontrol grubu babaların ZNBA sontest puanlarından yüksek olduğu görülmektedir.

Bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için ilişkisiz örneklemelerden elde edilen iki puan arasındaki farkın test edilmesinde kullanılan Mann Whitney U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçları Tablo 4.6.10’da verilmiştir.

Tablo 4.6.10
Deney ve Kontrol Grubu Babaların ZNBA Sontest Puanlarının Mann Whitney U Testi Sonuçları

Grup	n	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	16	20,66	330,50	29,50	.001
Kontrol	14	9,61	134,50		

Tablo 4.6.10’a göre 10 haftalık Baba Eğitimi Programına katılan babalar ile bu programa katılmayan babaların ZNBA sontest puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($U=29.50$, $p<05$). Bu anlamlı farklılığın deney grubu lehine olduğu Tablo 4.6.9 ve 4.6.10’dan anlaşılmaktadır. Bu bulgu uygulanan Baba Eğitimi Programının, babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanını niteliğini geliştirmede etkili olduğunu göstermektedir.

Denence 6.6. Deney grubu babaların EBÖ sontest puan ortalamaları, kontrol grubu babaların EBÖ sontest puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Denence 6.6’yı test etmek için deney ve kontrol grubu babaların EBÖ sontest puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri belirlenmiş ve Mann Whitney U Testi uygulanarak iki ilişkisiz örneklemden elde edilen puanlar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı test edilmiştir.

Deney ve Kontrol grubu babaların EBÖ sontest puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.6.11’de verilmiştir.

Tablo 4.6.11.
Deney ve Kontrol Grubu Babaların EBÖ Sontest
Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Gruplar	n	\bar{X}	ss
Deney	16	6,60	.833
Kontrol	14	5,25	.711

Tablo 4.6.11’de deney grubu babaların EBÖ sontest puanlarının, kontrol grubu babaların EBÖ sontest puanlarından yüksek olduğu görülmektedir.

Bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için ilişkisiz örneklemelerden elde edilen iki puan arasındaki farkın test edilmesinde kullanılan Mann Whitney U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçları tablo 4.6.12’de verilmiştir.

Tablo 4.6.12
Deney ve Kontrol Grubu Babaların EBÖ Sontest
Puanlarının Mann Whitney U Testi Sonuçları

Grup	n	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	16	21,19	339,00	21,00	.001
Kontrol	14	9,00	126,00		

Tablo 4.6.12’ye göre 10 haftalık Baba Eğitimi Programına katılan babalar ile bu programa katılmayan babaların EBÖ sontest puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($U=29.50$, $p<05$). Bu anlamlı farklılığın deney grubu lehine olduğu Tablo 4.6.11 ve 4.6.12’den anlaşılmaktadır. Bu bulgu, uygulanan Baba Eğitimi Programının, babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanını niteliğini geliştirmede etkili olduğunu göstermektedir.

4.2. Nitel Bulgular

Araştırmada nitel veri elde etmek amacıyla babalara ve annelere, cevaplarını yazılı olarak verebilecekleri sorular yöneltilmiştir. Ayrıca anne ve babalarla çeşitli görüşmeler yapılmıştır. Kayıtlar çözümlenerek kodlanmış ve temalar organize edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek,1999). Aşağıda bu yolla elde edilmiş olan nitel verilere ilişkin bulgular alt problemlere göre sıralanarak verilmiştir.

Alt Problem 1. Babaların, 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği hangi düzeydedir?

Alt Problem 1.1. Babaların, 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğine ilişkin babaların görüşleri nelerdir?

Yapılan analizler sonucunda kodlar belirlenmiş ve kodlar anlamlı temalar halinde organize edilmiştir. Analizler sonucunda ortaya çıkan temalar ve bu temalara ilişkin görüşler şöyledir:

- **Eve akşamları gelme**
- **Yorgun olma**
- **Zamanı yetersiz bulma**

Babalar günün büyük bir bölümünde evin dışında çalışmakta, eve akşam saatlerinde yorgun olarak dönmektedir. Çocukları ile geçirdikleri zamanlar akşam saatleri ve hafta sonlarına rastlamaktadır. Bu zamanın yeterli olmadığı görüşündedirler.

Babaların İfadelerinden Örnekler:

“Eve geç geldiğim için çocuklar genellikle uyumuş oluyor, akşamları onları pek göremiyorum”. (Lise mezunu. Piston Fabrikasında İşçi)

“Çocuklarla ben de ilgileniyorum ama ben akşamları yorgun geliyorum, çoğunlukla anneleri ile vakit geçirirler.” (Lise mezunu. Kendi iş yerinde serbest olarak çalışıyor)

- **Sevgiyi gösterememe**

Babalar, gelenekler nedeniyle çocuklarına karşı sevgilerini göstermede çekingen davranmaktadırlar.

Babaların İfadelerinden Örnekler:

“Çocuğuma zaman ayırıyorum ama yeterli olduğunu sanmıyorum.”.
“Annemlerle birlikte oturuyoruz, öyle sık sık çocuğuma sarılmam. Bizde bunlar ayıp karşılanır.(İlkokul mezunu. Ailesinin yanında çalışıyor)

“Ben evdeki işlere karışmam, onlar hanımın işi”. “ (İlkokul mezunu. Apartman görevlisi)

- **Bilişsel gelişimi destekleme**

Çocukları ile birlikte oldukları zamanlarda; onların, zihinsel gelişimlerini ve dil gelişimini destekleyici etkinlikleri gerçekleştirmektedirler.

Babaların İfadelerinden Örnekler:

“Evde birlikte vakit geçirirken birbirimize bilmeceler sorarız, bilgilendirici oyunlar oynarız. (Örnek hangi hayvan havlar, hangisi süt verir, hangi hayvanlar yüzer, vb)”. (Üniversite mezunu. Diş Hekimi)

Alt Problem 1.2. Babaların, 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğine ilişkin annelerin görüşleri nelerdir?

Bu alt problemle ilgili olarak elde edilen verilerin analiz edilmesi sonucunda ortaya çıkan temalar ve bu temalara ilişkin görüşler şöyledir:

- **Ayrılan zaman**

Babalar, çocukları ile yeterince zaman geçirmemektedirler. Eve genellikle yorgun geldiklerinden akşamları çocuklarına kısa bir süre ayırmaktadırlar.

Annelerin İfadelerinden Örnekler:

“Eşim genellikle akşamları evde olur, çocuklar daha çok benimle zaman geçiriyorlar” (Üniversite mezunu. Ev hanımı. Eşi doktor)

“Eşim eve yorgun geliyor hafta içi dışarı çıkmayız, evde akşam yemeğinden sonra tv izlerken çeşitli oyunlar oynadıkları olur. Akşam saatlerinde çocuklarla ilgilenmeye çalışıyor” (Üniversite mezunu. Mühendis. Eşi diş hekimi)

- **Baba ile birliktelik**

Çocuklar, babaları ile birlikte oldukları zamanlardan çok keyif almaktadırlar.

Annelerin İfadelerinden Örnekler:

“Çocuğum babası ile oynarken çok mutlu oluyor, onun neşesi ve coşkusu çok hoşuma gidiyor” (Üniversite mezunu. Öğretmen. Eşi Askeri Personel)

- **Zaman ve nitelik**

Babaların çocukları ile geçirdikleri zaman ve bu zamanın niteliği çocuk için yeterli değildir.

Annelerin İfadelerinden Örnekler:

“Eşimin çocuklar ile geçirdiği zamanı yeterli bulmuyorum, ama kısıtlı zamanlarda da olsa onları mutlu etmeye çalışır.” (Üniversite mezunu. Öğretmen. Eşi askeri personel)

“Eşim çocukları ile ilgilenen bir babadır. Onlarla konuşur ve oyunlar oynar ama ben daha iyisi olabileceğini düşünüyorum”. (Lise mezunu. Ev hanımı. Eşi öğretmen)

Alt Problem 2. Babaların yaşlarına göre, 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Bu alt problemle ilgili yapılan analizler sonucunda ortaya çıkan temalar ve bu temalara ilişkin görüşler şöyledir:

- **Babanın yaşı**

Genç babalar çocukları ile gezmek, oyun oynama ve hareketli etkinliklere sıkça yer vermektedir.

İleri yaşta olan babalar hareketli etkinliklere pek fazla yer vermemektedirler. Zira bu etkinlikler onları yormaktadır.

Babaların İfadelerinden Örnekler:

“ 4 yaşında bir oğlum var her fırsatta dışarı çıkar oyun oynarız. Top oynamayı sever, ona şut çekerim, onu bisikletle dolaştırırım. Evde de çeşitli oyunlar oynarız. Benim yaptığım işleri merak eder. Birlikte tamir yaparız” (28 yaşında. Öğretmen)

“5 yaşında kızım var. Annesi ile dolaşırlar. Bazen ben de parka götürürüm. Bir banka oturur oyununu izlerim. Evde de bilmeceler sayışmalar gibi sözlü oyunlar oynarız. (40 yaşında, doktor)

“Üçüncü çocuğum 5 yaşında erkek çocuk. Evde de dışarıda da birlikte zaman geçiririz. Oyun oynarız ama onun enerjisine yetişemiyorum. Biraz oynadıktan sonra onu abisine havale ediyorum. O benimle oynamakta ısrar ediyor.” (43 yaşında, doktor)

Alt Problem 3. Babaların eğitim durumlarına göre, 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Bu alt problemle ilgili yapılan analizler sonucunda ortaya çıkan temalar ve bu temalara ilişkin görüşler şöyledir:

- **Babanın eğitim düzeyi**

Eğitim düzeyi düşük olan babalar, çocukla zaman geçirmeyi annelere ait etkinlik olarak görme eğilimindedirler.

Babaların İfadelerinden Örnekler:

“Bir baba olarak çocuğuma zaman ayırmam gerektiğini biliyorum, elimden geldiğince de zaman ayırıyorum. Ama bunun çocuğum için yeterli olduğunu sanmıyorum.” (32 yaşında, öğretmen)

“İlaç sektöründe çalışıyorum. cumartesileri de iş var. Çok yoruluyorum. Çocuklarla ilgilenmek genellikle eşime kalıyor.” (Lise mezunu, 34 yaşında)

Alt Problem 4. Babaların mesleklerine göre, 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Bu alt problemle ilgili yapılan analizler sonucunda ortaya çıkan temalar ve bu temalara ilişkin görüşler şöyledir:

- **Babanın mesleği**

Serbest meslek sahibi babalar iş yoğunluğu nedeni ile çocukları ile pek zaman geçirememektedir.

Babaların İfadelerinden Örnekler:

“Öğretmenlik yapıyorum, sabahçı olduğum için öğleden sonraları ve hafta sonlarında kızıma zaman ayırıyorum.” (Öğretmen, 35 yaşında)

“Kendi işyerimizde çalışıyorum. Cumartesi ve Pazar günleri de çalışmak gerekiyor. Akşamları da saat 10’a doğru eve gelebiliyorum. Çocuklarla pek vakit geçiriyorum diyemem.” (Lise mezunu, serbest çalışıyor)

“ 5 yaşında bir oğlum var, ondan büyük abisi de var. Her fırsatta onlarla birlikte oluyorum. Eşim çalışmıyor. Baba olarak çocuklarımın yetişmesinde önemli olduğumu biliyorum ve elimden geleni yapmaya çalışıyorum.” (42 yaşında askeri personel)

Alt Problem 5. Babaların 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği, çocuklarının cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Bu alt problemle ilgili olarak toplanan verilerin analiz edilmesi sonucunda belirlenen temalar ve bu temalara ilişkin görüşler şöyledir:

- **Cocuğun cinsiyeti**

Babalar erkek çocukları ile dışarıda ve hareketli oyun oynama davranışlarını daha fazla sergilemektedir.

Babalar özellikle kız çocuklarla hareketli etkinlikler gerçekleştirmeyi, annelere ait aktivite olarak görmekteler.

Babaların İfadelerinden Örnekler:

“Beş yaşında bir oğlum var. Onunla birlikteyken top oynarız, bisiklet bineriz, birlikte alışverişe gideriz, evdeyken de bazen güreş yaparız, ben tamir işleri yaparken o da yapmaya çalışır.” (Öğretmen, 38 yaşında)

“6 yaşında bir kızım var. Birlikte vakit geçiriyoruz. Ona hikaye anlatırım. Bilgilendirici oyunlar oynarız. Müzikli danslı oyunları seviyor, onları da annesi ve ablası ile oynarlar.” (Muhasebeci, 35 yaşında)

“5 yaşında bir kızım var, oğlum da 11 yaşında. Kızım ile vakit geçiriyorum. Birlikteyken konuşuruz, onun sorularına açıklayıcı cevaplar veririm. Ona bilmeceler sorarım. Oğlumla da evde, dışarıda top oynarız, alışverişe gideriz.” (Öğretmen, 37 yaşında)

Alt Problem 6. Geliştirilen Baba Eğitim Programı, babaların 3-6 yaş grubundaki çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini etkilemekte midir?

Annelere Göre :

Bu alt problemle ilgili olarak annelerin görüşlerinde elde edilen temalar ve bu temalara ilişkin görüşler şöyledir:

- **BEP' e karşı tutum**

Programa katılan babalar ve eşleri başlangıçta programın sıkıcı olacağını düşünmüşler, babalar başlangıçta programa katılmada isteksiz olmuşlardır.

Programın devamına babaların istekle gelmesi anneleri şaşırtmıştır

Annelerin İfadelerinden Örnekler:

“ Okuldan duyuru yazısı gelince ben eşimin katılmasını istedim. O pek oralı olmadı. Bir kere git, neler konuşuluyor bir bak dedim. O da katılmayı denedi.”
(Öğretmen, 38 yaşında, eşi de öğretmen)

“Eşimin programa katılmasında ben de etkili oldum. Onu teşvik ettim. İlk haftadan sonra kendisi isteyerek gidince açıkçası ben de şaşırdım. Çok eğlenceli geçtiğini söylüyor.” (ev hanımı, eşi doktor)

“Eşim programa katılmayı istedi ancak ben devamını getireceğini pek sanmıyordum. Devamına da isteyerek gidince şaşırmadım desem yalan olur. Anlattığına göre hep bir şeyler yapıyorlarmış, oturup dinlemiyorlar.” (Üniversite mezunu, ev hanımı,)

- **BEP’ in etkileri**

Anneler, programa katılan eşlerinin, çocuklarına karşı daha duyarlı, sabırlı ve yumuşak davranmaya başladığı ve aile içinde daha rahat iletişim kurabildikleri görüşündedir.

Annelerin İfadelerinden Örnekler

“ Eşimin çocuklara karşı olan davranışlarının bu programa katıldıktan sonra değiştiğini söyleyebilirim. Mesela çocukların sorularına ve davranışlarına karşı daha sabırlı davranıyor. Çocukların sorunları ile ilgileniyor. Ben bile eşimle daha rahat iletişim kurmaya başladım.(Üniversite mezunu, öğretmen)

Babalara Göre

- **BEP’ in etkileri**

Babalar, etkinliklerden çok keyif aldıklarını, bunları evlerinde de uyguladıklarını ve çocukları ile etkileşimlerinin geliştiği görüşündedirler.

Babaların İfadelerinden Örnekler:

“Başlangıçta sıkıcı olabileceğini düşündüm. Ama yapılan etkinlikler çok eğlenceliydi. Bunları ben de çocuklarıma uyguladım. Çocuğumun zihinsel gelişimini desteklemede neler yapabileceğimi görmek beni sevindirdi. Eğitimlerde konuştuklarımızı uyguladım.” (Öğretmen)

“Eğitim programı çok yararlı oldu. Daha iyi iletişim kuruyorum. Çocuklarla daha az çatışıyoruz. Bu eğitimlerin annelere de verilmesini ve daha uzun olmasını istiyorum.(Doktor)

“Eğitimlerden çok keyif aldım. Kendi çocukluğumda oynadığım oyunları oğluma öğrettim. Abisi de bize katıldı, hep birlikte çok keyif aldık. Bu programlara eşlerimizle birlikte katılsak çok daha iyi olurdu.” (Askeri personel)

- **BEP ile ilgili öneriler**

- Babalar, uygulanan programın daha uzun süreli olmasını ve eşlerinin de programa katılmasını istemektedirler.

Babaların İfadelerinden Örnekler:

“Eğitim programı çok yararlı oldu. Daha iyi iletişim kuruyorum. Çocuklarla daha az çatışıyoruz. Bu eğitimlerin annelere de verilmesini ve daha uzun olmasını istiyorum. (Doktor)

5.BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın alt problem ve denenceleri ile ilgili bulgular ayrı ayrı ele alınarak yorumlanmıştır.

1. Babaların (3-6 yaş grubu) çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğine ilişkin olarak babaların görüşleri nelerdir?

Bu araştırmanın bulgularına göre, babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğine ilişkin görüşleri arasında, ZNBA alt boyutları bakımından farklılıklar olduğu gözlenmektedir.

Babaların, çocukların duygusal ihtiyaçlarını gidermeye ilişkin zamanı daha yüksek nitelikte kullandıkları ($\bar{X} = 4,16$), sosyal ihtiyaçların karşılanmasına yönelik zamanın niteliğinin ise daha düşük düzeyde olduğu ($\bar{X} = 3,87$) gözlenmektedir.

Bu bulgu, nitel verilerden elde edilen; babaların tüm günlerini ev dışında geçirdikleri, eve akşam saatlerinde ve yorgun olarak geldikleri bu nedenle de evde çocukları ile hareketli etkinlikler gerçekleştirmek ya da dışarı çıkmak konusunda istekli olmadıkları bulgusu ile de desteklenmektedir. Babaların genellikle akşam saatlerinde evde oldukları ve bu saatlerde çocuklarının sosyal ihtiyaçlarını gidermeye dönük faaliyetlerde bulunmasının (bu ihtiyaçların genellikle ev dışında yapılabilecek faaliyetlere dönük olduğu dikkate alındığında) güç olduğu düşünülebilir. Ancak çocuğunun bu ihtiyaçlarını gideremediğini hisseden babaların suçluluk duygusu ile duygusal açıdan çocuğun ihtiyaçlarını giderme davranışları sergilemeyi tercih ettiği söylenebilir.

Bu bulgu Dinçer (2004) tarafından yapılan araştırmada, babaların, çocukların eğitimine ilişkin alanlardan hangilerinde etkili olduklarına ilişkin bulgularda, sosyal etkinliklerin altıncı sırada yer aldığı ilk beş sırayı ise eğitim,

sağlık, beslenme ve alışveriş gibi diğer alanların aldığı bulgusunu destekler niteliktedir.

Bu bulgu ayrıca, Russel'in (1983), anneler çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak ve bakımını sağlamak gibi sorumlulukları alırken, babalar çoğunlukla oyun oynamayı tercih etmektedir. Babalar bilişsel ve başarı ile ilgili süreçlere daha fazla katılmaktadırlar şeklindeki görüşünü de desteklemektedir.

2. Babaların, 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğine ilişkin annelerin görüşleri nelerdir?

Annelerin, babalar hakkındaki görüşleri anketin alt boyutlarına göre farklılaşmamaktadır. Annelere göre; babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliği tüm boyutlarda iyi düzeyde görülmektedir.

Bu bulgu, toplumda çocuğun bakımı ve gelişiminden birinci derecede sorumlu tutulan kişinin anne olmasından kaynaklanmış olabilir. Anneler ve onların çevresi ; çocuk ile ilgili konularda babaları sorumlu görmedikleri için, babaların çocukları ile geçirdikleri niteliği düşük etkileşimleri bile yeterli düzeyde görmüş olabilirler. Evans (1997); babaların, babalık tutumları ile davranışlarını karşılaştırdığı araştırmasında, babaların çoğunluğunun aile içindeki rollerine geleneksel yaklaştığı bulgusuna ulaşmıştır. Annenin çalışması durumunda babaların tutumlarının geleneksellikten ayrıldığı ancak bu durumun da babaların davranışlarına yansımadağı belirtmiştir.

3. Babaları (3-6 yaş grubu) çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğine ilişkin olarak babaların görüşleri ile annelerin görüşleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğinin babaların ve annelerin görüşlerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bu araştırmadan elde edilen bulgulardandır. Babaların, çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğine ilişkin

görüşleri annelere göre daha olumludur. Babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğine ilişkin olarak annelerin verdikleri puanlardan elde edilen ortalamanın ($\bar{X}=3,86$), babaların kendileri için verdikleri puanların ortalamasından ($\bar{X}=4.00$) daha düşük olduğu ve iki grubun (baba- anne) verdikleri puanların ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olduğu da elde edilen bulgulardandır.

Albukrek (2002) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen, babalar çocuklarına karşı olan davranışlarında kendilerini değerlendirirken yeterince objektif olamamaktadırlar ve itirafta bulunmada da zorlanmaktadırlar şeklindeki bulguyu desteklemektedir.

Güngörmüş'e göre (2003) çocuğun bakım ve eğitimi üstlenen, aile kurumu içinde bu görevden birinci derecede sorumlu tutulan ve önemi vurgulanan birey genellikle annelerdir. Yakın zamana kadar ebeveyn-çocuk ilişkisini inceleyen çalışmalarda "ebeveyn" sözcüğü ile vurgulanmak istenen özellikle anneler olmuştur.

Myers (1990), değişen yaşam koşulları nedeniyle bir çok annenin ev dışında çalıştığını belirterek küçük çocuklara bakma sorumluluğunun ebeveynler arasında paylaşılmaya başlandığını vurgulamaktadır.

Pedük (2004) tarafından yapılan araştırma sonuçları da babaların, çocuklarına karşı tutum ve davranışlarında geleneklerin etkisinde kaldıklarını göstermektedir. Bu araştırmada, babaların, çocuklarına karşı kullandıkları sevgi sözcükleri sayısının annelerinkinden az olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgu, Türk toplumunun geleneksel yapısı itibarı ile babanın evde otorite figürü olduğu göz önüne alındığında, babanın otorite kaybı yaşayacağı endişesi ile daha az sevgi sözcüğü kullandığı şeklinde yorumlanmıştır.

Bu araştırmadan elde edilen, babaların 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğinin baba ve anne görüşlerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulgusu, babaların kendileri hakkındaki ifadeleri puanlarken daha yanlı davranmış olabilecekleri şeklinde yorumlanabilir. Zira yapılan araştırmalar ve görüşmelerden elde edilen sonuçlar, çocuğun eğitimi ve gelişiminden birinci derecede annenin sorumlu tutulduğunu göstermektedir. Babalar kendilerini sorumlu olarak

algılamadıkları için çocukları ile geçirdikleri, niteliği düşük etkileşimleri bile çok daha olumlu algılama eğiliminde olabilirler. Bu nedenle de anketleri puanlarken çocukları ile geçirdikleri etkileşimlere ilişkin maddeleri, annelere oranla daha yüksek puanlamış olabilirler.

4. Babaların, 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği babaların yaşlarına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Bu araştırmada, babaların yaşlarına göre çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğinin anlamlı düzeyde farklılaştığı bulgusu elde edilmiştir.

Babaların yaşlarına göre, özellikle ZNBA alt boyutları olan ait olma ve hareket etme ihtiyaçlarında anlamlı düzeyde farklılaşmanın olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bir başka ifade ile babaların çocukları ile geçirdikleri zamanlarda onların ait olma ve hareket etme ihtiyaçlarını giderme düzeyleri yaşlarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Bu anlamlı farklılığın çocukların ait olma ihtiyacını giderme boyutunda 31-35 yaş grubu babalar ile 41 yaş ve üzeri babalar arasında 31-35 yaş grubu babalar lehine olduğu bulunmuştur. Yine aynı boyutta 36-40 yaş grubu babalar ile 41 yaş ve üzeri babalar arasında 36-40 yaş grubu babalar lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Çocukların hareket etme ihtiyacını giderme boyutunda ise 26-30 yaş grubu babalar ile 36-40 yaş grubu ve 41 yaş ve üzeri babalar arasında 26-30 yaş grubu babalar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Bu araştırmadan elde edilen bulgular özellikle 41 yaş ve üzerinde olan babaların, çocukların ait olma ve hareket etme ihtiyaçlarını gidermede kendilerini daha yetersiz algıladıklarını göstermektedir. Bu yaş grubu babaların babalık tecrübesi diğer yaş gruplarına göre daha yüksektir. Babalık konusunda daha fazla yaşantıya sahip olan bu gruptaki babalar, babaların çocukları ile birlikte oldukları zamanları nasıl geçireceklerine ilişkin olarak daha yüksek beklentiye sahip olabilirler. Bu nedenle de uygulanan ankette kendilerine daha düşük puan vermiş olabilirler.

Çocukların hareket ihtiyacını karşılamaya yönelik etkinliklerde genç babalar kendilerini daha yeterli algılamışlardır. Genç babalar, yaşlarının verdiği

dinamizmle birlikte, çocukların hareket ihtiyacını gidermeye yönelik etkinliklerde daha başarılı olmuş olabilir. Bu bulgu, nitel verilerden elde edilen “Genç babalar çocukları ile gezmek, dışarıda oyun oynamak ve hareketli etkinliklerden hoşlanmakta ve bunlara sıkça yer vermektedir” ve “İleri yaşta olan babalar hareketli etkinliklere pek fazla yer vermediklerini zira bu etkinliklerin kendilerini yorduğunu ifade etmekte” şeklindeki bulgularla da paralellik göstermektedir. Bu bulgu ayrıca Babalarla yapılan görüşmelerden elde edilen:

“28 yaşındayım, 4 yaşında bir oğlum var her fırsatta dışarı çıkar oyun oynarız. Top oynamayı sever, ona şut çekerim, onu bisikletle dolaştırırım.”

“41 yaşındayım üçüncü çocuğum 5 yaşında erkek çocuk. Evde de dışarıda da birlikte zaman geçiririz. Oyun oynarız ama onun enerjisine yetişemiyorum. Biraz oynadıktan sonra onu abisine havale ediyorum” şeklindeki görüşlerle de desteklenmektedir.

Babaların çocukları ile çoğunlukla hareketli etkinlikleri gerçekleştirdikleri bilinmektedir. Belsky, Gilstrap ve Rovine (1989) tarafından yapılan bir araştırmada, babaların çocukları ile çoğunlukla havaya atma, yuvarlama ve gıdıklama gibi daha sert ve fiziksel etkileşimler içeren oyunlar oynadığını göstermiştir. “Hareketli etkinlikleri gerçekleştirebilmenin yaşa bağlı olabileceği düşünülmelidir” şeklindeki Kuzucu'nun (1999) bulgusu ile de paralellik göstermektedir.

5: Babaların eğitim durumuna göre, 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Babaların eğitim durumlarına göre ZNBA alt boyutlarının tümünde anlamlı bir farklılaşmanın olduğu bu araştırmadan elde edilen bulgulardandır. Bir başka ifade ile babaların, çocuklarının çeşitli ihtiyaçlarını gidermeleri eğitim durumlarına göre farklılaşmaktadır. Bu anlamlı farklılığın hangi boyutlarda ve hangi eğitim durumundaki babalara göre değiştiğini bulmak için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre; lise düzeyinde eğitim almış olan babaların, çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğinin, diğer düzeylerde eğitim almış olan babalara oranla düşük olduğu bulgusu

elde edilmiştir. Bu bulgu, nitel verilerden elde edilen “Eğitim düzeyi düşük olan babalar çocukla zaman geçirmeyi annelere ait etkinlik olarak görme eğilimindedir” şeklindeki bulgu ile de paralellik göstermektedir.

Ancak; ilkokul mezunu olan babaların, lise mezunu olan babalara oranla çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin daha yüksek olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgu, ilkokul mezunu olan babaların, eğitimlerinin düşük olması sebebiyle kendilerini yetersiz görmelerinden ve çocuğunun daha iyi yetişmesi için elinden geleni yapma gayreti içerisinde olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Bu bulgu, Albukrek (2002) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen, çocuklarına karşı sıcak davranma boyutunda en düşük ortalamayı lise mezunu babaların aldığı, en yüksek ortalamayı ise lisans üstü eğitim almış olan babaların aldığı şeklindeki bulguyu desteklemektedir.

Yine aynı araştırmada, lise mezunu babaların, üniversite mezunu babalara oranla çocuklarına daha fazla ilgisiz ve ihmalkar davrandıkları şeklindeki bulguyu da desteklemektedir.

Bu araştırmadan elde edilen, çocukların sosyal, duygusal ve hareket etme ihtiyaçlarını giderme boyutlarında lisans ve lisans üstü eğitim almış olan babaların daha etkili oldukları bulgusu, eğitim düzeyi arttıkça babaların çocukları ile daha nitelikli zaman geçirdikleri şeklinde yorumlanabilir. Babaların eğitim düzeyi arttıkça çocuk bakımı ve eğitimi konusunda daha çok uyarıcı ile karşılaşmış olma ihtimali de yüksektir. Eğitim düzeyi arttıkça bireylerin okuma alışkanlıkları da artmaktadır. Bu nedenle Lisans ve lisans üstü eğitimler boyunca babalar bu konu ile ilgili çeşitli kitap, makale, dergi vs okumuş olabilirler. Bu grup babaların kendilerini yetiştirme konusunda çeşitli kaynaklara ulaşmaları da diğer babalara oranla daha kolay olmaktadır (Kitap, gazete, internet vs). Bu nedenle lisans ve lisans üstü eğitim almış olan babaların çocukları ile birlikte oldukları zamanları daha nitelikli geçirdikleri düşünülebilir.

Bu bulgu, Albukrek (2002) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen, çocuğun, babasının kendisine karşı tutumunu algılamasında, baba çocuk ilişkilerinde

en yüksek ortalamayı lisans üstü eğitim almış olan babaların aldığı, en düşük ortalamayı ise lise ve dengi okul mezunu olan babaların aldığı şeklindeki bulguyu da desteklemektedir.

Dinçer (2004) tarafından yapılan araştırmada; ortaokul ve lise mezunu babaların çocukların bakım ve eğitimine katılma konusunda kendilerini yeterli hissettikleri bulgusu elde edilmiştir. Üniversite mezunu babaların ise belirgin bir fark olmasa kendilerini yetersiz hissettikleri bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgular; üniversite mezunu babaların çocukları ile ilgili sorumluluklarının bilincinde olarak, çocuklarının bakım ve eğitimine katılma konusunda kendilerinin daha fazla aktif olmaları gerekliliğinin bilincinde olmaları sebebiyle, katılımlarını yeterli görmedikleri şeklinde yorumlanmıştır. Bu araştırmadan elde edilen bulgular, yukarıdaki bulguları destekler niteliktedir.

Cerit (2007) tarafından yapılan, ergenlerin aile ilişkilerini algılamalarının bazı değişkenlere göre incelenmesi konulu araştırmada, babaların eğitim durumlarının, ergenin aile ilişkileri algısını etkilemediği bulgusu ile çelişmektedir.

Ancak aynı araştırmadan elde edilen, annenin öğrenim düzeyinin artmasıyla birlikte çocuğa verilen psikolojik değer ve daha fazla bağımsızlık tanıma eğiliminin arttığı, lisans üstü eğitim almış olan annelerin iletişim becerilerinin ergenler tarafından daha olumlu algılandığı bulgusunu ise desteklemektedir.

Aral (1997) tarafından yapılan araştırmada da; ilkököl çocuklarının anne babalarının eğitim durumlarının çocukların kaygı durumunda anlamlı farklılık yarattığı bulgusu elde edilmiştir. Bu farklılığın özellikle babası ve annesi ilkököl mezunu olanlar ile babası ve annesi yüksekokul mezunu olan çocuklardan arasında, babası ve annesi yüksek okul mezunu olanlar lehine gözlemlendiği bulgusunu da destekler niteliktedir.

6: Babaların mesleklerine göre 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Babaların mesleklerine göre ZNBA alt boyutları olan duygusal ihtiyaçlar boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu anlamlı farklılığın hangi meslekler

lehine olduğunu bulmak için yapılan Scheffe testi sonucuna göre Sağlık çalışanı olan babalar ile eğitimci ve serbest meslek sahibi olan babalar arasında, sağlık çalışanı babalar lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Sağlık çalışanı olan babaların ev dışında geçirdikleri zaman diğer meslek gruplarına oranla daha fazladır. Özellikle örnekleme yer alan sağlık çalışanı babaların doktor, eczacı ve diş hekimi olmaları, onların mesai saatleri dışında da çalıştıklarını göstermektedir. Çeşitli sebeplerle uzun süre evden uzak olan bu gruptaki babaların eve geldiklerinde çocuklarını çoğunlukla duygusal açıdan doyuracak etkinliklerde bulunmuş olmaları mümkündür. Zira çocuğundan uzun süre ayrı kaldığı için birlikte olduklarında onu kucaklama, ona sarılma ve birlikte uzanarak ona bir öykü anlatma davranışını göstermiş olmaları mümkündür. Bu anlamlı farklılığın nedeni bu gruptaki babaların çocukları ile geçirdikleri sınırlı beraberliklerinde, onları özlemiş olmaktan kaynaklanan duygusal davranışlara yönelmelerinden kaynaklanıyor olabilir.

Bu araştırmanın nitel verilerinin toplanmasında da babaların mesleklerine göre çocukları ile olan etkileşimlerinde farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Babalarla yapılan görüşme kayıtlarından alınan aşağıdaki ifadeler bu farklılığı desteklemektedir.

“Öğretmenlik yapıyorum, sabahçı olduğum için öğleden sonraları ve hafta sonlarında kızıma zaman ayırıyorum.”

“Doktorum, 6 yaşında bir oğlum var, iki tane de abisi... onlara zaman ayırmak istiyorum ama işimizin saati belli değil. Tatillerde bile yürüttüğümüz araştırma için hastaneye gidiyorum.”

“Askeri personel olarak görev yapıyorum. 5 yaşında bir oğlum var, ondan büyük abisi de var. Her fırsatta onlarla birlikte oluyorum. Eşim çalışmıyor. Baba olarak çocuklarımin yetişmesinde önemli olduğumu biliyorum ve elimden geleni yapmaya çalışıyorum.”

Bu araştırmadan elde edilen, babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliği babaların mesleklerine göre anlamlı düzeyde değişmektedir bulgusu,

Albukrek (2002) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen; “anne, baba ve çocuk algılarına göre, baba-çocuk ilişkisi babanın mesleğine göre değişmektedir” şeklindeki bulguyu desteklemektedir.

Özyürek & Şahin (2005) tarafından yapılan ebeveyn tutumlarını incelemeye yönelik bir araştırmada; doktor, avukat ve öğretmen gibi mesleklerde olan babaların tutumlarının diğer meslek gruplarına oranla daha az koruyucu ve daha az katı/sert olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu meslek grubundaki babaların eğitimlerinin yüksek olması ve çeşitli niteliklerdeki insanlarla karşılaşmaları sebebiyle tutumlarının farklı olduğu yorumu yapılmıştır. Diğer meslek gruplarındaki babaların yorucu çalışmaları sebebiyle çocukları ile daha az etkileşime geçtikleri belirtilmiştir.

Yılmazçetin (2003) tarafından yapılan araştırmadan edile edilen “babaların çocuklarının hayatlarına dahil olma oranı babanın mesleğine göre değişmemektedir” şeklindeki bulgu ile çeliştiğinden bu konuda daha tutarlı bir sonuca ulaşabilmek için daha büyük örneklemeler üzerinde çalışmak gereği ortaya çıkmaktadır.

Bazı meslek gruplarındaki babaların, çocuklarının özellikle duygusal ihtiyaçlarının giderilmesine ilişkin puanlarının düşük olması, yaygın olan geleneklerden de kaynaklanabilir. Zira toplumumuzda, çocukların babaları tarafından özellikle başkaları ve aile büyükleri yanında sevilmesi, ona duygu gösterisinde bulunulması hoş karşılanmamaktadır.

Sever (2002) tarafından yapılan üç kuşak babalar üzerindeki araştırmada, birinci kuşaktaki babaların, çocukların bakımına katılmak ve onlarla zaman geçirmek bir yana, şırmalarını engellemek için yüz göz dahi olmadıkları, babanın otoritesinin kesin ve tartışmasız olduğu ve çocukla ilgili tüm işlerin annelerin üzerinde olduğu bulgusunu desteklemektedir. Öte yandan ikinci kuşak babalarda da otorite birazcık çözülmüş gibi görünse de babaların halen çocuklarla ilgili hiçbir işe karışmadıkları, bu işleri kadının görevleri arasında tanımladıkları bulgusu ile üçüncü kuşak babalarda ise bir parça kırılma olmakla birlikte babaların halen çocuk ile ilgili işlere katılımlarının çok adil olmadığı, yine ağırlık ve etkinin anne üzerinde olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgu, babaların, çocukların yaşamına dahil olma noktasında günümüzde bile çekingen davrandığını göstermektedir. Çocuk ile ilgili

genel iş ve işlemlere bile katılmada çekingen olan babaların, çocukların duygusal ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olmaları da normaldir.

7: Babaların, 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliği çocuğun cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Babaların, çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin çocuğun cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bu araştırmadan elde edilen bulgulardandır. Babaların özellikle bilişsel, sosyal ve hareket etme ihtiyacı boyutlarında çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliği, çocuğun cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Bilişsel ve sosyal ihtiyaçların giderilmesi boyutlarında 3-6 yaş grubundaki çocuğu kız olan babalar lehine anlamlı bir farklılık görülürken, çocukların hareket ihtiyacını karşılama boyutunda çocuğu erkek olan babalar lehine anlamlı bir farklılık gözlenmiştir.

Bilişsel ve sosyal ihtiyaçların giderilmesi boyutlarında kız çocuk sahibi olan babalar lehine anlamlı bir farklılığın olması, kız çocukların bu tür etkinliklerden daha fazla hoşlanıyor olmasından kaynaklanabilir.

Yapılan araştırmalar, sosyal etkileşimin temeli olan dile ait özellikleri barındıran beyin sol yarı küresinin fiziksel olgunlaşmasının kızlarda daha hızlı olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca annelerin kızlarıyla, erkek çocuklardan daha fazla konuşmalarının da bu durumu etkilediği bulgusu elde edilmiştir. (Bayhan, 2004)

Belsky, Gilstrap & Rovine (1989) tarafından yapılan araştırmada, annelerin çocukları ile oynadıkları oyunların daha çok sözel etkileşimler içerdiği bulgusunu elde edilmiştir (Kuzucu,1999). Annesi ile çoğunlukla dile dayalı etkileşim geçiren kız çocuklar babaları ile birlikte olduklarında da bu türden etkinlikleri tercih etmiş olabilirler.

Bilişsel etkinliklerin çoğu, çocuk ile oturarak ve sakinçe gerçekleştirilecek etkinliklerdir. Bu tür etkinliklerden kız çocuklar hoşlanabilirler. Yine kız çocuklar

sosyal etkileşimlerde bulunma konusunda erkek çocuklara göre daha isteklidirler. Yani bu anlamlı farklılık çocukların belli tür etkinliklere daha istekli ve yatkın olmasından kaynaklanabilir.

Bu bulgu, Russel'in (1983), anneler çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak ve bakımını sağlamak gibi sorumlulukları alırken, babalar çoğunlukla oyun oynamayı tercih etmektedir. Babalar bilişsel ve başarı ile ilgili süreçlere daha fazla katılmaktadırlar şeklindeki görüşünü de desteklemektedir.

Hareket etme ihtiyacının giderilmesi boyutunda ise erkek çocuk sahibi olan babalar lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu anlamlı farklılığın nedeni; babaların erkek oyunları ve erkek çocukların hoşlanabilecekleri konusunda deneyim geçirmiş olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Babalar oğullarıyla her fırsatta futbol, av, tamir gibi etkinlikleri gerçekleştirebilmektedirler. Ancak; kız çocukları ile evcilik oynamak, şarkı söyleyip dans etmek babalar için sıkıcı olabilmektedir.

Poyraz (2003) 4-5 yaş grubundaki kız ve erkek çocukların oyunları ile ilgili, "kız çocuklar evcilik, komşuculuk, okulculuk gibi oyunlar oynarlar. Erkek çocuklar ise genellikle kovboyculuk, savaşçılık, koşmaca ve top oyunlarını oynarlar" şeklinde görüşünü belirtmektedir.

Bu bulgu, araştırmanın nitel bulgularında yer alan, "babalar, özellikle kız çocuklarla hareketli etkinlikler gerçekleştirmeyi, annelere ait aktivite olarak görmekteler" ve "Babalar erkek çocukları ile dışarıda oyun oynama davranışlarını daha fazla sergilemektedirler" şeklindeki bulgular ile de desteklenmektedir.

Babaların: "Beş yaşında bir oğlum var. Onunla birlikteyken top oynarız, bisiklet bineriz, birlikte alışverişe gideriz, evdeyken de bazen güreş yaparız, ben tamir işleri yaparken o da yapmaya çalışır." "6 yaşında bir kızım var. Birlikte vakit geçiriyoruz. Ona hikaye anlatırım. Bilgilendirici oyunlar oynarız..Müzikli danslı oyunları seviyor, onları da annesi ve ablası ile oynarlar" şeklindeki görüşleri ile de paralelik göstermektedir.

8.Düzenlenen Baba Eğitimi Programı Babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini etkilemekte midir?

Denence .6.1. “Deney grubu babaların ZNBA son-test puan ortalamaları, ZNBA ön-test puan ortalamalarından önemli derecede yüksektir” denencesi ile ilgili olarak babaların, deney öncesi ve sonrasında çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin anlamlı bir farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır. ($z = 3,355, p < .05$) Fark puanlarının sıra ortalaması ve toplamları dikkate alındığında gözlenen bu farkın pozitif sıralar yani son test puanı lehine olduğu görülmüştür. Bu bulgulara göre denence 6.1 desteklenmektedir. Bu sonuçlara göre düzenlenen Baba Eğitimi Programı, babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini geliştirmede etkili olmuştur.

Babalara, programın değerlendirilmesine ilişkin olarak yöneltilen; “programın size ne gibi bir katlısı oldu?” sorusuna verdikleri cevaplardan bazıları: “çocuklarımı daha iyi anlamamı sağladı”, “çocuklarımla daha iyi vakit geçirebileceğim etkinlikleri ve bunları nasıl kullanacağımı öğrendim”, “çocuğumla daha kaliteli zaman geçirme konusunda bilgi sahibi oldum”, “çocuklarıma yaklaşımında değişiklikler oldu” şeklindeydi (Ek:15).

Ayrıca programa katılan babaların eşleri ile yapılan görüşmelerde “uygulanan programdan sonra babalarda bir değişiklik oldu mu” sorusuna annelerin verdikleri cevaplardan bazıları: “ eskisinden daha fazla birlikte oyun oynuyorlar, hatta geçen gün eşim kendi çocukluğunda oynadığı bir oyunu oğluma öğretti ve birlikte oynadılar. O gün ikisi de çok mutluydu.”, “pazar ve market alışverişleri eziyet olmaktan çıktı. Kızım ile babası market gezerken ve pazarda alışveriş yaparken çeşitli oyunlar geliştiriyorlar, bu çok güzel”, “eşimin gittikçe daha sabırlı ve çocuklarına karşı daha hoşgörülü olmaya başladı” şeklinde oldu. Babalardan ve annelerden elde edilen nitel veriler de yukarıdaki bulguyu destekler niteliktedir.

Elde edilen bu bulgu, Sevinç ve Evirgen (2004) tarafından yapılan “ okulöncesi eğitim merkezinde verilen anne destek programının anneler üzerindeki etkileri” konulu araştırmadan elde edilen, “anne eğitim programına katılan annelerin; çocukları ile daha çok etkileşime girdikleri, onları dinledikleri, çocukları ile daha çok

konuştukları, öyküler okudukları, oyunlar oynadıkları, olumlu disiplin yollarını benimsedikleri ve kendilerini daha olumlu algıladıkları” yönündeki bulguyu desteklemektedir.

Bu bulgu ayrıca Kartal (2004) tarafından yapılan; “Bursa’da AÇEP’e katılan bir grup anne ve çocuğun profilleri ile programın anne ve çocuklar üzerindeki etkisi” konulu araştırmadan elde edilen; “ne yemek yapabilecekleri konusunda çocukların da fikrini aldıkları, onlarla daha iyi anlaştıkları, anlara daha çok zaman ayırdıkları, ev işlerinde onlara da sorumluluk verdikleri, çocuklarına bir şeyler öğrettikleri için kendilerini çok iyi hissettikleri, çocuklarını daha iyi anladıkları ve onlara karşı daha duyarlı oldukları” yönündeki bulguları da desteklemektedir.

McBride (1991) babalar için düzenlenmiş ebeveyn eğitim programlarının etkililiğini araştırmış ve araştırma sonucunda ebeveyn eğitimi ve destekleme programlarının babanın çocuk yetiştirmedeki payını artırmada etkili araçlar oldukları sonucunu elde etmiştir (Darga 1999).

Denence 6. 2. “Deney grubu babaların EBÖ son-test puan ortalamaları, EBÖ ön-test puan ortalamalarından önemli derecede yüksektir” denencesi ile ilgili olarak: deneme grubu babaların, deney öncesi ve sonrasında empatik beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı , Wilcoxon işaretli sıralar testi ile belirlenmiştir. Bu testin sonuçları; babaların, Empatik Beceri Ölçeğinden aldıkları deney öncesi ve deney sonrası puanlar arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. ($z = 3,104, p < .05$) Deney grubu babaların EBÖ öntest ve sontest puanları arasında sontest lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Bu bulgu denence 6.2’yi desteklemektedir. Bu sonuçlara göre düzenlenen Baba Eğitimi Programının, babaların empatik becerilerini geliştirmede etkili olmuştur.

Programın değerlendirilmesi amacıyla babalara yöneltilen sorulara verdikleri cevaplardan bazıları: “çocuğumla ya da diğer çocuklarla konuşurken onların ne anlatmaya çalıştıklarını daha iyi anlıyorum”, “program bizimle çocuğumuz

arasındaki iletişimi artırdı”, “çocuğumla daha iyi iletişim kurma konusunda bilgi sahibi oldum” şeklindeydi.

Ayrıca anneler de: “çocuğu daha dikkatle dinliyor, onunla konuşurken artık gazete okumuyor, gazeteyi bir kenara koyup çocuğu kucağına alarak konuşuyor, bu bence çok güzel”, “artık eşimle ben bile daha iyi konuşabiliyoruz, hemen konu değiştirmiyor”, “çocuklar bile babalarındaki değişimi fark etti, evde daha sakin iletişim kurar olduk” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Babalardan ve annelerden elde edilen görüşler de yukarıdaki bulguyu destekler niteliktedir.

Ayrıca Kuzucu (1999) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen; gençlere uygulanan, iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik bilgi verici danışmanlık programının, baba-çocuk çatışma düzeyleri ve çatışma eğilim düzeyleri üzerinde olumlu etkisi olduğu bulgusu ile benzerlik göstermektedir.

Bu araştırmadan elde edilen bulgu, Özgit (1991) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen; iletişim eğitimi verilen grubun iletişim çatışmalarına girme eğiliminde azalma olduğu bulgusunu da desteklemektedir.

İletişim dilinin 4-5 yaş çocuklarının bağımlılık davranışlarına etkisini araştıran Şen’in elde ettiği; “anne-çocuk iletişim dili konusunda verilen eğitim annelerin çocuklarına karşı tutum ve davranışlarında etkili olmuştur” bulgusu da bu araştırmadan elde edilen bulgu ile paralellik göstermektedir.

Bu bulgu, Ünal, (2003) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen; “uygulanan empatik iletişim eğitiminin annelerin empatik becerilerinin gelişimine katkı sağladığı” yönündeki bulguyu desteklemektedir.

Kalliopusta ve Roukonen (1986) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen, “müzik egzersizleri ile yapılan empati eğitimi, deney grubunda bulunan çocukların empati düzeylerini önemli ölçüde artırmıştır”, şeklindeki bulguyu da desteklemektedir.

Pecukonis (1990), Öz (1992), Yates ve diğ.(1998), Lyons ve Hazlar (2002) tarafından yapılan araştırmalarda da anne, baba ve ergenlere verilen empati eğitiminin, onların empati düzeylerini artırmada etkili olduğu (Akt. Ünal, 2003) şeklindeki bulguyu desteklemektedir.

Koruklu ve Aysan (2004) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen, arabuluculuk eğitimi alan öğrencilerin, almayan öğrencilere oranla iletişim becerilerinde ve empatik eğilimlerinde anlamlı düzeyde artış, çatışma eğilimlerinde ise anlamlı düzeyde azalma olmuştur şeklindeki bulguyu da desteklemektedir.

Hancock ve arkadaşları (2002) tarafından yapılan araştırmada elde edilen eğitim verilen anne babalardaki değişikliğin eğitim programından 6 hafta sonrada hala devam ettiği ve çocukların davranış problemlerinde ve iletişim becerilerinde de eğitim programı sırasında pozitif değişiklikler olduğu bulgusunu desteklemektedir.

Denence 6.3. “Kontrol grubu babaların ZNBA öntest puan ortalamaları ile ZNBA sontest puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark yoktur.” Bu denence ile ilgili olarak yapılan ; kontrol grubu babaların, ZNBA öntest ve sontest puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları, kontrol grubu babaların ZNBA aldıkları deney öncesi ve deney sonrası puanlar arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir ($z = 0,094$, $p > .05$).BEP almayan babaların, çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinde anlamlı bir değişiklik olmamıştır.Bu bulgu denence 6.3’ü desteklemektedir.

Bu bulgu, Harrison (1997) tarafından yapılan araştırmada, “evli mahkumlar için hazırlanan baba eğitimi programına katılan babaların ana-babalık niteliklerinde artma olurken, bu programa katılmayanların niteliklerinde bir değişiklik olmamıştır” şeklindeki bulguyu desteklemektedir.

Denence 6.4. “Kontrol grubu babaların EBÖ Ön-test puan ortalamaları ile EBÖ son-test puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark yoktur”. Bu denence denencesi ile ilgili olarak yapılan; kontrol grubu babaların, EBÖ öntest ve sontest puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin

Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları, kontrol grubu babaların EBÖ'den aldıkları deney öncesi ve deney sonrası puanlar arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir ($z = 0,044$, $p > .05$). BEP almayan babaların, empatik eğilim düzeylerinde anlamlı bir değişiklik olmamıştır. Bu bulgu denence 6.4'ü desteklemektedir.

Bu bulgu, Sargın (1993) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen; verilen empati eğitimi sonrasında, deney grubu rehber öğretmenlerin empati beceri düzeylerinde artış olurken kontrol grubunda herhangi bir değişikliğin olmadığı şeklindeki bulguyu desteklemektedir.

Denence 6.5. Deney grubu babaların ZNBA son test puan ortalamaları, kontrol grubu babaların ZNBA son test puan ortalamalarından önemli derecede yüksektir denencesi ile ilgili olarak yapılan, Mann Whitney U Testi Sonuçlarına göre 10 haftalık Baba Eğitimi Programına katılan babalar ile bu programa katılmayan babaların ZNBA son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($U=29.50$, $p < .05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında Baba Eğitimi Programına katılan babaların ZNBA puanlarının daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Bu sonuçlardan, uygulanan Baba Eğitimi Programının, babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanını niteliğini geliştirmede etkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Bu bulgu, Amerika'da. Harrison (1997) tarafından, evli mahkumlarla yapılan baba eğitimi çalışmalarında, "uygulanan program; babaların, ana-babalık niteliklerini artırmasında anlamlı düzeyde farklılık yaratmıştır" şeklindeki bulguyu desteklemektedir. Ayrıca Özdemir'in (1992) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen, Anne Çocuk Eğitimi Programına katılan annelerin çocukları ve eşleri ile etkileşimlerinin daha olumlu olduğu, daha iyi iletişim kurdukları, cezaya daha az başvurdukları şeklindeki bulguları da desteklemektedir. Bu bulgu, Lombard (1982, Akt. Çağdaş, 2003) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen, ebeveyn eğitimi programına katılanların; çocuklarına karşı daha pozitif davranışlar gösterdiği, çocuğun eğitimine daha fazla ilgi ve katılım gösterdikleri ve okul aktivitelerine daha çok katıldıkları bulgularını da desteklemektedir.

Pherson ve Robinson (1990) tarafından yapılan bir araştırmada, ebeveyn eğitimi kursuna katılan ebeveynlerin, kendilerine olan güvenlerinin arttığı ve kendilerini ideal ebeveyn tipine daha yakın hissettikleri bulgusu elde edilmiştir (Akt. nal,2003).

Denence 6.6. Deney grubu babaların EB son test puan ortalamaları, kontrol grubu babaların EB son test puan ortalamalarından önemli derecede yüksektir denencesi ile ilgili olarak yapılan, Mann Whitney U Testi Sonuçlarına göre 10 haftalık Baba Eğitimi Programına katılan babalar ile bu programa katılmayan babaların EB son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüş uygulanan Baba Eğitimi Programının, babaların empatik becerilerini geliştirmede etkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Bu bulgu, Aydın (2003) tarafından yrtlen baba katılım eğitiminin babaların katılım düzeylerine ve babalık rollerini algılayışlarına etkisi konulu araştırmada, babaların çocukların bakım sürecine aktif katılımını sağlamaya dönük eğitim programının baba ocuk iletişimini geliştirdiği yönündeki bulguyu desteklemektedir.

Lombard (1982) ebeveyn eğitimi programına en az iki yıl katılan ebeveynlerle hiç katılmayan ebeveynler üzerinde yaptığı karşılaştırmalı araştırma sonucunda; ebeveyn eğitimi programına katılanların; çocuklarına karşı daha pozitif davranışlar gösterdiği, çocuğun eğitimine daha fazla ilgi ve katılım gösterdikleri ve okul aktivitelerine daha çok katıldıkları (Akt:ağdaş 2003) şeklindeki bulguyu desteklemektedir.

Bu bulgu ayrıca, Pherson ve Robinson (1990) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen, ebeveyn eğitimi kursuna katılan ebeveynlerin, kendilerine olan güvenlerinin arttığı ve kendilerini ideal ebeveyn tipine daha yakın hissettikleri ve nal (2003) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen, empatik iletişim eğitimi sonrasında annelerin iletişimlerinde empatik eğilimlerinin anlamlı bir düzeyde arttığı şeklindeki bulguları da desteklemektedir.

6. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Babaların 3-6 yaş grubundaki çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin belirlenmeye ve geliştirilmeye çalışıldığı bu araştırmadan elde edilen betimsel ve deneysel sonuçlar aşağıda maddeler halinde verilmiştir.

6.1.Sonuçlar

6.1.1. Betimsel Boyuta İlişkin Sonuçlar

1. Babalar, çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini genelde iyi düzeyde görmektedirler.
2. Anneler; babaların, çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini genel olarak iyi düzeyde görmektedirler. Anneler, babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini anketin alt boyutlarına göre de iyi düzey olarak algılamaktadır.
3. Babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini ilişkin olarak, babaların görüşleri ile annelerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık vardır. Babalar, çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini daha yeterli algılamaktadırlar.
4. Babaların çocukları ile geçirdikleri zamanlarda onların ait olma ve hareket etme ihtiyaçlarını giderme düzeylerinde yaş gruplarına göre anlamlı bir fark gözlenmektedir. Özellikle 41 yaş ve üzeri yaşta olan babaların, çocukların ait olma ihtiyacını karşılama yönünden çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliği diğer yaş gruplarındaki babalara oranla düşüktür. Çocukların hareket etme ihtiyacını gidermeye yönelik olarak 26-30 yaş grubu babaların çocukları ile geçirdikleri zaman, 41 yaş üzeri babalara oranla daha niteliklidir. Yani

genç babalar, çocukların hareket etme ihtiyacını karşılamada daha başarılıdırlar.

5. Babaların, çocuklarının çeşitli ihtiyaçlarını (Bilişsel, sosyal, duygusal, ait olma, hareket etme) karşılamaları, eğitim durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. lise mezunu babaların, çocuklarının bilişsel ve ait olma ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliği, ilköğretim, üniversite ve lisans üstü eğitim mezunu babalara oranla daha düşüktür. Çocukların sosyal, duygusal ve hareket etme ihtiyaçlarını gidermeye yönelik olarak lisans ve lisans üstü eğitim almış olan babalar, çocukları ile daha nitelikli zaman geçirmektedirler.
6. Babaların mesleklerine göre, çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliği alt boyutlarda değişmektedir. Sağlık görevlisi olan babalar, diğer babalara oranla çocuklarının duygusal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak çocukları ile daha nitelikli zaman geçirmektedirler.
7. Kız çocuk sahibi olan babalar; çocuklarının bilişsel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak çocukları ile geçirdikleri zamanı, erkek çocuk sahibi babalara oranla daha nitelikli geçirmektedirler. Erkek çocuk sahibi olan babalar ise; çocuklarının hareket etme ihtiyacını karşılamada kız çocuk sahibi babalara oranla daha başarılıdırlar.

6.2.Deneysel Boyuta İlişkin Sonuçlar

8. Deney grubu babaların ZNBA öntest ve sontest puanları arasında sontest lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ayrıca deney grubu babalarla ve onların eşleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlara göre de BEP’de yapılan çalışmaların babalar tarafından evlerde tekrarlandığı, babaların çocukları ile daha fazla oyun oynamaya başladıkları ve onların zihinsel gelişimini destekleyici

etkinlikler gerçekleştirdikleri yönünde görüşler elde edilmiştir. Bu durum, uygulanan BEP'in, babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini geliştirmede etkili olduğunu göstermiştir.

9. Deney grubu babaların EBÖ öntest ve sontest puanları arasında son test lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ayrıca deney grubu babalarla ve onların eşleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlara göre de uygulanan BEP'in babaların çocukları ile daha nitelikli iletişim kurmasında, çocuklarına karşı daha sabırlı ve hassas davranmasında, aile içinde daha olumlu bir iletişim ortamının oluşmasında etkili olmuştur. Bu durum, uygulanan BEP'in, babaların empatik iletişim becerilerini geliştirmede etkili olduğunu göstermiştir.
10. Kontrol grubu babaların ZNBA ön-test ve son-test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. BEP'e katılmayan babaların, çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinde anlamlı bir değişiklik olmamıştır.
11. Kontrol grubu babaların EBÖ öntest ve sontest puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. BEP'e katılmayan babaların empatik beceri düzeylerinde anlamlı bir değişiklik olmamıştır.
12. Deney grubu babaların ZNBA sontest puan ortalamaları ile kontrol grubu babaların ZNBA sontest puan ortalamaları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. BEP'e katılan babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliği, bu programa katılmayan babalara oranla anlamlı düzeyde artmıştır.
13. Deney grubu babaların EBÖ sontest puan ortalamaları ile kontrol grubu babaların EBÖ sontest puan ortalamaları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. BEP'e katılan babaların empatik eğilim düzeyleri bu programa katılmayan babalara oranla anlamlı düzeyde artmıştır.

6.2.Öneriler

6.2.1.Yapılacak Uygulamalara Dönük Öneriler

Babaların, çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin artırılabilmesi için babalara yönelik eğitim programlarının sayı ve niteliği artırılabilir. Bu amaçla öncelikle bu program okulöncesi eğitim kurumları ve ilköğretim kurumlarında uygulanabilir. Bu kurumlarda düzenlenen veli bilgilendirme seminer ve toplantılarının daha işlevsel hale getirilmesi sağlanabilir. Bu kurumlarda, babaların katılımına yönelik programlar düzenlenebilir.

Ayrıca babalardan elde edilen nitel verilerin analizinden de ortaya çıkan bulgulardan hareketle; anne ve babaların aynı anda katılabilecekleri programların düzenlenmesi ya da takip eden programlar olarak babalara ve annelere bu programların peş peşe uygulanması sağlanabilir.

Okulöncesi eğitim velilerine yönelik olarak eğitim semineri ve toplantılarının düzenlenemediği okullarda kapsamlı olarak hazırlanmış baba bilgilendirme broşürleri hazırlanabilir. Okullarca veli broşürleri hazırlanarak velilere gönderilmektedir. Ancak bu broşür ve bültenlerin babalar tarafından okunmasını ve işlevsel olmasını sağlamak için daha kapsamlı ve titiz hazırlanması sağlanabilir. Babaların bu yolla eğitilme oranını artırabilmek için, broşür ya da bültenler babanın adına gönderilebilir. Babaların evlerde bulunabileceği saatler dikkate alınarak ev ziyaretleri gerçekleştirilebilir. Babaların eğitim merkezlerine gelerek eğitim almada isteksiz oldukları bilindiğinden evlere giderek babalara görüşmelerle bilgi verilmesi yoluna gidilebilir.

Ülke genelinde MEB ve gönüllü kuruluşların işbirliği ile Baba eğitimi programları geliştirilerek uygulanması ve yaygınlaştırılması sağlanabilir.

Belli sayıda çalışan babaya sahip olan işyerlerinde babalara, baba eğitimi verilmesi uygulaması başlatılabilir, bu eğitimlerin verilmesi iş yerleri için zorunlu hale getirilebilir.

Yazılı ve görsel basında, babaların çocuğun yaşamındaki yeri ve önemini belirten yayınlar yapılarak, baba eğitimi konularına yer verilebilir.

Evlenecek çiftlere yönelik olarak katılımın zorunlu tutulacağı ana-baba programları düzenlenebilir.

6.2.2. Yapılacak Araştırmalara Dönük Öneriler.

Babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğine yönelik olarak, daha uzun bir periyodu içeren (0-18 yaş gibi) yaş grupları ile uzunlamasına ya da kesitsel araştırmalar yapılabilir.

Farklı yaş gruplarında çocuğu olan babalarla ilgili olarak, babaların yaşları, meslekleri ve eğitim durumlarına göre çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin değişip değişmediği, ayrı ayrı araştırılabilir.

Babalara uygulanan eğitim programlarının etkisinin devam edip etmediği, eğitim almış olan babalar üzerinde, eğitim yıllarından sonra çeşitli aralıklarla araştırılabilir .

KAYNAKÇA

- Aktaş, Y. (1993) . Baba Yoksunluğunun Çocuğun Gelişimi Üzerindeki Etkileri.9.
Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi Yaygınlaştırılması Semineri. 308-311
- Alakuş, A.O.(2003). Görsel Sanatlar Bakımında Okulöncesi Dönem Bireyleri.
Eğitim Araştırmaları. 4 (13), 1-9.
- Albukrek, İ. (2002). Anne, Baba ve Çocuk Tarafından Algılanan Babanın Çocuğuna Karşı Tutumu ile Çocuğun Benlik Kavramı Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi.
- Alisinanoğlu, F. U. Çocukların Kaygı Düzeyleri ile Annelerinin Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 28 (128), 68-69
- Aral, N. (1997). *Fiziksel İstismar ve Çocuk.* Ankara
- Arı, R. (2006). *Gelişim ve Öğrenme.*(3. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Arı, R.(2003). *Gelişim ve Öğrenme.* (1. Basım). Konya: Atlas Kitabevi.
- Argun,Y.(2007). *Anne-Baba ve Öğretmenlerin Öğrenilmiş Güçlülüğü ile Okulöncesi Çocukların Davranışsal Duygusal Güçlülüğü ve Kendilik Algısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.* Eurasian Journal Of Education Research. (26). 39-50
- Australian Government Department of Family and Cominity Services Parenting Information Project Literature Review* (2004). Research Conducted for Facs by the Center for Community Child Health Royal Children's Hospital, Melbourne,http://www.facs.gov.au/family/early_childhood_pip/ volume2/ sec3.htm

- Aydın,A.(2003). The Effect Of Father İnvolveıment Training On The Fathers' İnvolveıment Level And Perceptions Of Their fathering Roles. Yüksek Lisans Tezi. ODTÜ.
- Bayhan, P. S. ve Artan, İ. (2004) *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Baykan, S., Ömeroğlu,E. ve Temel,F.(1998) *Erken Çocukluk Gelişimi Anne Eğitimi Programı Uygulama Kılavuzu*. Ankara: MEB& Unicef.
- Berkman, S.(2003) *Türkiye'de Erken Çocukluk Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitiminde Farklı Modeller*. Ankara.
- Berkman,S.(1999). *Anne-Çocuk Eğitimi Programının Okul Başarısına Etkisi*. Eğitim Dergisi.(18). 17-33
- Birkan, B., Çolak, A. (2004).*Küçük Adımlar Aile Eğitimi Kursu Aracılığıyla Küçük Adımlar Programı Uygulama Becerilerinin Ailelere Kazandırılması. Kültürlerin Buluşması: Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimine Yansımaları* İstanbul: OMEP, 166-174
- Canizares,S. (2002).*Active Reading*. Scholastic Parent and Child. 9 (4), 48-52
- Cerit, T.(2007). Ergenlerin Aile İlişkilerinin Algılamalarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara:Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Charles, C. M. (2000). *Öğretmenler İçin Piaget İlkeleri*. (Çeviren: Gülten Ülgen.) Ankara:Pegem Yayıncılık.
- Cüceloğlu, D.(2001). *Yeniden İnsan İnsana*. İstanbul:Remzi Kitabevi
- Cüceloğlu, D. (1998). *İçimizdeki Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z.Ş.(2005). *Anne-Baba Eğitimi*.Konya: Eğitim Kitabevi.
- Çağdaş, A.(2003). *Anne- Baba-Çocuk İletişimi*. Konya:Eğitim Kitabevi.

- Darga, H.(1999). Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Babaların Altı-On-Öndört Yaşlarındaki Çocuklarının Eğitime Katılımlarının Değerlendirilmesi. Ankara: Gazi Üniversitesi.Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek.Lisans Tezi.
- Demiriz, S., Karadağ,A. ve Ulutaş, İ.(2003). *Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Okul Ortamı ve Donanımı*. Ankara:Anı Yayıncılık.
- Dinçer, Ç. (2004) .*Babaların 3-6 Yaş Grubundaki Çocukların Eğitime ve Bakımına Katılım Durumlarının İncelenmesi*. Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitime Yansımaları. İstanbul: OMEP, 517-528
- Dökmen, Ü. (1988). Empatik Eğilim Ölçeği.
- Eryorulmaz, A.(1993). *Kurumsal Okulöncesi Eğitiminde Ailenin Rolü*. 9. Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi Yaygınlaştırılması Semineri. Ankara.
- Evans, C. (1997).Düşük Sosyo-Ekonomik Örnekleme Türk Babaların Rollerine Yönelik Tutumları ve Katılımları. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Fox, R.A., Duffy K. M. Ve Keller M.K. (2006). Training Community Based Professionals To İmlement An Emprically Supported Parenting Program. *Early Child Development and Care*, 176(1), 19-31.
- Güngörmüş, O.(2003). *Baba-Çocuk İlişkisi*. Ana-Baba Okulu.(10. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi
- Gürsoy, F.(2004) *Annesi Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Bağımlılık Eğilimlerinin İncelenmesi*. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. 2 (10) 14-23
- Hamamcı, Z.ve Akyol, A. K.(2004). *3-6 Yaşlarında Çocukları Olan Anne-Babaların Eğitim Gereksinimlerinin Belirlenmesi*. Kùltürlerin Buluşması: Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitime Yansımaları.İstanbul: OMEP. 136-148

- Hancock, T., Kaiser, A.P. ve Delaney, E.M. (2002). Teaching parents of preschoolers at high risk: strategies to support language and positive behavior. *Topics in Early Childhood Special Education*, 22(4), 191-212.
- Haris, K.M. ve Morgan,S.P.(1991). *Fathers, Sons And Daughters Differential Paternal Involvement In Parenting*. Journal Of Mariage And The Family, 53, 531-544
- Harrison, K.(1997). Parental Training for Incarcerated Fathers: Effects on Attitudes, Self-Esteem, and Children's Self-Perceptions.Journal of Social Psychology, Vol.137, Issue 5
- Heinicke, C.M., Fineman N.R., Ruth G., Recchia S.L., Guthrie D.ve Rodning C. (2003). Relationship-based intervention with at-risk mothers: outcome in the first year of life. *Infant Mental Health Journal*,.20(4), 739-374.
- Kabasakal, Z.T.(2005). *Aile İçindeki Şiddetin Çocuktaki Uyum Sorunlarıyla Bağlantısı*.Buca Eğitim Fakültesi Dergisi.(18). 24-26
- Kalliopuska,M. ve Roukonen,I.(1986) *Effects of Music Education on Development of Holistic Empathy*. Perpetual and Motor Skills. (62), 187-191
- Karadağ, A. (1993). *Yaratıcılığın Geliştirilmesinde Artık Malzemelerin Önemi ve Değerlendirilmesi*. 9. Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi Yaygınlaştırılması Semineri. Ankara.77-79
- Kağıtçıbaşı, Ç. Berkman, S. ve Sunar, D.(1993) *Başarı Ailede Başlar*. İstanbul:Ya-Pa Yayınları.
- Kargı, E. ve Erkan, S.(2004). Okulöncesi Dönem Çocuklarının Sorun Davranışlarının İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.(27) .
- Kartal, H.(2004). *Bursa'da AÇEP'e Katılan Bir Grup Anne ve Çocuğun Profilleri İle Programın Anne ve Çocuklar Üzerindeki Etkisi*. Kültürlerin Buluşması:

Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimine Yansımaları. İstanbul:OMEP. 217-227

Kimmet,E.(2004). *Erken Çocukluk Eğitiminde Farklı Yaklaşım ve Uygulamalar: Baba Destek Programı*. Kültürlerin Buluşması: Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimine Yansımaları. İstanbul:OMEP. 371-378

Koruklu, N. ve Aysan, F. (2004). *Arabuluculuk Eğitiminin Empatik Eğilim, İletişim ve Çatışma Çözme Becerisine Etkisi*. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi. (15). 1-7

Kuzucu,Y.(1999).Babalarıyla Çatışma Düzeyi Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin ve Babalarının Babalık Rolüne İlişkin Algularının Karşılaştırılması. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.Yüksek LisansTezi. Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı. Web: <http://www.meb.gov.tr/haberler/haberayrinti.asp> adresinden 12 Ocak 2008'de alınmıştır.

Milloy, M. (2003). Book Talk. NEA Today, 21(5) 8-10.2003

Myers, R.(1990). *Different Models in Early Childhood Development. Different Models in Early Childhood Education*. Unicef. İstanbul

Navaro, L.(1993). *Beni Duyuyor Musun?*. İstanbul:Ya-Pa Yayınları.

Oktay, A.(2004). *Türkiye'de Okulöncesi Eğitimin Dünyü, Bugünü ve Yarını*. Kültürlerin Buluşması: Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimine Yansımaları İstanbul: OMEP. 3-17

Owens, W. Nowell, T., ve Linda S. (2001).*More Than Just Pictures: Using Picture Story Book To Broaden Young Learners' Social Consciousness*. Social Studies, 00377996, Jan/Feb 2001,Vol.92, Issue1

Özgit, Ş.(1991). İletişim Becerileri Konusunda Verilen Eğitimin İletişim Çatışmalarına Girme Eğilimi Üzerindeki Etkisi.. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

- Özyürek, A.ve Şahin, F.T. (2005). *5-6 yaş Grubunda Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi*. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt:25. Sayı:2
- Pearce, J. (1997).*Çocuklarda Büyüme ve Gelişme*. (Çeviren: Ayşegül Yeşildağlar) Ankara:Doruk Yayıncılık. Ankara,
- Pedük, Ş.B. (2004). *Anne-Babaların Kullandığı Sevgi Sözcüklerine Bir Bakış. Kültürlerin Buluşması: Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimine Yansımaları*. İstanbul:OMEP. 351-361
- Pehlivan, H.(2005).*Oyun ve Öğrenme*. Ankara:Anı Yayıncılık.
- Pope, C. (2003). *Bebeğin Aylık Gelişimi*. (Çeviren:Selma Koçak.).İstanbul: Doruk Yayınları.
- Roberts, E., Bornstein, M.H., Slater M.A. ve Barrett, J. (1999). Early cognitif development and parental education. *İnfant and Child Development*, 8, 49-62
- Russell,G. (1983). *The Changing Role Of Fathers*. Great Britain.
- Saban, A.(2000). *Öğrenme -Öğretme Süreci*. Ankara:Nobel Yayınları.
- Sargın, N.(1993). *Rehber Öğretmenlerin Empati Düzeylerinin Geliştirilmesine İlişkin Bir Model Önerisi*.Dokuz Eylöl Üniversitesi Doktora Tezi.
- Senemoğlu, N.(2004). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sever, M.(2002). Toplumsal, Kültürel Bağlamda Babalık Kurgu ve Pratiklerinin Çocuk Eğitimine Etkileri.(Üç Kuşak Babalar Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma) .Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.Yüksek Lisans Tezi.
- Sevinç, M. ve Evirgen, Ş.(2004). *Küçükçekmece Okulöncesi Eğitim Merkezinde Verilen Okul Destekli Anne Eğitim Programının Anneler Üzerindeki Etkileri*. Kültürlerin Buluşması: Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimine Yansımaları. İstanbul:OMEP. 99-119

- Sönmez, V. (1997).*Sevgi Eğitimi*. Ankara:Anı Yayıncılık
- Sünbül, A.M.(2003). *Zihinsel Dinamiğimiz, Duygusal Zeka*. Eğitime Yeni Bakışlar. Ankara: Mikro Yayınları. 11-20
- Şahin T. Ş.(1998). Destekleyici Eğitim Programları'nın 5-6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Babalar Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü. Bilim Uzmanlığı Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Şahin, F. (2000). *Okulöncesinde Fen Bilgisi Öğretimi ve Aktivite Örnekleri*. Ankara: Ya-Pa yayınları.
- Şen, S. (1997).İletişim Dilinin 4-5 Yaş Çocuklarının Bağımlılık Davranışlarına Etkisi Üzerine Deneysel Bir Çalışma. Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi.
- Tabak, N.(2007) .İlköğretim Birinci Kademe Davranış Sorunları Olan Çocukların Ana-Baba Tutumları. Kocatepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Tekçe,H.(2005). Sosyo-Kültürel Yapı ve Kadın Erkek Rollerini. Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.Yüksek Lisans Tezi.
- Temel, F.(2003). *Aile Eğitim Modeli Dünyada ve Türkiye'deki Uygulamalar*. Ankara.
- Temel, F.(1999). *Aile Eğitiminde Head Start Yaklaşımı*. Çağdaş Eğitim . 255 (8-11)
- Ünal, F. (2003). Empatik İletişim Eğitiminin Okulöncesi Çocuğu Olan Annelerin Empatik Beceri Düzeylerine Etkisi.Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Doktora Tezi.
- Yablonsky,L. (1991).Father and Sons: The Most Challenging of All Family Relations, *The American Journal of Family Therapy*. Vol.19. No.1. Spring.

Yavuzer, H.(1997). *Çocuk Eğitimi El Kitabı*. İstanbul:Remzi Kitabevi.

Yavuzer,H.(2001). *Çocuk ve Suç* . İstanbul:Remzi Kitabevi.

Yavuzer,H.(2003).*Ana-Baba Okulu*. İstanbul:Remzi Kitabevi.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (1999). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara:Seçkin Yayınevi.

Yılmazçetin, C.(2003). Babanın Katılımı ve Ergen Öncesi Çocukların Davranışsal Problemleri Arasındaki İlişki. Boğaziçi Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.

ÖZGEÇMİŞ

Perihan ÜNÜVAR

(Çaykara-1969)

MESLEKİ DENEYİM:

Eğitim Fakültesi	Öğretim Görevlisi Selçuk Üniversitesi	2003-
Burdur Eğitim Fakültesi	Öğretim Görevlisi Süleyman Demirel Üniversitesi	1998-2003
İlköğretim Müfettişleri Kurulu Başkanı Milli Eğitim Müdürlüğü	Ardahan	1997-1998
İlköğretim Müfettişleri Kurulu Başkan Yardımcısı Milli Eğitim Müdürlüğü	Ardahan	1997
İlköğretim Müfettişi Milli Eğitim Müdürlüğü	Ardahan	1996-1997
İlköğretim Müfettiş Yardımcısı Milli Eğitim Müdürlüğü	Ardahan	1996
Sınıf Öğretmeni	Ankara-Altındağ	1995-1996
Sınıf Öğretmeni	Ankara-Mamak	1992-1995
Sınıf Öğretmeni	Çankırı-Kızılırmak	1989-1992

EĞİTİM:

Doktora SÜ	Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi	2003-2008
Yüksek Lisans SDÜ	Sosyal Bilimler Enstitüsü Program Geliştirme ve Öğretim	1999-2002
(E. Y. T. P. E.)	Lisans Hacettepe Üniversitesi	1992-1995
Ön lisans (Ağrı Eğitim Y.O.)	Atatürk Üniversitesi	1988-1986

EKLER

EK:1

Değerli anne / baba / eğitimci,

Babaların 3-6 yaş grubundaki çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini belirlemeye dönük bir araştırmada kullanılmak üzere değerli görüşlerinize ihtiyaç duyulmuştur.

Aşağıda belirtilen konudaki görüşlerinizi lütfen aklınıza geldiği biçimiyle yazınız. Bu konuda tek bir doğru yoktur. Lütfen aklınıza gelen her türlü eylemi yazınız.

Teşekkür ederim

Öğr.Gör.Perihan ÜNÜVAR

Okulöncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı

1.Sizce babaların çocukları ile geçirdikleri zamanlarda ne tür eylem ve etkinliklerde bulunmaları gerekir. (Çocukların sosyal, duygusal, zihinsel, dilsel, güven ve merakını giderme gibi ihtiyaçlarını düşününüz)

2. Babalara 3-6 yaş grubundaki çocukları ile daha nitelikli zaman geçirme konusunda verilecek olan eğitimde hangi konulara yer verilesi gerektiğini düşünüyorsunuz

EK:2

Değerli Hocam,

Babaların, çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini belirlemeye yönelik olan bir çalışmada kullanılmak üzere aşağıda yer alan anket maddeleri hakkındaki görüşlerinize ihtiyaç duymaktayız. Maddeler hakkındaki görüşlerinizi ilgili kutucuğa (X) koyarak belirtebilirsiniz. Ayrıca maddelerle ilgili değişiklik ve eklemeleri de form üzerinde yapabilirsiniz.

Değerli katkılarınız için teşekkür eder, saygılar sunarım.

Perihan ÜNÜVAR

ÇOCUKLA GEÇİRİLEN ZAMANIN NİTELİĞİNİ BELİRLEME ANKETİ

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli Baba;

Bu anket, babaların 3-6 yaş grubundaki çocuklarıyla etkileşimlerine ilişkin bir araştırmaya veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Anketteki sorulara 3-6 yaş grubundaki çocuğunuzla etkileşiminizi düşünerek cevap vermeniz gerekmektedir. Sorulara içtenlikle cevap vermeniz araştırma sonuçları açısından önemlidir. vereceğiniz ve gerçek durumunuzu yansıtan cevaplar bizim için büyük önem arz etmektedir. Teşekkür eder babalık mesleğinizde başarılar dilerim.

Perihan ÜNÜVAR
Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Okulöncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı
Öğretim Görevlisi

	Uyg.Değ	Karasız	Uyg.
1.Kaç yaşındasınız: () 20-25 () 26-30 () 31-35 () 36-40 () 41-45 () 46+	()	()	()
2.Eğitim Durumunuz: () İlkokul() Ortaokul() Lise () Üniversite () lisans Üstü	()	()	()
3..Eşinizin Eğitim Durumu () İlkokul() Ortaokul() Lise () Üniversite () lisans Üstü	()	()	()
5.Mesleğiniz :	()	()	()
6.Eşinizin mesleği	()	()	()
7.Kaç çocuğunuz var	()	()	()
8. 3-6 yaş grubundaki çocuğunuzun cinsiyeti: () Kız () Erkek	()	()	()
9. Çocuğunuza özel bir zaman ayırıyor musunuz? () Evet () Hayır	()	()	()
Cevabınız evet ise aşağıdaki soruları cevaplayınız,			
a) Hafta içinde çocuğunuza ne kadar zaman ayırıyorsunuz? () Yarım saatten az () Yarım saat ile bir saat arası () Bir- İki saat arası () İki- üç saat arası () Üç saatten fazla	()	()	()
b) Hafta sonlarında çocuğunuza ne kadar zaman ayırıyorsunuz? () Yarım saatten az () Yarım saat ile bir saat arası () Bir- İki saat arası () İki- üç saat arası () Üç saatten fazla	()	()	()

